

รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

โครงการวิจัยการพัฒนาศูนย์พัฒนาเด็กเล็กด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่น

โดยองค์กรชุมชนตำบลบ้านแวง อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่

(The Study of the Development of the Child Center of the Community

Organization, Tabon Ban Wan, Hang Dong District, Chiangmai

Province, by Using Local Wisdom)

โดย

ผู้ช่วยศาสตราจารย์เยี่ยมลักษณ์ อุดาการ และคณะ

โครงการวิจัยนี้ได้รับทุนอุดหนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย

(สกอ.)

10 ธันวาคม 2547

กิตติกรรมประกาศ

โครงการวิจัยการพัฒนาศูนย์พัฒนาเด็กด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยองค์กรชุมชนตำบลบ้านแวง อำเภอทางดง จังหวัดเชียงใหม่ สำเร็จลงด้วยดี เพราะได้รับความกรุณาจากหลายฝ่าย ผู้วิจัยขอขอบคุณสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ที่ให้ทุนอุดหนุนงานวิจัยครั้งนี้ ขอขอบคุณดร.สมคิด แก้วทิพย์ ดร.สิทธิ์ โรบล ผศ.ดร.อวารรัล โอกาสพัฒนกิจ ดร.มหาบุญช่วย สิริน โภและพศ.สมพงษ์ บุญเลิศ ที่ช่วยให้คำแนะนำในการดำเนินการวิจัยในครั้งนี้

ขอขอบคุณชุมชนท้าวบุญเรือง ตำบลบ้านแวง อำเภอทางดง จังหวัดเชียงใหม่ ผู้เป็นเจ้าของภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับการอบรมเด็กด้วยดูเด็ก ประชุมช้าบ้านและนักวิจัยในพื้นที่ที่เข้าร่วมในการดำเนินกิจกรรมตลอดการวิจัย โดยให้ความช่วยเหลือและคำแนะนำเป็นอย่างดียิ่ง

ขอขอบคุณนักศึกษาโปรแกรมวิชาการศึกษาปฐมวัย หมู่เรียนกฐ.43.ค4.PS1 กฐ.43.ค4.PS2 ทุกคนที่สนใจและตั้งใจร่วมกิจกรรมการเรียนการสอน ตามกระบวนการวิจัยทุกขั้นตอนเป็นอย่างดียิ่ง

ผู้วิจัยขอขอบคุณท่านที่กล่าวนามมา ณ โอกาสนี้อีกครั้ง

คณะผู้วิจัย

ชื่อโครงการวิจัย : โครงการวิจัยการพัฒนาศูนย์พัฒนาเด็กเล็กด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่น
โดยองค์กรชุมชนตำบลบ้านแวง อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่
The Study of the Development of the Child Center of the Community
Organization, Tabon Ban Wan, Hang Dong District, Chiangmai
Province, by Using Local Wisdom.

ชื่อผู้วิจัย : ผู้ช่วยศาสตราจารย์เยี่ยมลักษณ์ อุดาการ หัวหน้าโครงการ
นางกัณต์ฤทธิ์ นาหัวยทราราย
นายอินทัน พันธุ์รักษา¹
นายสมบูรณ์ รอบรู้²

ทุนอุดหนุนการวิจัย : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

ระยะเวลาทำการวิจัย : 1 ปี 6 เดือน ตั้งแต่พฤศจิกายน 2545 – 30 เมษายน 2547

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาการพัฒนารูปแบบศูนย์พัฒนาเด็กเล็กด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยองค์กรชุมชนตำบลบ้านแวง อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่ (2) ศึกษารูปแบบและการบริหารจัดการศูนย์พัฒนาเด็กเล็กด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยองค์กรชุมชน และ (3) ศึกษาผลการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาประยุกต์ใช้ ในการบริหารจัดกิจกรรมสำหรับเด็กของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ตำบลบ้านแวง อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่ โดยประยุกต์ใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเป็นวิธีการวิจัย

ผลการวิจัยพบว่าการพัฒนาศูนย์พัฒนาเด็กเล็กด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยองค์กรชุมชน ตำบลบ้านแวง อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่ มีขั้นตอนดังนี้ ขั้นที่ 1 ศึกษาสภาพที่แท้จริงของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ขั้นที่ 2 สะท้อนข้อมูลสู่ชุมชน ขั้นที่ 3 สร้างความเข้าใจและร่วมเรียนรู้ ขั้นที่ 4 ร่วมวางแผน ขั้นที่ 5 ดำเนินการจัดตั้งคณะกรรมการประจำศูนย์ ขั้นที่ 6 ศึกษาหารูปแบบการบริหารจัดการศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ขั้นที่ 7 ร่วมปฏิบัติการพัฒนา และขั้นที่ 8 ร่วมประเมินผล

รูปแบบการบริหารจัดการศูนย์ทำได้โดยศูนย์พัฒนาเด็กเล็กท้าวบุญเรืองบริหารจัดการเป็นรูปแบบกรรมการ มีการดำเนินการคัดเลือกจากประชาชนหมู่บ้าน แล้วมีการจัดโครงสร้างในการบริหารงาน ออกแบบเป็นฝ่าย ได้แก่ งานธุรการ งานประชาสัมพันธ์ งานบุคลากร งานวิชาการ งานชุมชนสัมพันธ์ งานการเงินและพัสดุ เป็นต้น แต่ละฝ่ายมีกรรมการเป็นผู้รับผิดชอบ ภูมิปัญญาที่นำมาใช้ได้แก่ ภูมิปัญญารูปแบบการเลี้ยงดูเด็ก ลักษณะการปฏิสัมพันธ์ในครอบครัว นิทานพื้นบ้านและ ของเล่น พื้นบ้านสำหรับเด็ก อาหารและสมุนไพรสำหรับใช้ในการเลี้ยงดูเด็ก คติและความเชื่อ ด้าน การเลี้ยงดูเด็ก การละเล่นพื้นบ้านสำหรับเด็ก เพลงกล่อมเด็กและลักษณะการจัดสภาพแวดล้อม สำหรับพัฒนาเด็ก

ผลที่ได้รับจากการนำหลักสูตรที่บูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ คือได้กิจกรรมพัฒนาเด็กที่บูรณาการด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่น ชุมชนเกิดความตระหนักและมีจิตสำนึกที่ดีในท้องถิ่นของตน เอง

เนื่องในที่ทำให้ประสบความสำเร็จ คือผู้นำชุมชน พลังของชุมชน ทุนในชุมชนและกระแสการถ่ายโอนการศึกษา

เนื่องในที่ทำให้เกิดอุปสรรค คือความเข้าใจของชาวบ้าน ความขัดแย้งด้านวิธีคิดระหว่างผู้นำชุมชนกับผู้บริหารโรงเรียน ความชัดเจนด้านนโยบายของรัฐบาลเกี่ยวกับการถ่ายโอนการจัดการศึกษา

การวิจัยนี้มีข้อเสนอ คือการบูรณาการศึกษาเพื่อท้องถิ่นจะต้องมีการวางแผนร่วมทุกฝ่าย ที่เกี่ยวข้องและทุกขั้นตอน ก่อนลงศึกษาชุมชนต้องมีการเตรียมความพร้อมให้นักศึกษา การสะท้อนข้อมูลในทุกด้านแก่ชุมชนเป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่ง และการจัดการศึกษาโดยใช้วิจัยและแหล่งการเรียนรู้ในชุมชนเป็นฐาน เป็นแนวทางหนึ่งของการจัดการศึกษาในระดับอุดมศึกษา

โจทย์วิจัยต่อเนื่อง คือการวิจัยและพัฒนาเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเรื่องการบริหารจัดการที่ดีด้านการจัดการศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และการวิจัยและพัฒนารูปแบบการเตรียมความพร้อมในการถ่ายโอนการจัดการศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

Research Title : The Study of the Development of the Child Center of the Community Organization, Tabon Ban Wan, Hang Dong District, Chiangmai Province, by Using Local Wisdom.

Researchers : Asst.Prof. Yiamluck Udakaan
 Mrs. KunRuthai Nahuaysai
 Mr. Intun Punraksa
 Mr. Somboon Raubroo

Research Fund : The Thailand Research Fund Regional Office

Duration : November 2002 - April 2004

Abstract

This research has 3 objectives : 1) to study the development of model of child center by local community organization by using local wisdom at Tambon Baan Waen, Hang Dong District, Chiang Mai Province, 2) to study the operation and management of the child center by local community organization and 3) to study the result of local community usage applying to manage all children's activities at the child center. The approach of action research will be applied to the study.

The study revealed that the development of child center by local community organization at Tambon Baan Waen, Hang Dong District, Chiang Mai Province has 8 step as follow : step 1) studying real condition of the child center. Step 2) informing the result to the community. Step 3) Understanding the result and learning together. Step 4) Planning together, step 5) forming the board of the child center. Step 6) Searching the model of management of the child center. Step 7) developing the child center. And step 8) evaluating the model of management of the child center. The process of the development is to develop Tao Boonreung Chiang Center by forming the board of the child center. The members in the community select the board. The structure of administration can be divided into general affair, public relation, personal affair, academic affair,

community relation affair, public finance and supplies, for example. Each affair has its own board.

The local wisdoms used in the child center are the local ways of raising children, the local way of family association, folk tales and folk toys of children, local food and hubs for raising children, local mottoes and beliefs for raising children, folk plays, nursery rhymes and environmental setting for developing children.

The results of using local wisdoms are gaining activities to develop children by using local wisdoms and the community realize conscientiously to enhance their local.

The factors which lead to achievement are the leader of the community, the power of the community, the budget in the community and the travelers of leno ledge. The factors which lead to obstructions are people's realization, the contradictions of the leader's idea and the school principle's idea and the obscurity of the policy of the government about educational transference.

The suggestions of the research are 1) it must be planned to renovate education for local community. 2) before study community, students must be trained prepared. 3) it is very important and necessary to inform cuing information to the community. 4) managing education by using research and using local resources in community is an approach of managing tertian education.

There are further studies recommended : 1) cooperative action researches and cooperative action developments in good management of local educational management. And 2) researches and developments of preparative models in local education transference.

สารบัญ

กิตติกรรมประกาศ	ก
บทคัดย่อภาษาไทย	ข
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ค
สารบัญ	ฉ
สารบัญแผนภูมิ	ช
สารบัญรูปภาพ	ชช
 บทที่	
1 บทนำ	1
2 เอกสารและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง	16
3 วิธีดำเนินการวิจัย	58
4 ผลการวิจัยและวิจารณ์	183
5 สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ	232
 บรรณานุกรม	
ภาคผนวก	
ภาคผนวก ก - 1	243
ก - 2	348
ก - 3	273
ก - 4	326
ก - 5	330
ก - 6	333
ก - 7	353
ก - 8	369
ก - 9	370
ก - 10	412

สารบัญแผนภูมิ

ตารางที่		หน้า
แผนภูมิ 2.1	ขอบข่ายการบริหารงานทั่วไปในศูนย์เด็กปฐมวัย	46
แผนภูมิ 2.2	กระบวนการเรียนรู้การจัดการศึกษาเพื่อเด็ก	56
แผนภูมิ 2.3	กระบวนการเรียนรู้การจัดการศึกษาเพื่อเด็ก เพื่อชุมชน	57
แผนภูมิ 3.1	แสดงลำดับขั้นการจัดกิจกรรมบูรณาการกระบวนการจัดการศึกษากับงานวิจัย เพื่อพัฒนาท้องถิ่นในรายวิชา จิตวิทยาพัฒนาการและการอบรมเลี้ยงดูเด็กปฐมวัย	59

สารบัญรูปภาพ

รูปภาพที่		หน้า
รูปภาพที่ 3.2 – 3.3	ชาวบ้านร่วมกันรื้อถอนอาคารหอประชุมเดิมของ โรงเรียนท้าวบุญเรือง	66
รูปภาพที่ 3.4	คณะกรรมการร่วมกันปรับปรุงยกพื้น เพื่อเป็นที่นอน สำหรับเด็ก	67
รูปภาพที่ 3.5	คณะกรรมการร่วมกันเขียนป้ายประชาสัมพันธ์ ศูนย์พัฒนาเด็กท้าวบุญเรือง	67
รูปภาพที่ 3.6	พระสงฆ์เจิมป้ายเปิดศูนย์พัฒนาเด็กท้าวบุญเรือง วันที่ 4 พฤศจิกายน 2547	68
รูปภาพที่ 3.7	กลุ่มผู้สูงอายุในหมู่บ้านร่วมทำบุญวันเปิด ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กประจำหมู่บ้าน	68
รูปภาพที่ 3.8	คณะกรรมการศูนย์ฯ ประชุมร่วมกับอบต.บ้านแวง เพื่อวางแผนการดำเนินงานศูนย์พัฒนาเด็ก	69
รูปภาพที่ 3.9	ประธานคณะกรรมการศูนย์ฯ ประชุมผู้ปกครอง เพื่อสร้างความเข้าใจ	69
รูปภาพที่ 3.10	วิทยากรจากชุมชนร่วมบรรยายชั้นเรียน “ปัญหาและความต้องการเกี่ยวกับการพัฒนาเด็กในชุมชน ท้าวบุญเรือง ต.บ้านแวง อ.หางดง จ.เชียงใหม่”	81

สารบัญรูปภาพ (ต่อ)

รูปภาพที่	หน้า
รูปภาพที่ 3.11	วิทยากรกระบวนการฝึกทักษะการศึกษาชุมชนโดยใช้เทคนิค F.S.C. 83
รูปภาพที่ 3.12	กิจกรรมสำรวจความเปลี่ยนแปลงของประเทศตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน 84
รูปภาพที่ 3.13	กิจกรรมขั้นสำรวจตนเอง 84
รูปภาพที่ 3.14	แผนที่ความคิด (Mind Mapping) 85
รูปภาพที่ 3.15	กิจกรรมศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่นชุมชนท้าวบุญเรือง 92
รูปภาพที่ 3.16	นักศึกษาสัมผัสชุมชนแบบมีส่วนร่วมกับกลุ่มผู้สูงอายุ ศึกษาภูมิปัญญาชุมชน ด้านพิชีกรรมเกี่ยวกับการอบรน เลี้ยงดูเด็ก 93
รูปภาพที่ 3.17	นักศึกษา ศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่นเกี่ยวกับพิชีกรรม ด้านความเชื่อในการเลี้ยงดูเด็ก 93
รูปภาพที่ 3.18	นักศึกษานำเสนอข้อมูลจากการศึกษาชุมชน 100
รูปภาพที่ 3.19	ร่วมกิจกรรมและให้ข้อเสนอแนะเพื่อนในการนำเสนอข้อมูล 100

สารบัญรูปภาพ (ต่อ)

รูปภาพที่		หน้า
รูปภาพที่ 3.20	กรรมการศูนย์พัฒนาเด็ก ร่วมสรุปข้อมูลจากการนำเสนอ และปรึกษาการจัดกิจกรรม	101
รูปภาพที่ 3.21	นายอำเภอทางดงเป็นประธานเปิดงานนิทรรศการ	105
รูปภาพที่ 3.22	ประธานและแขกผู้มีเกียรติ เยี่ยมชมนิทรรศการ การบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นท้าวบุญเรือง กับการอบรมเลี้ยงดูเด็กปฐมวัย	105
รูปภาพที่ 3.23	ชุมนิทรรศการ “คติชาวบ้าน ความเชื่อและพิธีกรรม เกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูเด็กบ้านท้าวบุญเรือง”	106
รูปภาพที่ 3.24	ชุมนิทรรศการการละเล่นพื้นเมืองกับการเรียนรู้เด็ก บ้านท้าวบุญเรือง	106
รูปภาพที่ 3.25	พศ.สมพงศ์ บุญเลิศ ตัวแทน สกอ.ภาค มอบเกียรติบัตร ผู้นำชุมชนและพี่เลี้ยงประจำกลุ่มที่ร่วมงานวิจัย	107
รูปภาพที่ 3.26 – 3.27	คณะกรรมการศูนย์พัฒนาเด็กเล็กท้าวบุญเรือง ร่วมประชุม วางแผนการพัฒนาหลักสูตรและการศึกษาดูงาน	136
รูปภาพที่ 3.28	รูปประกอบการทำกิจกรรม “วิธีการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา”	115

สารบัญรูปภาพ (ต่อ)

รูปภาพที่	หน้า	
รูปภาพที่ 3.29 – 3.30	รูปประกอบการทำกิจกรรม “การจัดสภาพแวดล้อมศูนย์พัฒนาเด็ก”	124
รูปภาพที่ 3.31	รูปประกอบการทำกิจกรรม “การจัดสภาพแวดล้อมศูนย์พัฒนาเด็ก”	131
รูปภาพที่ 3.32	รูปประกอบการทำกิจกรรม “การจัดสภาพแวดล้อมศูนย์พัฒนาเด็ก”	132
รูปภาพที่ 3.33	รูปประกอบการทำกิจกรรม “การจัดสภาพแวดล้อมศูนย์พัฒนาเด็ก”	132
รูปภาพที่ 3.34	รูปประกอบการทำกิจกรรม “การจัดสภาพแวดล้อมศูนย์พัฒนาเด็ก”	133
รูปภาพที่ 3.35	เด็กนักเรียนศูนย์พัฒนาเด็กทั่วบุญเรือง	162
รูปภาพที่ 3.36	เด็กนอนหลับพักผ่อน	164
รูปภาพที่ 3.37	เด็กทำกิจกรรมสร้างสรรค์ประจำวัน	164
รูปภาพที่ 3.38 – 3.39	รูปประกอบการทำกิจกรรม “การจัดกิจกรรมสร้างสรรค์ที่หลากหลายสำหรับเด็กอนุบาล 1”	165

สารบัญรูปภาพ (ต่อ)

รูปภาพที่	หน้า	
รูปภาพที่ 3.40 – 3.41	รูปประกอบการทำกิจกรรม “กางแขงสนุกด้วยของเล่นพื้นเมือง”	166
รูปภาพที่ 3.42	รูปประกอบการทำกิจกรรม “กางแขงสนุกด้วยของเล่นพื้นเมือง”	167
รูปภาพที่ 3.43	รูปประกอบการทำกิจกรรม “การรับประทานอาหารว่างของเด็กชั้นเตรียมอนุบาล”	167
รูปภาพที่ 3.44	รูปประกอบการทำกิจกรรม “การจัดกิจกรรมสร้างสรรค์ที่หลากหลายสำหรับเด็กอนุบาล 1”	168
รูปภาพที่ 3.45	รูปประกอบการทำกิจกรรม “การจัดกิจกรรมสร้างสรรค์ที่หลากหลายสำหรับเด็กอนุบาล 1”	168
รูปภาพที่ 3.46	รูปประกอบการทำกิจกรรม “การจัดกิจกรรมสร้างสรรค์ที่หลากหลายสำหรับเด็กอนุบาล 1”	169
รูปภาพที่ 3.47	รูปประกอบการทำกิจกรรม “กิจกรรมเสริมประสบการณ์ที่ให้เด็กเรียนรู้จากประสบการณ์จริง (อนุบาล 1)”	169

สารบัญรูปภาพ (ต่อ)

รูปภาพที่		หน้า
รูปภาพที่ 3.48	รูปประกอบการทำกิจกรรม “เด็กเตรียมอนุบาลเรียนรู้ทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียน”	170
รูปภาพที่ 3.49	รูปประกอบการทำกิจกรรม “เด็กเตรียมอนุบาล ได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง”	170
รูปภาพที่ 3.50	รูปประกอบการทำกิจกรรม “เด็กเตรียมอนุบาล ได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง”	171
รูปภาพที่ 3.51	รูปประกอบการทำกิจกรรม “ครูประจำชั้นกับเด็กเตรียมอนุบาลในศูนย์”	171
รูปภาพที่ 3.52	รูปประกอบการทำกิจกรรม “ครูประจำชั้นกับเด็กอนุบาล 1 ในศูนย์”	172

ឧប្បត្តិ 1

บทนำ

1. ที่มาและความสำคัญของปัญหา

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ที่ประกาศใช้เมื่อวันที่ 11 ตุลาคม 2540 ได้ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในหลาย ๆ ด้านนี้ในการบริหารประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารกิจการบ้านเมืองของตนเอง ทั้งทางตรง และทางอ้อม ดังที่ระบุไว้ในมาตราที่ 76 ความว่า "...รัฐต้องส่งเสริมและสนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการกำหนดนโยบาย การตัดสินใจทางการเมือง การวางแผนพัฒนาทางเศรษฐกิจ สังคมและการเมือง รวมทั้งการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐทุกระดับ ..." ซึ่งย่อหมายความว่า ประชาชนจะต้องเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดควิธีชีวิต และจุดมุ่งหมายในการกำหนดทิศทางของ ชุมชน พร้อมทั้งมีส่วนร่วมในการจัดสรรทรัพยากรัฐธรรมชาติอันเป็นสมบัติของชาติ รวมทั้งสามารถ ดำเนินการติดตาม ตรวจสอบ ประเมินผลการพัฒนาประเทศในทุก ๆ ด้านร่วมกับรัฐบาล เพื่อให้ การดำเนินการเป็นไปตามที่รัฐธรรมนูญกำหนด ไว้ข้างต้น รัฐบาลจึงได้กำหนดเป็นนโยบาย เรื่องการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น โดยประเทศไทยเน้นพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอน การกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 โดยมาตรา 35 ซึ่งกำหนดให้ คณะกรรมการจัดทำแผนกระจายอำนาจ มาตรา 30 และแผนปฏิบัติการตามมาตรา 32 ซึ่งแผนการ กระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2543 ตามมาตรา 30 ของพระราชบัญญัติ ดังกล่าวข้างต้น คณะกรรมการให้ความเห็นชอบและได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษา ฉบับประกาศ ทั่วไป 118 ตอนพิเศษ 49 วันที่ 18 มกราคม 2544 ซึ่งการกระจายอำนาจนั้น ในครั้งนี้มีการกิจและ ขั้นตอนการถ่ายโอนหน้าที่ หลายขั้นตอน การกิจกรรมที่เกิดการขับเคลื่อนและดำเนินการก่อน เป็นอันดับต้น ๆ คือ การกิจการถ่ายโอนด้านการศึกษา ซึ่งการกิจของการจัดการศึกษาเดิม หน่วยงานหลักที่รับผิดชอบในการดำเนินกิจกรรมทั้งปวงในด้านนี้ คือกระทรวงศึกษาธิการ แต่หลังจากรัฐธรรมนูญ พุทธศักราช 2540 ประกาศใช้แล้วมีผลทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางด้าน การจัดการศึกษาครั้งใหญ่ เช่นกัน กล่าวคือสาระสำคัญที่ระบุไว้ในรัฐธรรมนูญที่เกี่ยวกับการจัด การศึกษา ผลักดันให้เกิดการปฏิรูปการศึกษาและการประกาศใช้พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 ขึ้น และในพระราชบัญญัติฉบับนี้ มาตราที่ 41 ได้ระบุสอดคล้องกับมาตราที่ 289 ในรัฐธรรมนูญ ว่าองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นย่อมมีหน้าที่บำรุงรักษาศิลปะ จารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่น

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นย้อมมีสิทธิที่จะจัดการศึกษาอบรมและการฝึกอาชีพ ตามความเหมาะสมและความต้องการในท้องถิ่นนั้น และเข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาอบรมของรัฐตามมาตรา 43 และมาตรา 81 ทั้งนี้ตามที่กฎหมายบัญญัติไว้เกี่ยวกับการจัดการศึกษาอบรมภายใต้ในท้องถิ่นตามวาระของ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องส่งเสริมการบำรุงรักษาศิลปะ ฯรีต ประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่นและวัฒนธรรมยังคงท้องถิ่นด้วย

จากข้อความที่ระบุชัดเจนและสอดคล้องเป็นไปในทิศทางเดียวกันทั้ง 2 พระราชบัญญัติ ดังกล่าวข้างต้น จึงทำให้เกิดขับเคลื่อนการถ่ายโอนการจัดการศึกษาขึ้น ซึ่งหน่วยงานหลักที่เกี่ยวข้องในเรื่องนี้มีอยู่ 3 หน่วยงาน คือ กระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งเป็นผู้ถ่ายโอนการจัดการศึกษา กระทรวงมหาดไทย โดยกรมการปกครอง ในขณะนี้เป็นผู้รับการถ่ายโอนและสำนักงบประมาณ เป็นหน่วยงานจัดสรรงบประมาณ ต่างก็ได้มีการทบทวนและเตรียมความพร้อม สร้างความเข้าใจระหว่าง 3 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องมาตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2543 (อ้างจาก หนังสือกระทรวงมหาดไทย ที่ มท.0312.3/ว.26683 ลงวันที่ 20 กันยายน 2543 เรื่องซักซ้อมความเข้าใจเกี่ยวกับการถ่ายโอนการกิจการจัดการศึกษาให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น รายละเอียดภาคผนวก ก) จนกระทั่งในปีงบประมาณ พ.ศ. 2544 สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ได้มีหนังสือแจ้งหน่วยงานและสถานศึกษาในสังกัด (ขณะนั้น) ให้ถ่ายโอนการจัดการศึกษาอนุบาล 3 ปี ให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และสำนักงบประมาณได้จัดสรรงบประมาณให้ส่วนของกิจกรรมการจัดการศึกษาอนุบาล 3 ขึ้นให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อ้างจาก หนังสือสำนักงบประมาณ ที่ นร.0410/02802 ลงวันที่ 27 พฤศจิกายน 2543 และที่นร.0409/ว2 ลงวันที่ 3 ตุลาคม 2543 รายละเอียด ภาคผนวก ก)

ดังนั้นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจึงเกิดการตื่นตัวและพยายามเตรียมความพร้อมในการรับการถ่ายโอนการจัดการศึกษา โดยเฉพาะการถ่ายโอนการศึกษาระดับปฐมวัย

องค์กรบริหารส่วนตำบลบ้านแวง อําเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่ ภายใต้การนำของนายสมบูรณ์ รอบรู้ นายกองค์กรบริหารส่วนตำบลบ้านแวง ผู้ซึ่งมีวิสัยทัศน์และให้ความสำคัญด้านการศึกษาและเป็นผู้หนึ่งที่ได้ติดตามความเคลื่อนไหวของการถ่ายโอนการจัดการศึกษามาอย่างต่อเนื่อง ที่ได้พยายามนำกระแสความเคลื่อนไหวดังกล่าวมาประชุมปรึกษาหารือ เพื่อเตรียมความพร้อมในการนี้อย่างจริงจัง การจัดการศึกษาระดับปฐมวัยในพื้นที่ตำบลบ้านแวงนี้ มีการดำเนินการมา ก่อนนี้ เป็นเวลานับ 10 ปีแล้ว แต่เดิมตำบลบ้านแวงมีศูนย์พัฒนาเด็กเล็กซึ่งดำเนินการโดยเอกชน จึงทำให้พ่อแม่ผู้ปกครองต้องเสียค่าใช้จ่ายค่อนข้างแพง โดยเฉพาะอย่างการใช้หลักสูตรสำหรับการดูแลเด็กยังไม่เหมาะสม การดูแลเด็กก็ยังไม่ถูกต้องตามหลักการดูแลเด็กปฐมวัย จนกระทั่งต่อมามีนายสมบูรณ์ รอบรู้ เข้ามารับผู้ใหญ่บ้าน (ในขณะนั้น) และได้เข้าไปเป็นคณะกรรมการ การศึกษาโรงเรียนวัดช่างคำหลวง จึงได้มีการนำอาศูนย์เด็กเล็กประจำ

หมู่บ้าน ซึ่งตั้งอยู่นอกโรงเรียน เข้าไปตั้งในโรงเรียน โดยดำเนินการของบประมาณจากสมาชิก สภาผู้แทนราษฎร เป็นเงินจำนวนหนึ่ง ผู้ปกครองและเจ้าของได้ช่วยกันบริจาคอุปกรณ์เป็น สิ่งก่อสร้าง หลังจากนั้นจึงได้ร่วมกับชาวบ้านสร้างอาคารไว้ 1 หลัง และเปิดเป็นศูนย์เด็กเล็กขึ้น ในโรงเรียนวัดช่างคำ มีการบริหารจัดการ โดยคณะกรรมการและครูในโรงเรียน และจ้างครูพี่เลี้ยง ในชั้นเป็นคนในหมู่บ้านมาเป็นผู้ดูแลเด็กในศูนย์ ซึ่งก็ดูแลแบบธรรมชาติไม่มีหลักวิชาการ ศูนย์เด็กเล็กในตอนนั้น มีเขตบริการอยู่หมู่ 1 ของตำบลหางคงบางส่วน หมู่ 4 ตำบลบ้านแวง หมู่ 5 ตำบลบ้านแวง หมู่ 7 หมู่ 8 ซึ่งจัดเป็นเขตบริการของนักเรียนในระดับประถมศึกษาของ โรงเรียนวัดช่างคำเดิมอยู่แล้ว ดังนั้นศูนย์เด็กเล็กที่ตั้งขึ้นในขณะนั้น จึงมีเด็กมาใช้บริการค่อนข้าง มาก เพาะสามารถจะต่อเข้าชั้นประถมศึกษาได้เลย ต่อมาได้รับงบประมาณสนับสนุนจาก กรมพัฒนาชุมชน จำนวน 3,000 บาท / เดือน เป็นค่าจ้างครูพี่เลี้ยง รวมทั้งค่าอาหารกลางวันและน้ำ สำหรับเด็ก ส่วนหนึ่งก็เก็บจากผู้ปกครองเด็ก โดยนำเงินมาใช้จ่ายเป็นค่าครุภัณฑ์เครื่องเล่นสนาน และวัสดุต่าง ๆ ในศูนย์ ต่อมาครูพี่เลี้ยงก็มีโอกาสได้พัฒนาตนเอง โดยได้รับการอบรมทุก ๆ ปี โดยวิทยากรจากสถาบันราชภัฏเชียงใหม่ โดยการสนับสนุนจากการพัฒนาชุมชน และนอกจากนี้ ในส่วนของพัฒนาชุมชนในอำเภอหางคง มีอยู่ 9 ศูนย์ ก็ได้ร่วมกันเป็นชุมชนครูพี่เลี้ยงมีการอบรม มีการพนบປະ มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นอย่างต่อเนื่องมาด้วยไป ก็ในช่วงเวลาการเริ่ม การถ่ายโอนการกิจ ปี 2545

ต่อมาเมื่อนายสมบูรณ์ รอบรู้ ได้รับเลือกตั้งเป็นนายกอบต.บ้านแวงชั่งสามารถทำงาน โดยมี พรบ. องค์การบริหารส่วนตำบล ปี พ.ศ. 2537 รองรับ จึงได้กำหนดในนโยบายการบริหาร งาน ว่าไว้ “...อบต. จะต้องสนับสนุนการศึกษาตามมาตรา 66, 67 คือการสนับสนุนดูแลทั้งเด็กและ เยาวชน ผู้สูงอายุ แม่บ้าน ในส่วนนี้สิ่งที่มองเห็นได้จ่าย ๆ คือเราจะต้องมีการสนับสนุนเด็กปฐมวัย เป็นเบื้องต้นก่อน เมื่อกำหนดไว้ชัดเจนเป็นนโยบายในการบริหารงาน”

ก็ได้พยายามนำแนวคิดมาสู่ผู้สมาชิกอบต. ให้ทราบก็ถึงการเตรียมความพร้อมรับ การถ่ายโอนการจัดการศึกษามาโดยตลอด ดังคำพูดที่ว่า “ถ้าหากมีการถ่ายโอนศูนย์พัฒนาเด็ก จากการพัฒนาชุมชนและศูนย์พัฒนาเด็กของกรมการศึกษาฯให้ อบต. เมื่อไหร่ อบต. จะต้อง มีความพร้อม” (อ้างจากคำสัมภาษณ์นายสมบูรณ์ รอบรู้ ณ วันที่ 10 ธันวาคม 2546)

จนในปี พ.ศ. 2544 โรงเรียนในตำบลบ้านแวง 4 โรงเรียนได้แก่ โรงเรียนวัดช่างคำ โรงเรียนบ้านไร่ โรงเรียนจอมทองและโรงเรียนท้าวบุญเรือง มีความจำเป็นต้องใช้งบประมาณ ไปบริหารจัดการศึกษาในระดับประถมศึกษา จึงของบประมาณจากอบต.บ้านแวง ซึ่งอบต. ก็อนุมัติงบประมาณเข้าไปสนับสนุนในด้านการฝึกฝนอาชีพแทน เพราะในขณะนั้นอบต.ยังไม่ได้ จัดทำแผนการจัดการศึกษา จึงทำให้ผู้บริหารโรงเรียนไม่พอใจ ดังนั้นทางคณะกรรมการบริหาร ของอบต.พยายามหาแนวทางที่จะเข้าไปสนับสนุนการจัดการศึกษาที่ถูกต้องและเต็มที่ จึงมีแนวคิด ว่าการเข้าไปรับผิดชอบดูแลการจัดการศึกษาในระดับปฐมวัย คือศูนย์พัฒนาเด็กเล็กอายุ 3 – 6 ขวบ

ก็เป็นแนวทางที่ทำได้่ายและสะดวก รวมทั้งถูกต้องตามนโยบายกระจายอำนาจการจัดการศึกษา ที่กำลังเตรียมการอยู่ แต่ผู้บริหารของทั้ง 4 โรงเรียนก็ไม่เห็นกับแนวคิดดังกล่าว เพราะมองไม่เห็น ว่าอบต.บ้านแหนวนจะมีความพร้อมที่จะทำได้อย่างไร ดังนั้นคณะกรรมการบริหารของอบต.บ้านแหนวน จึงได้เชิญกรรมการที่ปรึกษาด้านการศึกษาของอบต.มาปรึกษาหารือ และระดมความคิด เกี่ยวกับการเตรียมความพร้อมเกี่ยวกับการดำเนินการที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ซึ่งในการประชุมครั้งแรกนั้น มีคำริบันว่าอบต.ควรจะจัดตั้ง โรงเรียนอนุบาลของอบต.บ้านแหนวน

แต่ปรากฏว่าผู้บริหาร โรงเรียนทั้ง 4 แห่งและคณะกรรมการการศึกษาของโรงเรียนนั้น ๆ ไม่เห็นด้วย เพราะเกรงว่าหากมีโรงเรียนอนุบาลของอบต.บ้านแหนวนแล้ว จะทำให้เด็ก ในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กหรือชั้นอนุบาล 4 – 6 ขวบของโรงเรียนจะมาเข้าโรงเรียนอนุบาลของอบต. หมด ทำให้จำนวนนักเรียนในโรงเรียนลดลง และมีผลต่อเนื่องไปถึงจำนวนเด็กในระดับประถม ศึกษาด้วย แล้วโรงเรียนก็จะลุกขึ้นไปในที่สุด ดังนั้นจึงมีการคัดค้านว่าอบต.ไม่สมควรที่จะเข้ามา จัดการในเรื่องการจัดการศึกษาของศูนย์เด็กเล็กและอนุบาล แต่สนับสนุนด้านงบประมาณได้ ดังนั้น อบต.จึงได้จัดสรรงบประมาณสนับสนุนในลักษณะเงินอุดหนุน โดยมิได้เข้าไปมีส่วนบริหาร จัดการใด ๆ เลย ประกอบทั้งในขณะนี้ คณะกรรมการบริหารของอบต. ก็ยังคงมีความคิดเห็นขัด แย้งในเรื่องการให้ความสำคัญของการศึกษาและบทบาทหน้าที่ที่จะเข้าไปจัดการศึกษา ส่วนใหญ่ จะมุ่งเน้นที่จะให้ความสำคัญและจัดสรรงบประมาณไปกับการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานเป็นสำคัญ ดังนั้นงบประมาณด้านการจัดการศึกษาจะมีอยู่ในแผนงบประมาณค่อนข้างน้อย แต่เมื่อใช้เวลาในการสร้างความเข้าใจโดยการจัดเวทีประชุมในประเด็นของการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา บ่อยขึ้น ก็ทำให้หลายฝ่ายเกิดความเข้าใจและเห็นความสำคัญมากขึ้น ดังที่นายสมบูรณ์ รอบรู้ นาย กอบต.บ้านแหนวน ได้กล่าวว่า

“เรื่องของการจัดการศึกษานี้ มีแนวคิดต้องเป็นแนวคิดร่วมกัน ดังนั้นแนวคิดของอบต.และ ประชุมพี่น้องในหมู่บ้านต้องตรงกัน โครงการต่าง ๆ ถึงจะสำเร็จได้” (คำสัมภาษณ์นายสมบูรณ์ รอบรู้ วันที่ 10 ธันวาคม 2546)

ดังนั้นในปีงบประมาณ 2545 คณะกรรมการบริหารอบต.บ้านแหนวน จึงได้เชิญ คณะกรรมการที่ปรึกษาด้านการศึกษาและผู้บริหารโรงเรียน รวมทั้งส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง เข่น สำนักงานการประถมศึกษาแห่งชาติ (ในขณะนั้น) สำนักงานศึกษาธิการอำเภอ เจ้าหน้าที่ในฝ่าย ส่งเสริมท่องถิ่น มาจัดเวทีเสวนาในเรื่องการจัดการศึกษาระดับปฐมวัยของอบต. ซึ่งทุกฝ่ายเห็นด้วย ที่จะให้อบต.เข้าไปดำเนินการจัดการศึกษาในระดับปฐมวัย โดยเข้าไปสนับสนุนในโรงเรียน ทั้ง 4 แห่ง โดยทุกโรงเรียนจะมีศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในส่วนรับผิดชอบของอบต.

จนกระทั่งปัจจุบันตำบลบ้านแหนวนมีศูนย์พัฒนาเด็กเล็กอยู่ทั้งหมด 4 ศูนย์ คือ ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กช้างคำ ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กจอมทอง ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านไร่ และศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก

ท้าวบุญเรือง ซึ่งทางอบต.ก็ได้ให้การสนับสนุน แต่การให้การสนับสนุนอยู่ในลักษณะอุดหนุนเงินเพื่อเป็นค่าจ้างครูพี่เลี้ยง ผู้ดูแลเด็ก เงินค่าอาหารกลางวัน อาหารเสริมนมตามจำนวนเด็กเงินปรับปรุงศูนย์ตามโครงการที่ขอก แต่มิได้เข้าไปมีส่วนในการบริหารจัดการ จึงเกิดปัญหามากมาย เช่น ศูนย์พัฒนาเด็ก มีสภาพไม่เหมาะสม จำนวนเด็กในแต่ละศูนย์ลดลง สาเหตุจากผู้ปักครองเด็กไม่มีความตระหน้าในการดำเนินงานของศูนย์ จึงทำให้เกิดการนำเด็กในชุมชนไปเข้ารับบริการในพื้นที่อื่น ซึ่งทำให้เด็กเล็ก ๆ ต้องเดินทางไกล เป็นผลเสียต่อสุขภาพ นอกจากนี้ ยังมีความขัดแย้งระหว่างผู้บริหารโรงเรียนที่ศูนย์เด็กเล็กตั้งอยู่กับผู้ดูแลศูนย์ รวมทั้งปัญหาในการควบคุมดูแลเงินอุดหนุนที่อบต.สนับสนุน ไม่สามารถจัดทำหลักฐานด้านการเงินให้เป็นปัจจุบัน จึงเกิดปัญหาในการตรวจสอบและบางครั้งก็ไม่สามารถตรวจสอบได้ชัดเจน โดยเฉพาะศูนย์พัฒนาเด็กเล็กท้าวบุญเรือง ซึ่งรับเด็กอายุตั้งแต่ 2 – 3 ขวบ ในขณะนี้ตั้งอยู่ในอาคารโรงเรียนท้าวบุญเรือง โดยผู้บริหารโรงเรียนได้จัดให้เป็นห้องเด็กเล็ก 1 ห้อง ตั้งอยู่ชั้นล่างข้างบันไดอาคารเรียน ลักษณะห้องเป็นพื้นซีเมนต์อับมีดและชีนเย็น ผู้ที่ทำหน้าที่เป็นครูพี่เลี้ยงก็ทำหน้าที่เพียงแค่ดูแลเด็ก ไม่ได้จัดกิจกรรมส่งเสริมพัฒนาเด็กตามวัย ผู้บริหารโรงเรียนก็ดูแลตามสมควร แต่เดิมมีเด็กอยู่จำนวน 30 คน แต่เนื่องจากสภาพของห้องเรียนและคุณภาพการดูแลไม่เป็นที่พอใจของผู้ปักครอง จึงทำให้จำนวนเด็กลดลงเหลือเพียง 7 คน เมื่อนายกอบต.และคณะกรรมการการศึกษาได้ไปตรวจสอบยี่มและพบปัญหาดังกล่าว จึงได้นำมาปรึกษาแนวทางที่จะพัฒนาศูนย์เด็กเล็กขึ้นมาให้มีคุณภาพด้วยเหตุผลดังกล่าวข้างต้น จึงทำให้องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านแวง พร้อมด้วยผู้นำชุมชน จึงพยายามแก้ปัญหาร่วมกัน โดยมีมติร่วมกันที่จะเข้าไปดำเนินการจัดการศึกษาระดับปฐมวัยในตำบลบ้านแวงอย่างจริงจัง ซึ่งศูนย์พัฒนาเด็กเล็กทั้ง 4 ศูนย์ที่กล่าวมาข้างต้น พบร่วมกัน ท้าวบุญเรือง ซึ่งเป็นหมู่บ้านที่มีคณะกรรมการประชาคมในหมู่บ้านรวมตัวกันอย่างเข้มแข็ง และได้แสดงเจตจำนงค์ที่จะพัฒนาศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในหมู่บ้านให้มีคุณภาพ โดยมีแนวคิดร่วมกันปรับปรุงศูนย์ที่มีอยู่เดิมแล้ว ให้มีรูปแบบใหม่ให้มีคุณโดยยึดแนวคิดหลักการพัฒนาเด็กเป็นสำคัญ ดังนั้นศูนย์พัฒนาเด็กท้าวบุญเรืองจึงได้รับเลือกจากอบต.บ้านแวงให้เป็นศูนย์ทดลองนำร่องโดยมีโครงสร้างการบริหารจัดการศูนย์พัฒนาเด็กเล็กโดยองค์กรชุมชน (รายละเอียด ภาคผนวก ก)

ในส่วนของสถาบันราชภัฏเชียงใหม่ ซึ่งเป็นสถาบันระดับอุดมศึกษาที่มีปณิธานมุ่งมั่นในการพัฒนาท้องถิ่น โดยพระราชบัญญัติสถาบันราชภัฏ พ.ศ. 2538 ได้ระบุไว้อย่างชัดเจนในมาตรา 7 ว่า “... ให้สถาบันราชภัฏเป็นสถาบันอุดมศึกษาเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น โดยมีวัตถุประสงค์ให้การศึกษาวิชาการและวิชาชีพชั้นสูง ให้บริการทางวิชาการแก่สังคม ปรับปรุงถ่ายทอดและพัฒนาเทคโนโลยี ทำนุบำรุง ศิลปวัฒนธรรม ผลิตครุและส่งเสริมวิทยฐานะครุ” แต่การที่จะปฏิบัติให้เป็นตามปณิธานที่ได้ระบุไว้ในพระราชบัญญัติดังกล่าวข้างต้นได้นั้น สถาบันจะต้องมีความรู้ ความเข้าใจในท้องถิ่นอย่างแท้จริง จึงจะสามารถนำมาและพัฒนาท้องถิ่น

ได้อ่าย่างเหมาะสม ดังนั้นการจัดการเรียนการสอนผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ไม่ว่าจะเป็นผู้บริหาร อาจารย์ และนักศึกษา รวมทั้งบุคลากร ในท้องถิ่น จะต้องปรับเปลี่ยนแนวคิดให้หันเข้ามาร่วมมือกัน เพื่อจัดการศึกษาในด้านต่าง ๆ มากยิ่งขึ้น ซึ่งในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2547 ได้กล่าวถึงแนวทางการจัดการศึกษาในประเด็นดังกล่าวข้างต้น โดยระบุไว้ในมาตรา 29 ไว้ว่า “... ให้สถานศึกษาร่วมกับบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการและสถาบันสังคมอื่น สร้างเสริมความเข้มแข็งของชุมชน โดยจัดกระบวนการเรียนรู้ภายนอกชุมชน เพื่อให้ชุมชนมีการจัดการศึกษาอบรม มีการแสวงหาความรู้ ข้อมูล ข่าวสารและรู้จักเลือกสรรภูมิปัญญาและวิทยาการ ต่าง ๆ เพื่อพัฒนาชุมชนให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการ รวมทั้งหาวิธีการสนับสนุน ให้มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์การพัฒนาระหว่างชุมชน ...” (ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 116 ตอนที่ 74ก หน้า 9 19 ส.ค. 2542) และในมาตรา 58 ที่ระบุว่า หมวด 8 ทรัพยากรและการลงทุน เพื่อการศึกษา มาตรา 58 ที่ระบุว่า “.... ให้มีการระดมทรัพยากรและการลงทุนด้านงบประมาณ การเงินและทรัพย์สินจากรัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น บุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน เอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ สถาบันสังคมอื่นและต่างประเทศมาใช้จัดการศึกษา ...” (ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 116 ตอนที่ 74ก หน้า 16 19 ส.ค. 2542)

ในส่วนของผู้วิจัย ซึ่งเป็นอาจารย์ประจำโปรแกรมวิชาการศึกษาปฐมวัย คณะครุศาสตร์ สถาบันราชภัฏเชียงใหม่ ซึ่งเป็นโปรแกรมวิชาที่รับผิดชอบผลิตบัณฑิตการศึกษาปฐมวัย มีการจัดการเรียนการสอนโดยมุ่งเน้นทั้งภาคทฤษฎีและปฏิบัติ แต่การปฏิบัติส่วนมากจะเน้นด้านการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูเต็มรูปในชั้นปีที่ 4 และจากการวิจัยติดตามผลของบัณฑิตที่สำเร็จการศึกษา และได้ไปปฏิบัติงานในสถานประกอบการระดับปฐมวัย พนักงานบัณฑิตในโปรแกรมจำนวนไม่น้อย ยังขาดทักษะในการประยุกต์ความรู้ไปใช้ในสถานการณ์จริง ดังนั้นหากนักศึกษาได้มีโอกาสเข้าไปเรียนรู้ร่วมกับชุมชน โดยผ่านกระบวนการเรียนรู้จากสถานที่จริง มีโอกาสในการร่วมรับรู้ปัญหาร่วมวางแผน ร่วมแก้ปัญหากับชุมชนด้านการจัดการศึกษาปฐมวัย ตั้งแต่ในขณะเป็นนักศึกษา ก็จะทำให้นักศึกษาได้พัฒนาตนเองร่วมรับรู้ปัญหาและมองเห็นแนวทางในการแก้ปัญหา สามารถนำเอาความรู้ในเชิงทฤษฎีไปประยุกต์ใช้ในสถานการณ์จริงได้อย่างเหมาะสม ท้ายที่สุดสังคมก็จะได้บัณฑิตที่มีคุณภาพอย่างแท้จริง ในส่วนของชุมชนก็จะได้มีส่วนร่วมในการพัฒนานักศึกษาและพัฒนาชุมชนของตนเอง รวมทั้งเกิดการเรียนรู้ในการแก้ปัญหาและจัดการศึกษาในชุมชนของตนเองได้

จากเหตุผลหลายประการดังกล่าวข้างต้น จึงทำให้ผู้วิจัยซึ่งมีโอกาสทำงานร่วมกับชุมชน และเป็นผู้รับผิดชอบการจัดการเรียนการสอน ในรายวิชาจิตวิทยาพัฒนาการและการอบรมเด็กๆ เด็กปฐมวัย ให้แก่นักศึกษาโปรแกรมวิชาการศึกษาปฐมวัย จึงเสนอโครงการเพื่อให้องค์กรชุมชน

ตำบลบ้านแวง (บ้านท้าวบุญเรือง) ร่วมกับนักศึกษาโปรแกรมวิชาการศึกษาปฐมวัยที่เรียนในรายวิชาดังกล่าว ได้เข้าร่วมโครงการวิจัยในส่วนของการศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่นร่วมกับองค์กรที่เกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูเด็กและปัจจัยต่าง ๆ ที่มีผลต่อการพัฒนาเด็ก ในหมู่บ้านท้าวบุญเรือง แล้วนำข้อมูลเหล่านั้นมาร่วมกันวางแผนดำเนินการพัฒนาเป็นหลักสูตรการจัดกิจกรรม เพื่อพัฒนาเด็กของศูนย์พัฒนาเด็กท้าวบุญเรือง นอกจากนี้นักศึกษาจะได้มีโอกาสร่วมรับรู้ปัญหาแนวทางแก้ปัญหาเกี่ยวกับการพัฒนาเด็กและความต้องการของชุมชนจากสถานที่แท้จริง ข้อมูลที่นักศึกษาได้ร่วมกันเรียนรู้ในชุมชน ก็นำมาสู่ชั้นเรียน เพื่อนำไปหาข้อสรุป วิเคราะห์ สังเคราะห์กับทุกภูมิ หลักการที่ศึกษาอยู่และสรุปหาแนวทางในการพัฒนาเด็กที่เหมาะสมด้วยตนเอง ได้อย่างมีศักยภาพ อันจะเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการประยุกต์ใช้ในวิชาชีพของตนเองต่อไป อีกทั้งนักศึกษาจะได้เกิดความตระหนักในชุมชนมองเห็นคุณค่าของภูมิปัญญาท้องถิ่นยิ่งขึ้น

2. คำาณการวิจัย

องค์กรชุมชนจะพัฒนาศูนย์เด็กได้อย่างไร รูปแบบและการบริหารจัดการศูนย์พัฒนาเด็กด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยองค์กรชุมชนที่เหมาะสมเป็นอย่างไร และจะนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาประยุกต์ในการจัดกิจกรรมสำหรับเด็กอย่างไร

3. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

3.1 เพื่อศึกษาการพัฒนาศูนย์พัฒนาเด็กด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยองค์กรชุมชน ตำบลบ้านแวง อำเภอทางดง จังหวัดเชียงใหม่

3.2 เพื่อศึกษารูปแบบและการบริหารจัดการศูนย์พัฒนาเด็กด้วยภูมิปัญญา โดยองค์กรชุมชนของตำบลบ้านแวง อำเภอทางดง จังหวัดเชียงใหม่

3.3 เพื่อศึกษาผลการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ประโยชน์ในการจัดกิจกรรมสำหรับเด็กของศูนย์พัฒนาเด็ก ตำบลบ้านแวง อำเภอทางดง จังหวัดเชียงใหม่

4. ประโยชน์ที่จะได้รับจากการวิจัย

4.1 ประโยชน์ด้านองค์ความรู้

4.1.1 ได้ทราบบริบทของชุมชนและภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชน

4.1.2 ได้เรียนรู้กระบวนการพัฒนารูปแบบศูนย์พัฒนาเด็ก โดยองค์กรชุมชน

4.1.3 ได้รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการในรายวิชาจิตวิทยาพัฒนาการ และการอบรมเลี้ยงดูเด็กปฐมวัย

4.1.4 ได้รูปแบบกิจกรรมและการจัดกิจกรรมสำหรับเด็กเล็กที่บูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่น

4.2 ประโยชน์ด้านการพัฒนา

4.2.1 นักศึกษาได้ฝึกปฏิบัติในสถานการณ์จริง และเกิดจิตสำนึกรักชุมชนในการทำงานร่วมกันและพัฒนาด้านการศึกษาร่วมกับประชาชนในชุมชน

4.2.2 ประชาชนในชุมชนมีจิตสำนึกรักชุมชน มองเห็นคุณค่าร่วมกันในการพัฒนาชุมชนของตน โดยการระดมทรัพยากรในชุมชนทั้งส่วนที่เป็นบุคลากร และภูมิปัญญาในชุมชนมาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด ในด้านการจัดการศึกษาของชุมชน

4.2.3 ประชาชนในชุมชนเกิดความรักและห่วงเห็นภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชน

4.2.4 ได้นักวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเกิดขึ้นในชุมชน

4.3 ประโยชน์ที่เป็นผลผลิต

4.3.1 ได้ศูนย์พัฒนาเด็กที่พัฒนาโดยองค์กรชุมชนที่มีคุณภาพ

4.3.2 ได้หลักสูตรศูนย์พัฒนาเด็กที่ชาวบุญเรือง ต.บ้านแวง อ.ทางดง จ.เชียงใหม่ 1 หลักสูตร

4.3.3 ได้เอกสารประกอบหลักสูตรและการบริหารจัดการศูนย์พัฒนาเด็กที่ชาวบุญเรือง ต.บ้านแวง อ.ทางดง จ.เชียงใหม่

4.3.4 ได้สื่อประกอบกิจกรรมการพัฒนาเด็กที่บูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่น คือ

- 1) นิทานพื้นบ้านของชุมชนบ้านแวง จำนวน 6 เรื่อง
- 2) เทปนิทานพื้นบ้าน 1 ชุด
- 3) เทปเพลงกล่อมเด็ก 3 เพลง
- 4) ของเล่นพื้นบ้านของชุมชนบ้านแวง 34 ชนิด

4.1.5 ได้ต้นแบบศูนย์พัฒนาเด็ก และกรณีศึกษาให้แก่องค์กรบริหารส่วนตำบลต่าง ๆ ที่มีศูนย์พัฒนาเด็กในด้านรูปแบบการบริหารจัดการ โดยองค์กรชุมชน หลักสูตรศูนย์พัฒนาเด็ก และการจัดกิจกรรมสำหรับเด็กปฐมวัยที่บูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชน

5. ระเบียบวิธีวิจัยและวิธีการดำเนินการวิจัย

5.1 ระเบียบวิธีวิจัย ใช้แบบผสมผสานวิธีการวิจัยประยุกต์กับการวิจัยและพัฒนาเชิงปฏิบัติ การแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research)

5.2 วิธีดำเนินการวิจัย ได้แบ่งออกเป็น 3 ระยะ ดังนี้

5.2.1 ระยะเตรียมการวิจัย มีขั้นตอนในการดำเนินงานดังนี้

- 1) ศึกษาแนวคิดทางทฤษฎี ด้านเอกสารที่เกี่ยวข้อง
- 2) สำรวจพื้นที่เป้าหมาย เพื่อศึกษาทำความเป็นไปได้ (ตุลาคม 2544) โดยได้พบกับนายกอบต. กรรมการ ผู้นำชุมชน และเริ่มปฏิบัติการร่วมกับชุมชน อย่างเป็นรูปธรรม โดยมีขั้นตอนดำเนินการดังนี้

กิจกรรม “การศึกษาพื้นที่” (ม.ย. – พ.ค. 2545) ศึกษาข้อมูลพื้นฐานและสร้างความเข้าใจในพื้นที่เป้าหมายของชุมชนและร่วมศึกษา ปรึกษาและวางแผนร่วมกัน โดยเข้าร่วมการประชุมด้านคณะกรรมการการศึกษาขององค์กรบริหารส่วนท้องถิ่น เพื่อพยาบาลศึกษาหาความเป็นไปได้

กิจกรรมจัดเวทีชาวบ้าน (ส.ค. – ก.ย. 2545) ได้ร่วมจัดเวทีชาวบ้านสนทนารถกเปลี่ยนเกี่ยวกับแนวทาง แนวคิดในการดำเนินการของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ในพื้นที่เป้าหมาย หลายชุมชน นำข้อมูลที่ได้มามิเคราะห์ จัดทำ SWOT ซึ่งผู้เข้าร่วมกิจกรรมในการจัดเวทีชาวบ้าน แต่ละครั้งจะดำเนินการโดยองค์กรบริหารส่วนตำบลบ้านแห่น

กิจกรรม “กำหนดพื้นที่เป้าหมาย” พื้นที่เป้าหมายที่เลือกศึกษาวิจัย คือ ศูนย์พัฒนาเด็กบ้านท้าวบุญเรือง หลังจากนี้ได้สร้างข้อตกลงร่วมกัน (ก.ย. – ต.ค. 2545) โดยใช้การประชุมแบบมีส่วนร่วม ซึ่งได้มีการจัดประชุมและเลือกคณะกรรมการดำเนินงานศูนย์ โดยพยาบาลศึกษาหารูปแบบของศูนย์พัฒนาเด็กและเริ่มระดมทุนในการพัฒนาศูนย์ ต่อจากนี้ได้ร่างระเบียบพัฒนาเด็กของศูนย์ และเริ่มทำการประชาสัมพันธ์ศูนย์ เปิดรับสมัครครูประจำศูนย์และเปิดรับเด็กตามลำดับ

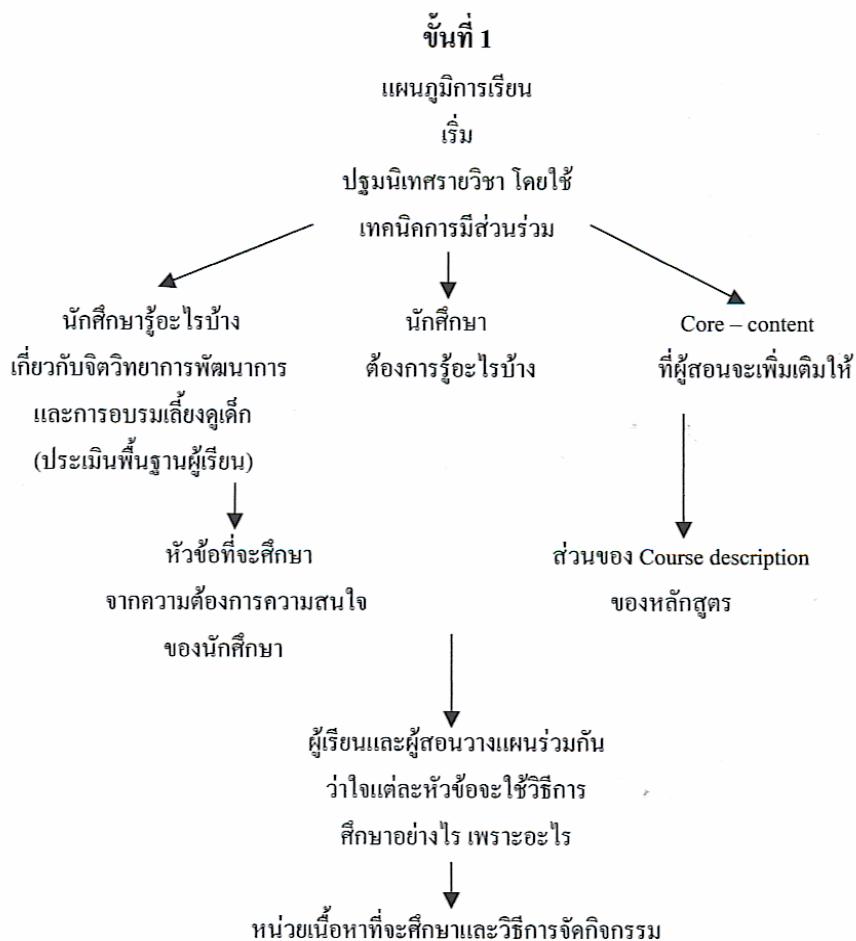
กิจกรรม “เปิดศูนย์พัฒนาเด็ก” ศูนย์พัฒนาเด็กบ้านท้าวบุญเรือง ทำพิธีเปิดศูนย์ในวันที่ 2 พฤศจิกายน 2546 และดำเนินงานอย่างเป็นทางการในวันจันทร์ที่ 4 พฤศจิกายน 2546 โดยมีเด็กจำนวน 38 คน ครูประจำศูนย์ 2 คน ครูพี่เลี้ยงเด็ก 1 คน

5.2.2 ระยะการดำเนินการวิจัย

ในระยะการดำเนินการวิจัยมีกิจกรรมหลัก คือ การบูรณาการการจัดการศึกษา กับกระบวนการวิจัย และกิจกรรมการพัฒนาหลักสูตรศูนย์พัฒนาเด็กท้าวบุญเรือง

ผู้วิจัยได้ดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในรายวิชาจิตวิทยาพัฒนาการ และการอบรมเลี้ยงคุ้นเด็กปฐมวัย ในภาคเรียนที่ 2 / 2545 โดยได้บูรณาการด้านกระบวนการวิจัย ตั้งแต่เดือนพฤษจิกายน 2545 – กุมภาพันธ์ 2546 โดยจัดกิจกรรมทั้งในเวลาเรียนปกติ และนอกเวลาเรียน ดังรายละเอียดต่อไปนี้

กิจกรรมที่ ผู้สอนและผู้เรียนร่วมกันวางแผนการเรียนรู้ ดัง Model ต่อไปนี้

ขั้นที่ 1 กิจกรรมวางแผนการเรียนรู้

ขั้นที่ 2 การสร้างความตระหนักสำนักชุมชน : โดยทีมวิทยากรผู้นำชุมชนบ้านท่าวบุญเรือง
ร่วมกับผู้สอน

ขั้นที่ 3 ฝึกอบรมเทคนิคการศึกษาชุมชน โดยใช้เทคนิค F.S.C. โดยทีมวิทยากรของสถาบัน
ราชภัฏเชียงใหม่

ขั้นที่ 4 นักศึกษาศึกษาชุมชน จัดทำเวทีชาวบ้าน ร่วมกับผู้นำชุมชนและองค์กรที่ชุมชน
ท่าวบุญเรือง หัวข้อ “ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการอบรมเลี้ยงดูเด็กบ้านท่าวบุญเรือง”

ขั้นที่ 5 (แบ่งนักศึกษาเป็นกลุ่ม ๆ ≈ 5 – 6 คน) เข้าร่วมกับองค์กรในชุมชนร่วมกัน แบ่งกลุ่ม
ศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูเด็ก

1. คติชาวบ้าน ความเชื่อเกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูเด็ก
2. รูปแบบการอบรมเลี้ยงดูเด็ก
3. เพลงกล่อมเด็ก / เพลงสำหรับเด็ก

4. การละเล่น
5. สื่อของเล่นเด็ก
6. อาหารสำหรับเด็ก
7. นิทานพื้นบ้าน
8. เจตคติ / บทบาทของผู้ใหญ่ที่มีต่อเด็ก / ลักษณะการปฏิสัมพันธ์ในครอบครัว
9. สภาพแวดล้อมที่มีผลต่อการพัฒนาการเด็ก
10. วัฒนธรรม ประเพณีที่เกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูเด็ก

- ขั้นที่ 6** รวบรวมข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่นในบ้านทั่วบุญเรือง นำมายิเคราะห์ สังเคราะห์ร่วมกับผู้นำองค์กรชุมชน
- ขั้นที่ 7** นำเสนอภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ร่วมกับศึกษาต่อประชาคมหมู่บ้าน ในรูปแบบของการจัดนิทรรศการ / เปิดการร่วมอภิปรายร่วมกันระหว่างองค์กรชุมชน / นักศึกษา / ผู้สนใจในหัวข้อ “การบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการอบรมเลี้ยงดูเด็กในปัจจุบัน”
- ขั้นที่ 8** นักศึกษาและองค์กรชุมชนร่วมกันสรุปบทเรียนและนักศึกษาจัดทำรายงานการศึกษาข้อมูลท้องถิ่น ทั้งในรูปแบบเทปบันทึกเสียง เทปบันทึกภาพ มอบให้ศูนย์ศึกษาชุมชนบ้านทั่วบุญเรือง และคณะกรรมการศูนย์เด็กเล็ก เพื่อจะได้นำไปจัดทำหลักสูตรสำหรับเด็กเล็กต่อไป
- ขั้นที่ 9** นักศึกษานำองค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษาในสถานการณ์จริง มาร่วมกันวิเคราะห์ สังเคราะห์กับหลักการ ทฤษฎีของการอบรมเลี้ยงดูในชั้นเรียน
- ขั้นที่ 10** นักศึกษาและผู้สอนร่วมกันสรุปและประเมินผลการเรียนรู้ โดยการจัดทำองค์ความรู้ที่ได้รับให้นักศึกษาในโปรแกรมวิชาได้รับทราบ
- ขั้นที่ 11** การพัฒนาหลักสูตร องค์กรชุมชนนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาร่วมกับนักศึกษามาร่วมพัฒนาหลักสูตร โดยใช้บุคลากรในชุมชน ครูในโรงเรียนเป็นแนวร่วม

5.2.3 ระยะการดำเนินการหลังการบูรณาการจัดการศึกษาด้านกระบวนการวิจัย ในระยะนี้จะมีกิจกรรมหลักสำคัญอยู่ 2 กิจกรรม คือ

1) กิจกรรมการทดลองใช้หลักสูตร

การดำเนินการวิจัยในช่วงนี้ กิจกรรมที่สำคัญจะเป็นการนิเทศคิดตามผลทั้งการใช้หลักสูตร การบริหารจัดการศูนย์ แล้วนำข้อมูลที่ได้มาพิจารณาปรับปรุงในแต่ละประเด็น

2) กิจกรรมการปรับปรุงรูปแบบการบริหารศูนย์และการใช้หลักสูตร โดยภูมิปัญญาท้องถิ่นเต็มรูปแบบ ซึ่งมีขั้นตอนดำเนินงานดังนี้

(1) ใช้รูปแบบการบริหารศูนย์เด็กและใช้กิจกรรมพัฒนาเด็ก โดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเต็มรูปแบบ

- (2) ติดตามผลและประเมินผลร่วมกัน
- (3) ปรับปรุงและพัฒนาร่วมกัน
- (4) สรุปผลการวิจัยและพัฒนาและเขียนรายงานการวิจัย

4.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย การวิจัยครั้งนี้มีการใช้ในการวิจัยแบ่งเป็น 2 ส่วน คือ พื้นที่ในชุมชนและสถาบันราชภัฏเชียงใหม่ (กระบวนการจัดการเรียนการสอนในรายวิชาจิตวิทยา พัฒนาการและการอบรมเลี้ยงดูเด็กปฐมวัย) ดังนั้นเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย จึงได้ดำเนินการดังนี้

4.3.1 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลในส่วนของนักศึกษา

1) วัสดุหลักสูตรสำหรับกิจกรรมการเรียน

- (1) แนวการสอน
- (2) แบบฝึกหัด
- (3) แผนการเรียน
- (4) แบบทดสอบ
- (5) เอกสารประกอบการสอน
- (6) สื่อการเรียน
- (7) แบบสะท้อนความคิด
- (8) กิจกรรม F.S.C.
- (9) การศึกษาชุมชน
- (10) การจัดนิทรรศการ

4.3.2 เครื่องมือและวิธีการในการเก็บข้อมูลในส่วนของชุมชน

1) การสัมภาษณ์ (Interview) การเก็บข้อมูลในครั้งนี้ จะใช้การสัมภาษณ์เป็นแบบไม่เป็นทางการ (Informal Interview) แต่มีจุดมุ่งหมายคือ โถงในการสัมภาษณ์ อาจจะสัมภาษณ์แบบไม่จำกัดคำตอบแบบเจาะจง เนพะเรื่องแบบผู้ให้ข้อมูลสำคัญ รวมจำนวน คน

2) การจัดเวทีประชาชน ซึ่งการจัดเวทีประชาชนนี้ จะเป็นการจัดทำร่วมกัน ไม่เฉพาะเจาะจงเฉพาะเรื่อง ซึ่งจะขอใช้เวทีประชาชนของตำบลตามวาระที่มีอยู่แล้วประจำเดือน เพื่อจะสอบถามและข้อความเห็นรวมทั้งข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินการวิจัยเป็นระยะ ๆ ตลอดการดำเนินการวิจัย เช่น ข้อมูลเกี่ยวกับความเห็นการดำเนินงานพัฒนาเด็กของรูปแบบเดิม / ความต้องการ / ภูมิปัญญาท้องถิ่น / ความต้องการเข้าไปมีส่วนร่วม ฯลฯ รวมทั้งหมด ครั้ง

3) การจัดการประชุม (Meeting) ซึ่งจะจัดการประชุมตามที่คณะผู้วิจัยและผู้เกี่ยวข้องการดำเนินงาน / การประเมินผลเป็นระยะ ๆ ซึ่งจะเน้นบุคลากรที่จะประชุมเป็นคณะกรรมการดำเนินงานในศูนย์ ตลอดการวิจัย รวม ครั้ง

4) **การสังเกต (Observation)** ใช้ทั้งการสังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม ซึ่งทั้งนี้ เพราะขั้นตอนในการดำเนินงานและกิจกรรมในแต่ละขั้นตอนนั้น มักจะมีรายละเอียดแตกต่างกันไป บางช่วงข้อมูลที่ได้จะเป็นข้อมูลที่ได้จากการสังเกตจากชาวบ้านในชุมชนทั่วไป บางช่วงจะเป็นข้อมูลที่ได้จากการบันทึกในสูญญ์ ซึ่งข้อมูลที่ได้ทั้งหมดจะถูกนำมาใช้ในการวิเคราะห์และนำไปสู่การแก้ปัญหา พัฒนาและปรับปรุง เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดของการพัฒนางาน ซึ่งจะดำเนินการตลอดการวิจัย ซึ่งการสังเกตจะกระทำโดยนักวิจัยในพื้นที่เป็นส่วนใหญ่

5) **แบบประเมิน, แบบแสดงความคิดเห็น หลังการดำเนินกิจกรรม ทั้งในส่วนของนักศึกษาและผู้เข้าร่วมกิจกรรมในชุมชน**

6) **เอกสาร** เอกสารที่ศึกษาในส่วนที่เป็นเอกสารจะเป็นส่วนที่เกี่ยวกับข้อมูลสำคัญ กฎหมายและแนวคิด ทฤษฎี ส่วนเอกสารชั้นรองจะเป็นข้อมูลขั้นต้น ความเคลื่อนไหวที่เกิดขึ้น ตามผลของนโยบาย ข้อมูลสำคัญ จากการสาร หนังสือพิมพ์

แหล่งข้อมูล

- แหล่งข้อมูลบุคคล เช่น ชาวบ้านทั่วไป ข้าราชการที่เกี่ยวข้อง ผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant Interview) ประชุมชาวบ้าน
- แหล่งข้อมูลเอกสาร เช่น ห้องสมุด สถาบันที่ราชการ
- แหล่งชุมชน ได้แก่ วัด ศูนย์พัฒนาเด็กในชุมชน สถาบันที่ศึกษา ทรัพยากรในชุมชนเป็นอย่างมาก

6. วิธีการประเมิน / สังเคราะห์ข้อมูล

การประเมินข้อมูลจะมีวิธีการที่ได้ดำเนินการดังนี้คือ ข้อมูลที่ได้จากการสังเกต ประชุม จัดเวทีประชาชน สัมภาษณ์ แบบสอบถาม ศึกษาจากเอกสาร การลงมือปฏิการจริงและผลจากการประเมินผลอย่างต่อเนื่อง ตามข้อตกลงและแผนที่ได้วางร่วมกันระหว่างชาวบ้านและผู้วิจัย รวมทั้งข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิ เจ้าหน้าที่ของรัฐ ผู้ที่เกี่ยวข้อง ก็จะนำข้อมูลเหล่านี้มาสรุป แล้วปรับปรุงแก้ไขและทดลองปฏิบัติใหม่ ในลักษณะการวางแผนร่วมกัน (Plan) ลงมือกระทำ (Do) ตรวจสอบ (Check) และกระทำใหม่ (Act) หมุนเวียนต่อเนื่องจนกระทั่งได้รูปแบบของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กที่เหมาะสมและสอดคล้องกับบริบทของชุมชนนั้น พร้อมที่จะเป็นตัวอย่างในการขยายเครือข่ายต่อไป

7. ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีขอบเขตที่สำคัญ คือ

7.1 ขอบเขตเนื้อหา ได้แบ่งขอบเขตของการวิจัยออกเป็น 2 ส่วน ตามระยะเวลาของ การดำเนินการวิจัย ดังนี้คือ

7.1.1 ระยะการบูรณาการการจัดการศึกษา กับกระบวนการวิจัย

1) ได้มีขอบเขตตามหลักสูตร โปรแกรมวิชาการศึกษาปฐมวัย รายวิชา จิตวิทยาพัฒนาการและการอบรมเลี้ยงดูเด็กปฐมวัย ระดับปริญญาตรี

2) การศึกษาชุมชน ค้นหาภูมิปัญญาท้องถิ่น ด้านการอบรมเลี้ยงดูเด็กปฐมวัย 10 ด้าน คือ

- (1) คติชาวบ้าน ความเชื่อเกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูเด็ก
- (2) รูปแบบการอบรมเลี้ยงดูเด็ก
- (3) เพลงกล่อมเด็ก / เพลงสำหรับเด็ก
- (4) การละเล่นสำหรับเด็ก
- (5) สื่อของเล่นสำหรับเด็ก
- (6) อาหารและยาสมุนไพรพื้นบ้านสำหรับเด็ก
- (7) นิทานพื้นบ้านสำหรับเด็ก
- (8) เจตคติ / บทบาท / ปฏิสัมพันธ์ในครอบครัว
- (9) สภาพแวดล้อมในบ้านและชุมชนต่อการพัฒนาเด็ก
- (10) วัฒนธรรมประเพณีที่เกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูเด็ก

7.1.2 ระยะการพัฒนาหลักสูตรและการทดลองใช้หลักสูตร ในระยะนี้ ต้องการที่จะ ศึกษารูปแบบการพัฒนาศูนย์เด็กเล็ก การบริหารจัดการและการจัดกิจกรรมสำหรับเด็กเล็กในศูนย์ ในชุมชน ซึ่งมีขอบข่ายดังนี้

1) งานบริหารและจัดการ

- (1) งานอาคารสถานที่
- (2) งานงบประมาณ
- (3) งานธุรการ
- (4) งานบุคลากร
- (5) งานชุมชนสัมพันธ์

2) งานวิชาการ

- (1) หลักสูตรศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก
- (2) แผนการจัดกิจกรรม
- (3) กิจกรรมบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่น

- (4) รูปแบบการจัดกิจกรรม
- (5) การนิเทศและการติดตามผล

7.2 ขอบเขตประชากร ได้แก่ นักศึกษาโปรแกรมวิชาการศึกษาปฐมวัยชั้นปีที่ 3 ที่ลงทะเบียนเรียนรายวิชาจิตวิทยาพัฒนาการและการอบรมเลี้ยงดูเด็ก ภาคเรียนที่ 2/2545 จำนวน 67 คน คณะกรรมการศูนย์พัฒนาเด็กเล็กทั่วบุญเรื่อง ประชาชนในหมู่บ้านทั่วบุญเรื่อง ผู้ปกครอง และเด็กในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กทั่วบุญเรื่อง

7.3 ขอบเขตด้านเวลา ข้อมูลการดำเนินการวิจัยอยู่ในขอบเขตเวลาการวิจัย 1 ปี 6 เดือน (พฤษภาคม 2545 – 30 เมษายน 2547)

7.4 ขอบเขตพื้นที่ ได้แก่ พื้นที่เป้าหมาย คือ ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านทั่วบุญเรื่อง และ ชุมชนทั่วบุญเรื่อง ตำบลบ้านแวง อำเภอทางดง จังหวัดเชียงใหม่

8. สถานที่ทำการวิจัย

ได้แก่ โปรแกรมวิชาการศึกษาปฐมวัย คณะครุศาสตร์ สถาบันราชภัฏเชียงใหม่ และ ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กทั่วบุญเรื่องและชุมชนทั่วบุญเรื่อง ตำบลบ้านแวง อำเภอทางดง จังหวัด เชียงใหม่

9. นิยามศัพท์

ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก หมายถึง สถานที่รับเลี้ยงเด็กที่มีอายุตั้งแต่ 1 – 3 ขวบและ อยู่ในความดูแลขององค์กรบริหารส่วนตำบลและได้รับการพัฒนาขึ้น โดยองค์กรในชุมชน บ้านทั่วบุญเรื่อง ต.บ้านแวง อ.ทางดง จ.เชียงใหม่

องค์กรชุมชน หมายถึง กลุ่มของคนที่เกิดจากการรวมตัวในการปฏิบัติกรรมอย่างใด อย่างหนึ่งร่วมกันในชุมชน ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้หมายถึง กลุ่มต่าง ๆ ในชุมชนบ้านทั่วบุญเรื่อง

ภูมิปัญญาท้องถิ่น หมายถึง ความรู้ที่มีอยู่เดิมตั้งแต่อดีตและได้รับการถ่ายทอด จากคนรุ่นหนึ่งมาสู่รุ่นหนึ่งในชุมชนทั่วบุญเรื่องในการวิจัยครั้งนี้ หมายถึง ความรู้เกี่ยวกับ การอบรมเลี้ยงเด็กในชุมชน 10 ด้าน ได้แก่ คติชาวบ้าน ความเชื่อเกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูเด็ก รูปแบบการอบรมเลี้ยงดูเด็ก เพลงกล่อมเด็ก / เพลงสำหรับเด็ก การละเล่นสำหรับเด็ก สื่อของเล่น สำหรับเด็ก อาหารและยาสมุนไพรพื้นบ้านสำหรับเด็ก นิทานพื้นบ้านสำหรับเด็ก เกตคติ / บทนา / ปฏิสัมพันธ์ในครอบครัว สภาพแวดล้อมในบ้านและชุมชนต่อการพัฒนาเด็ก วัฒนธรรมประเพณี ที่เกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูเด็ก

บทที่ 2

เอกสารและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่องการพัฒนาศูนย์พัฒนาเด็กด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยองค์กรชุมชนตำบลบ้านแวง อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่นี้ คณะวิจัยได้ศึกษาเอกสารและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องดังนี้

1. บริบทชุมชนตำบลบ้านแวงและหมู่บ้านท้าวบุญเรือง
2. การถ่ายโอนการจัดการศึกษาระดับปฐมวัยให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
3. การจัดการศึกษาปฐมวัย
4. การจัดการศึกษากับภูมิปัญญาไทย

1. บริบทชุมชนตำบลบ้านแวงและหมู่บ้านท้าวบุญเรือง

1.1 ประวัติชุมชนตำบลบ้านแวง

ตำบลบ้านแวงเดิมเป็นหมู่บ้านเล็ก ๆ มีชื่อว่า บ้านหนองแวง เพราะมีหนองน้ำใหญ่อยู่ในหมู่บ้านทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ เป็นหนองน้ำที่มีความลึกและกว้างมาก ในอดีตชาวบ้านของหมู่บ้านแห่งนี้ได้ใช้เป็นแหล่งสำคัญในการทำมาหากินและการดำรงชีวิต มีเรื่องเล่าว่าในขณะนั้น บ้านหนองแวง มีผู้นำหมู่บ้านชื่อ พญาโน ท่านปักกรองลูกบ้านด้วยคุณธรรม มีวันหนึ่งชาวบ้านชื่อว่า แม่ปั่น ได้ออกไปหาปลาที่หนองแห่งนี้ตามปกติ ปรากฏว่าได้เหวนโบราณ งวงหนึ่งติดมากับสิ่งของป่า จึงได้นำไปมอบให้พญาโน เมื่อชาวบ้านทราบข่าวก็แผลกใจและขอฉะวนวงนี้ พร้อมทั้งวิพากษ์วิจารณ์ไปต่าง ๆ นา ๆ ต่อมานมีนานในหมู่บ้านก็เริ่มนิเทศการณ์แปลก ๆ เกิดขึ้น ซึ่งชาวบ้านก็ลังความคิดเห็นว่า เหตุการณ์ต่าง ๆ หล่าที่เป็นพระความศักดิ์สิทธิ์ หรืออถอรพ์ของเหวนวงนี้ จึงเชื่อว่าเหวนวงนี้ควรจะเป็นสมบัติของหมู่บ้าน เพราะเหวนวงนี้ไปอยู่ที่ไกรก้มกจะมีเหตุการณ์ไม่ดีอยู่ดีเกิดขึ้นกับคน ๆ นั้นเสมอ นับตั้งแต่นั้นมา เหวนวงดังกล่าวจึงตกเป็นสมบัติของหมู่บ้านและตั้งชื่อหมู่บ้านของตนเองว่า “บ้านแวง” ซึ่งปัจจุบันเหวนดังกล่าวได้อยู่ที่ได้ไม่มีใครทราบอีกเลย ต่อมามีหมู่บ้านบ้านแวงได้รับการยกฐานเป็นตำบล จนถึงปัจจุบันได้ปักกรองโดยองค์กรบริหารส่วนท้องถิ่นตำบลบ้านแวง โดยมีคำวัญประจำตำบลที่ว่า ประเพณีเดิศล้า วัฒนธรรมงามเด่น ประชาอยู่ร่วมเย็น บ้านแวงเน้นพัฒนา

ลักษณะภูมิประเทศของตำบลบ้านแวง

ตำบลบ้านแวงตั้งอยู่ห่างจากอำเภอทางดงประมาน 2 กิโลเมตร ลักษณะพื้นที่เป็นแนวกรวยทอดยาวจากทิศตะวันตกไปทางทิศตะวันออกระดับพื้นที่มีความลาดชันไม่เกิน 2 เปอร์เซ็นต์ ลาดเอียงจากทิศตะวันตกไปทางทิศตะวันออก พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบลุ่ม เหมาะสมสำหรับการเพาะปลูก พื้นที่ทั้งหมดของตำบลบ้านแวงมีทั้งหมด 11.72 ตารางกิโลเมตร (7,325 ไร่) โดยมีอาณาเขตติดต่อกับตำบลไกลีดีงดังนี้

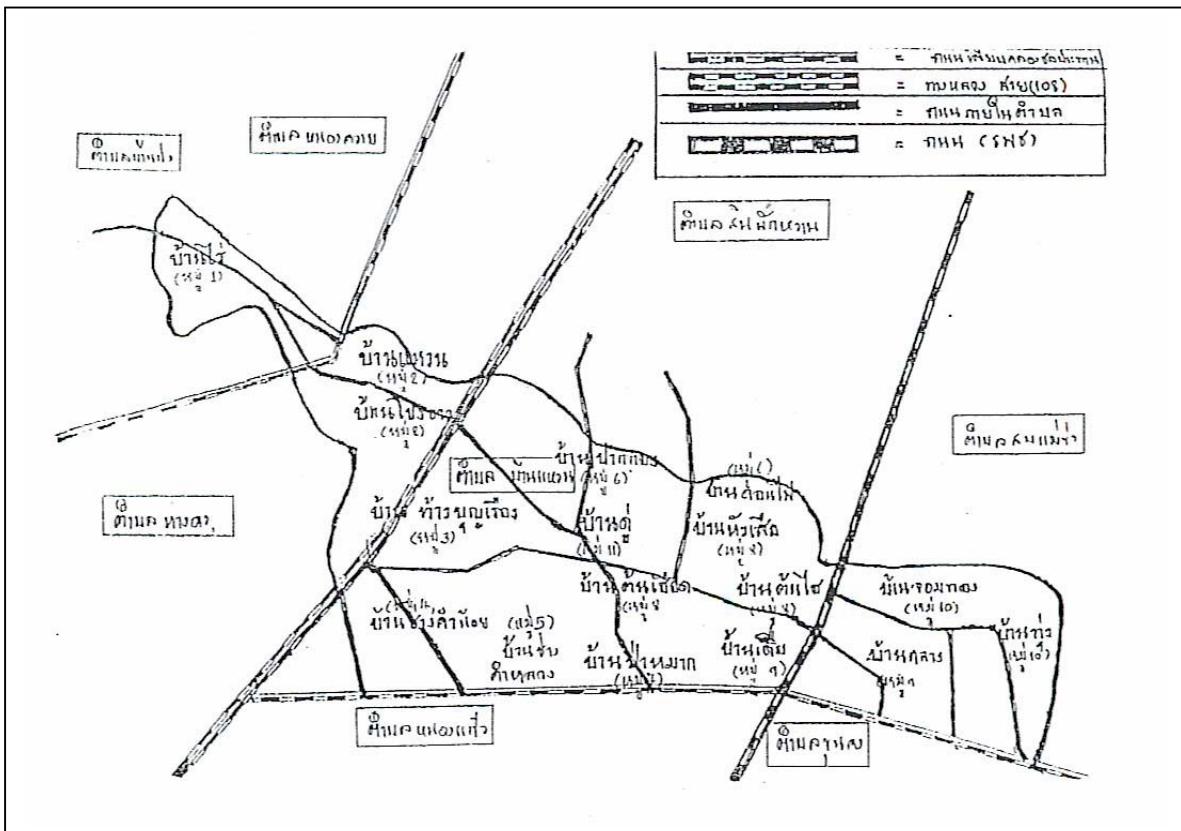
ทิศเหนือ	ตำบลหนองควายและตำบลลับสันผักหวาน อำเภอทางดง
ทิศตะวันตก	ตำบลน้ำแพร่และตำบลทางดง อำเภอทางดง
ทิศใต้	ตำบลหนองแก้วและบุนคง อำเภอทางดง
ทิศตะวันออก	ตำบลสนแม่จ่า อำเภอทางดง

การคมนาคมภายในตำบลมีความสะดวก มีถนนลาดยางติดต่อกันได้ทุกหมู่บ้าน มีทางหลวงหมายเลข 108 (สายเชียงใหม่ – ออด) ตัดผ่านเขตตำบลด้านทิศตะวันตก

การปักครอง ตำบลบ้านแวงมีเขตการปักครองแบ่งออกเป็น 13 หมู่บ้าน คือ

หมู่ที่ 1	บ้านไร่ – กองขิง
หมู่ที่ 2	บ้านแวง – โงงขาว
หมู่ที่ 3	บ้านท้าวบุญเรือง
หมู่ที่ 4	บ้านช่างคำน้อย
หมู่ที่ 5	บ้านช่างคำหลวง
หมู่ที่ 6	บ้านปากกอง
หมู่ที่ 7	บ้านป้าหมาย, ดอนคำ, เหมืองจ่า
หมู่ที่ 8	บ้านตันเสือด
หมู่ที่ 9	บ้านเดือ
หมู่ที่ 10	บ้านจอมทอง - สวนหลวง
หมู่ที่ 11	บ้านดู่
หมู่ที่ 12	บ้านดอนไฟ
หมู่ที่ 13	บ้านท้าวบุญเรืองน้อย

แผนที่การแบ่งเขตการปกครองขององค์กรบริหารส่วนตำบลบ้านแพ้ว

จำนวนประชากร

ประชากรทั้งสิ้น 8,080 คน แยกเป็นชาย 4,016 คน หญิง 4,016 คน มีความหนาแน่นเฉลี่ย 689 คน / ตารางกิโลเมตร (องค์การบริหารส่วนตำบล. 2542 : หน้า 2 – 14)

1.2 ประวัติชุมชนท้าวบูญเรือง

บ้านท่าวนนุญเรือง อยู่ในการปกครองขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านแวง อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่ ตั้งอยู่บนถนนทางหลวงแผ่นดิน หมายเลข 108 สายเชียงใหม่ – หอดประมวล กิโลเมตรที่ 10 หมู่บ้านท่าวนนุญเรือง หมู่ที่ 3 มีพื้นที่อยู่ฝั่งถนนด้านตะวันตกและฝั่งถนนด้านตะวันออก มีอาณาเขตติดต่อกับหมู่บ้านดังนี้

ทิศเหนือ	บ้านสันผักหวาน ตำบลสันผักหวาน
ทิศใต้	บ้านช่างคำหลวง ตำบลบ้านแวง
ทิศตะวันออก	บ้านดู่ ตำบลบ้านแวง
ทิศตะวันตก	บ้านโงงขาว ตำบลบ้านแวง

บ้านท้าวบุญเรือง เป็นหมู่บ้านที่มีประวัติความเป็นมายาวนาน เริ่มตั้งแต่เมืองล้านนากำลังรุ่งเรือง โดยมีเรื่องเล่าว่า มีชาวยุ่ง 3 คน คือ ท้าวบุญเรือง ท้าวพญาและท้าวคำวัง ได้เดินทางมาสร้างถิ่นฐานบนแผ่นดินล้านนา โดยกำหนดให้แยกกันอยู่ตามลำดับทิศจากทางเหนือลงมาทางทิศใต้ โดยท้าวพญาตั้งถิ่นฐานอยู่ทางทิศเหนือ ทางทิศใต้เป็นถิ่นฐานของท้าวบุญเรืองและทิศใต้สุด คือถิ่นฐานของท้าวคำวัง เมื่อถิ่นฐานมั่นคงทั้ง 3 คน ต่างตั้งชื่อถิ่นฐานตามนามของตน เมื่อมีคนอพยพมาอยู่จำนวนมากขึ้น ทุกคนจึงเรียกชื่อหมู่บ้านนี้ ตามชื่อผู้ก่อตั้งถิ่นฐาน คือท้าวบุญเรือง ซึ่งต่อมาในปี พ.ศ. 2544 การปักครองส่วนท้องถิ่นได้แบ่งพื้นที่ของบ้านท้าวบุญเรืองออกเป็นอีกหมู่บ้านหนึ่ง โดยได้แบ่งให้พื้นที่ทางฝั่งตะวันออกเป็นบ้านท้าวบุญเรืองน้อย หมู่ที่ 13 ถึงจะมีการแบ่งเขตการปักครองใหม่ แต่ความสัมพันธ์ในชุมชนก็มิได้แตกแยกเหมือนการแยกหมู่บ้าน (อ้างจาก ข้อมูลสำนักงานเกษตรอุตสาหกรรม, 2541) ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กท้าวบุญเรืองปัจจุบันตั้งอยู่ในบริเวณหมู่บ้านท้าวบุญเรือง หมู่ที่ 3 และหมู่บ้านท้าวบุญเรืองน้อย ซึ่งหมู่บ้านนี้มีพื้นที่ 937.5 ไร่ จำแนกเป็นที่อยู่อาศัย 689 ไร่ ที่ดินทำกิน 180 ไร่ ที่สาธารณูปโภค 25 ไร่ ที่อื่น ๆ 43.5 ไร่ มีความอุดมสมบูรณ์ มีลำน้ำแม่ท่าช้างไหลผ่าน สามารถทำนาได้ปีละ 1 ครั้ง และปลูกพืชหมุนเวียนจำพวกถั่ว และเนื่องจากหมู่บ้านอยู่ใกล้ตัวเมือง จึงมีการขยายตัวทางธุรกิจบ้านจัดสรร ชาวบ้านนิยมขายที่ดินทำกิจประชานจำนวนมากในปัจจุบัน ประกอบอาชีพหลากหลายชีวิตริบัตร ทั้งอาชีพรับราชการ รับจ้างขายแรงงานและการค้าขาย การประกอบอาชีพ มีทั้งภายในและภายนอกชุมชน นอกจากนี้ประเทศไทยในหมู่บ้าน ยังมีอาชีพจักสานที่เป็นอาชีพหลัก จากข้อมูลขององค์กรบริหารส่วนตำบลบ้านแวง อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่ พบร่วมบ้านท้าวบุญเรืองมีจำนวนประชากร 632 คน เรือน มีรายได้เฉลี่ยต่อปีประมาณ 30,000 บาท / ครัวเรือน

บ้านท้าวบุญเรือง มีวัดสำคัญประจำหมู่บ้าน ชื่อว่าวัดท้าวบุญเรือง เป็นวัดประจำหมู่บ้าน ก่อตั้งโดยท้าวบุญเรือง ตั้งแต่ พ.ศ. 2235 มีอาคารเสนาสนะ ประกอบด้วย ศาลาการเปรียญ คุภิสังฆ์ และหอพระไตรปิฎก ปัจจุบันมีพระครูธรรมธาร บุญรัตน์ นิภารโถ เป็นเจ้าอาวาส มีพระสงฆ์จำนวน 3 รูป มีสามเณร 8 รูป (พระครูธรรมธาร บุญรัตน์ นิภารโถ, สัมภาษณ์ 22 พฤษภาคม 2545) มีโรงเรียนบ้านท้าวบุญเรือง เป็นโรงเรียนประจำหมู่บ้าน เปิดสอนตั้งแต่ชั้นอนุบาลถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีนักเรียน 100 คน มีครูจำนวน 8 คน เป็นครูอัตราจ้าง จำนวน 2 คน

ความเป็นอยู่ในครัวเรือน โดยเฉพาะการอบรมเด็ก ท่ออุปกรณ์ แม่อุปกรณ์ให้ฟังว่าการมีลูกในอดีต ตอนที่ผู้หญิงตั้งครรภ์ จะมีวิธีการในการคลอดลูกให่ง่าย โดยการนำไปเป้า ไมยราบ มาต้มอาบจะทำให้คลอดลูกง่ายขึ้น เมื่อคลอดลูกแล้ว จะทำให้หน้าห้องยุบตัวเร็ว และการทำคลอดจะมีหมอดำและประจำหมู่บ้าน หรือ “แม่จ้าง” ทำคลอด เมื่อคลอดแล้ว ก็จะนำรากไปฟังไว้ใต้ถุนบ้าน เพราะมีความเชื่อว่า เมื่อเดินทางไปที่ไหน ก็จะได้คิดถึงบ้านเกิดตัวเองผู้หญิงที่อยู่ไฟจะต้องทำตัวให้อุ่นโดยการนุ่งห่มอย่างมีคิด เช่น การสวมหมวกคุณศรีษะ ส่วนถุงมือ ถุงเท้า เป็นต้น อีกทั้งอยู่ในห้องหรือในบ้านไม่ให้ทำอะไรหรือไปไหน ในเรื่องอาหารการกินในอดีตเลี้ยงแบบเรียบง่าย พอดีก็เกิด

จะให้กินนมแม่ พอดีมาก็จะให้กินกล้วย โดยแม่จะเคี้ยวแล้วป้อนให้ลูกกิน มือกิวชีหนึ่งจะนำกล้วยไปตากแดดและนำไปป่นให้นิ่มและนำมารับประทาน เวลาลูกโตขึ้นมาจะพาลูกไปทำงานด้วย และการละเล่นของเด็กส่วนใหญ่จะทำงานเล่นขึ้นมาเอง หาวัสดุที่มีตามบ้านเรือน เป็นการละเล่นที่ไม่มีพิษ มีภัย ช่วยเสริมพัฒนาการทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม สติปัญญาและด้านภาษา เช่น ม้าก้าน กล้วย ปืนก้านกล้วย เดินกลาง ไม่ก้างเท่ห์ ลูกข่าง หมากเก็บ เป็นต้น

ในปัจจุบันการดำรงชีวิตของคนในปัจจุบันนี้ มีการทำเกษตรกรรมน้อยลง เพราะมีเหตุปัจจัยหลายอย่าง ที่เป็นชุมชนในเมืองทุกคนจะเร่งรีบ ผู้หญิงจะทำงานนอกบ้านไม่ค่อยมีเวลาให้กับครอบครัว การให้กำนันคุณต์ ไม่ค่อยมีการใส่ใจอะไรมาก การเกิดลูกจะมีการฝากครรภ์กับโรงพยาบาล หลังจากกำหนดคุณต์เสร็จแล้ว คาดดาวจะไม่อยู่ไฟ ในเรื่องการเลี้ยงดูเด็ก มีการใช้หมกระปองแทนนมแม่ มีอาหารเสริมที่จะมาเป็นอาหารให้เด็กอีกทางหนึ่ง สำหรับการดูแลเด็ก พ่อแม่จะปล่อยให้เป็นหน้าที่ของพ่อเลี้ยง โดยที่พ่อเลี้ยงนั้น อาจจะมีความรู้หรือไม่มีความรู้ ซึ่งจะมีผลต่อการพัฒนาการของเด็ก ของเล่นสำหรับเด็กในปัจจุบันพ่อแม่ก็จะหาซื้อให้เด็กได้โดยไม่ต้องประดิษฐ์ขึ้นมาเอง ของเล่นก็จะมีสีสันสดใส ซึ่งมีหลายแบบหลายชนิด ซึ่งแต่ละชนิดอาจจะช่วยส่งเสริมพัฒนาการและไม่ส่งเสริมพัฒนาการ

1.4 ภูมิปัญญาในหมู่บ้านท้าวบุญเรือง

ภูมิปัญญาสำคัญในหมู่บ้านท้าวบุญเรืองและยังคงสืบทอดกันมาจนถึงปัจจุบัน คือการจักสาน ซึ่งถือว่ามีความสำคัญและมีความเกี่ยวพันกับวิถีความเป็นอยู่ของชาวบ้าน โดยเฉพาะชาวบ้านที่มีอาชีพเกษตรกรรม บ้านท้าวบุญเรืองจัดเป็นหมู่บ้านที่มีงานหัตถกรรมหลายรูปแบบ ได้แก่ งานจักสานและผลิตภัณฑ์จากไม้ไผ่ สืบทอดมาจนถึงคนรุ่นหลังที่มีชื่อเสียงในปัจจุบัน และมีการสืบทอดหลายเรื่อง

งานจักสานและผลิตภัณฑ์ที่สร้างชื่อเสียงให้แก่หมู่บ้านท้าวบุญเรือง ได้แก่ ช้า (ตะกร้า) เน่ง กวาย สาด การสานแผ่นลาย เป็นต้น งานจักสานที่ทำขึ้นล้วนเป็นความรู้ที่ได้รับการถ่ายทอดจากบรรพบุรุษให้แก่ลูกหลาน ในปัจจุบันงานจักสานเหล่านี้ยังคงนำมาใช้ในพิธีกรรมหรือประเพณีของหมู่บ้าน จึงทำให้งานจักสานยังคงมีการทำอย่างต่อเนื่อง แม้สภาพสังคมจะเปลี่ยนแปลงไป รวมถึงความเจริญก้าวหน้าทางกรະแสร้งนธรรมะวันตกเข้ามา

1.6 ภูมิปัญญาเกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูเด็กของหมู่บ้านท้าวบุญเรือง มีดังนี้

1. มีคติความเชื่อและวิถีชาวบ้านในการเลี้ยงดูเด็ก มีดังต่อไปนี้

ความเชื่อ แบ่งได้ 6 ประเด็น คือ การตั้งครรภ์ หลังคลอดบุตร การเลี้ยงทารก เจ็บไข้ได้ป่วย วิถีชาวบ้าน การศึกษา

2. เพลงกล่อมเด็ก ได้แก่ เพลงอ้อ อือ จา เพลงแมงนูน เพลงตุ๊กแก เพลงเมว เพลงซิกองก่อ เพลงสีจีง เพลงศือห้า

3. นิทานพื้นบ้าน ได้แก่ สุนัขกับหมู นกกวักกับนกกระจาก หอย lokale โว้กับกระต่าย ลูกอ้อดกับ จักจัน คนเลี้ยงช้าง

4. การละเล่น ได้แก่ ไม้ไก่เก่ง เล่นนายขนมครก วิ่งกระลามะพร้าว (ลิกกะโอลัง) หมากเก็บ บ่อกลอน บ่ำบ้ำเข้าถ้ำ งูกินหาง เล่นบทนาทสมมติ พ่อ แม่ ลูก โหร ฯ โพงพราง บ่ำปือก ล้อหมุน ช่อนไไบเต่า

5. อาหาร มีดังต่อไปนี้

อาหารสำหรับเด็ก คือ น้ำนมแม่ กลวยไได้ ข้าวเหนียวดำ เนื้อ เช่น แคบหมู และ เนื้อหมู ผักดิบ เช่น ตำลึง ผักกาด ขนມ เช่น ขنمขาว ขنمกะทิ ข้าวต้มมัด หมี่ผัด

6. วัฒนธรรมประเพณี ได้แก่ วันเข้าพรรษา วันออกพรรษา การปลูกเรือน (ปลูกบ้าน สร้างบ้าน) กินกวยสลาก เลี้ยงผีปูย่า การบวช ปีใหม่เมือง (วันสงกรานต์) ยี่เป็ง (ลอยกระทง) การสับชาดก การแอ่ວสา

7. สื่อสำหรับเด็ก ได้แก่ รถลาก ไก่เก่ง อีดอ้อย กระลามะพร้าว ปลาตะเพียน คินเหนียวปืนรูปต่าง ๆ ขี้เป่า ตีล้อ นกหวีดจากตอข้าว โว้ ว่าว ปืนก้านกลวย ม้าก้านกลวย ตะกร้าจากใบมะพร้าว เสาตีเหล็ก รถสามขา ตุ๊กตาผ้า รองเท้าไม้ (รองเท้าก้อนแก็บ) สัตว์กระดา คินลูกแก้ว กระปองโถทัศน์ สะบ้า กรับ ลิงไม้ ธนู หนังสติก เปลก้านกลวย เล่นนายของ กระบอกไม้ไฝ่ ก้อนแก็บ กำหนดุน งานบิน ตุ๊กตา ก้านกลวย ลูกช่างสะบ้า

1.7 ประวัติโรงเรียนบ้านท้าวนบุญเรือง

ตั้งอยู่ที่ 3 บ้านท้าวนบุญเรือง ตำบลบ้านแวง อำเภอทางดง จังหวัดเชียงใหม่ มีเนื้อที่ 2 ไร่ 1 งาน 25 ตารางวา

ตั้งเมื่อวันที่ 1 พฤษภาคม 2465 ณ วัดช่างคำหลวง ตำบลบ้านแวง อำเภอทางดง จังหวัดเชียงใหม่

พ.ศ. 2471 ย้ายโรงเรียนไปทำการเรียนการสอนที่วัดช่างคำน้อย (วัดสุวรรณประดิษฐ์) หมู่ที่ 4 ตำบลบ้านแวง อำเภอทางดง จังหวัดเชียงใหม่

พ.ศ. 2472 ย้ายไปสร้างอาคารเรือนชั่วคราวติดกับวัดบ้านท้าวนบุญเรือง หมู่ที่ 3 ตำบลบ้านแวง อำเภอทางดง จังหวัดเชียงใหม่

พ.ศ. 2482 ทางราชการไปซื้อที่ดินฟากตะวันตก ถนนสายเชียงใหม่ – ชุม แสดง สร้าง อาคารแบบ บ.1 (อาคารไม้) สร้างเสร็จเมื่อ 20 กุมภาพันธ์ 2482 ตั้งชื่อโรงเรียนว่า “โรงเรียนประชาบาล” ตำบลบ้านแวง(ท้าวนบุญเรืองวิทยา)

ปัจจุบันได้ทำการสอนตั้งแต่ ชั้นอนุบาล 1 ถึง ประถมศึกษาปีที่ 6 มีนักเรียนทั้งหมด 176 คน อนุบาลมี 45 คน ประถมมี 126 คน

ผู้บริหารโรงเรียนตั้งแต่ก่อตั้งถึงปัจจุบัน

พ.ศ.	ชื่อ - สกุล	ตำแหน่ง
พ.ศ. 2465 - 2482	นายสมบูรณ์	เจริญทร
พ.ศ. 2483 - 2485	นายพاب	อินทเดชะ
พ.ศ. 2486 - 2488	นายดวงแก้ว	จันทร์มานนท์
พ.ศ. 2488 - 2489	นายดา	พันธุ์ศาสตร์
พ.ศ. 2490 - 2492	นายโสภณ	วันโน
พ.ศ. 2493 – 2494	นายดา	เจิร์วฟู
พ.ศ. 2494 – 2498	นายพจน์	วัฒนาพย
พ.ศ. 2499 - 2509	นายสมบูรณ์	จันทร์มานนท์
พ.ศ. 2510 - 2511	นายสุริยา	รัตน์ไตร
พ.ศ. 2511 - 2516	นายสมวงศ์	อุทัยผล
พ.ศ. 2516 - 2518	นายชาญชัย	ธนัญชัย
พ.ศ. 2519 - 2522	นายบูรพ	จันทร์ดี
พ.ศ. 2523 - 2535	นายสมวงศ์	อุทัยผล
พ.ศ. 2535 - 2536	นายสมจิตร	บุญตัน
พ.ศ. 2536 - 2538	นายสนิท	องค์ไชย
พ.ศ. 2538 - 2543	นายโสภณ	อุปนันท์
พ.ศ. 2543	นายพงษ์รักษ์	เปรมปริ

2. การถ่ายโอนการจัดการศึกษาระดับปฐมวัยให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

รัฐบาลมีนโยบายการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ตามกฎหมายรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มาตรา 78 และพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2540 มาตรา 30 ซึ่งจากนโยบายดังกล่าว หน่วยงานที่รับผิดชอบที่ได้ร่างดำเนินการ เพื่อให้เป็นไปตามนโยบายที่ได้กำหนดไว้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการถ่ายโอนการจัดการศึกษานั้น ได้เร่งดำเนินการถ่ายโอนการจัดการศึกษาในระดับอนุบาล 3 ขวบ ตั้งแต่ในปีงบประมาณ 2544 ซึ่งการดำเนินการดังกล่าวพอดูรูปได้ดังนี้ ในปี พ.ศ. 2543 กระทรวงมหาดไทย ได้กำหนดสืบเนื่องไปยังจังหวัดต่าง ๆ เพื่อให้จังหวัดดำเนินการซักซ้อมความเข้าใจเกี่ยวกับการถ่ายโอนการกิจการจัดการศึกษาให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีใจความพอดูรูปได้ว่า

ให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเตรียมความพร้อมในการรับโอนการกิจการจัดการศึกษาอนุบาล 3 ปี โดยกระทรวงมหาดไทยจะสนับสนุนงบประมาณ โดยได้ดำเนินการประสานการถ่ายโอนไปยังกระทรวงศึกษาธิการแล้ว ในส่วนงบประมาณที่กำลังประสานงานกับสำนักงบประมาณ ในช่วงของการเตรียมความพร้อมให้ท้องถิ่นดำเนินการให้มีสถานศึกษาเกิดขึ้นก่อน ไม่ว่าจะเป็นการดำเนินการเองหรือจะรับการถ่ายโอน (อ้างใน หนังสือกระทรวงมหาดไทย ที่ นท 0312.2 / ว 2683 ลงวันที่ 20 กันยายน 2543)

ต่อมาในปีงบประมาณ 2544 รัฐบาลได้จัดสรรงบประมาณโครงการถ่ายโอนบริการสาธารณสุขให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และในส่วนของการถ่ายโอนการจัดการศึกษาอนุบาล 3 ปีก็ได้รับงบประมาณมาให้ท้องถิ่นดำเนินการเป็นปีแรก โดยกำหนดไว้ในโครงการถ่ายโอนการพัฒนาเด็กของกรมการพัฒนาชุมชน ซึ่งประกอบด้วยกิจกรรมที่หลากหลาย ได้แก่

กิจกรรมอาหารกลางวันและอาหารเสริม (นม) แนวทางการบริหารงบประมาณ เช่นเดียวกับข้อ 2 (กิจกรรมลักษณะการดำเนินการจัดซื้อ)

กิจกรรมที่มีลักษณะการบริหารและฝึกอบรม ในการบริหารงบประมาณให้ส่วนราชการเจ้าของงบประมาณเป็นผู้บริหารงบประมาณโครงการดังกล่าว โดยมีผู้แทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเข้าร่วมในการบริหารโครงการด้วย

กิจกรรมที่ลักษณะปรับปรุง / ก่อสร้างศูนย์ฯ และกิจกรรมจัดซื้ออุปกรณ์ ให้ใช้แนวทางการบริหารงบประมาณเช่นเดียวกับข้อ 1 (กิจกรรมลักษณะการดำเนินการจัดซื้อจัดซื้อ) และข้อ 2 (กิจกรรมลักษณะการดำเนินการจัดซื้อ) ตามลำดับ

กิจกรรมดังกล่าวข้างต้น สำนักงบประมาณจะอนุมัติเงินประจำเดือนอุดหนุนโครงการถ่ายโอนดังกล่าวข้างต้นให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ตามรายการและวงเงินที่กำหนดไว้ในเอกสารงบประมาณ ฉบับที่ 8 งบประมาณรายจ่ายประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2544 จำแนกเป็นรายจังหวัดให้แก่ส่วนราชการต่าง ๆ โดยระบุชื่อองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ได้รับเงินอุดหนุน โดย

ได้กำหนดค่าว่าเพื่อให้การดำเนินการของโครงการถ่ายโอนอาหารกลางวันและโครงการถ่ายโอนอาหารเสริม (นน) มีความต่อเนื่อง การบริหารงบประมาณโครงการถ่ายโอนดังกล่าวในช่วงเดือน ตุลาคม 2543 ถึงเมษายน 2544 เห็นควรให้ส่วนราชการเจ้าของงบประมาณดำเนินการในลักษณะเดิม แต่ให้แต่งตั้งผู้แทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเข้าร่วมเป็นคณะกรรมการดำเนินการจัดซื้อด้วยและตั้งแต่เดือนพฤษภาคม 2544 เป็นต้นไป ให้ส่วนราชการที่รับการถ่ายโอนถือปฏิบัติตามข้อที่ 2 คือ ดำเนินการจัดซื้อ (อ้างใน หนังสือสำนักงบประมาณ ที่ นร 010 / 02802 ลงวันที่ 20 พฤษภาคม 2543 และที่ นร 0409 / ว.2 ลงวันที่ 3 ตุลาคม 2544)

สำหรับแนวทางการปฏิบัติในการดำเนินการถ่ายโอนภารกิจการศึกษาอนุบาล 3 ปีในปีแรก (ปีการศึกษา 2544) นั้น กระทรวงมหาดไทยได้กำหนดหลักการและแนวทางในการปฏิบัติการให้ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ไว้พอสรุปได้ดังนี้

หลักการ

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษา แห่งชาติ จัดการศึกษาอนุบาล 3 ขวบอยู่ในพื้นที่อยู่แล้ว (ปีการศึกษา 2543) จะต้องรับผิดชอบจัดการการศึกษาอนุบาล 3 ขวบ ในปีการศึกษา 2544 เป็นต้นไป (พฤษภาคม 2544) โดยสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ จะสนับสนุนด้านอาคารสถานที่และครุภัตราช้าวังหรือครุภัติสอนเดิมในระยะแรกของการดำเนินการ และจะจัดสรรงบประมาณค่าอาหารกลางวัน ค่าอาหารเสริม (นน) และค่าวัสดุการศึกษา (รายหัว) ในปีงบประมาณ 2544 และให้กรรมการปกครองดำเนินการจัดตั้งงบประมาณรายจ่ายประจำปีงบประมาณ 2545 ซึ่งให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นดำเนินการปฏิบัติได้ดังนี้

1. ให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหรือโรงเรียนเทศบาลเน้นผู้อุปการศรับสมัครรับเด็กอนุบาล 3 ขวบ เข้าเรียนตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มาตรา 78 พระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 มาตรา 30 และตาม พรบ. การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 41

2. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ตามข้อ 1 โดยความเห็นชอบของสภา พิจารณาดำเนินการ ดังต่อไปนี้

2.1 องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่จัดการศึกษาอยู่แล้ว และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่สามารถจัดการศึกษาได้ โดยไม่ต้องใช้อาคารสถานที่หรือบุคลากรเดิมของโรงเรียน

- 1) ประกาศรับเด็กเข้าเรียนและแยกดำเนินการจัดการศึกษาอนุบาล 3 ขวบเอง
- 2) รับผิดชอบจัดหาสถานที่และงบประมาณค่าจ้างผู้ดูแลเด็กหรือครูพี่เลี้ยง
- 3) ดำเนินการจัดซื้ออาหารกลางวัน อาหารเสริม (นน) และวัสดุการศึกษา (รายหัว) ตามโครงการถ่ายโอนงาน / กิจกรรมบริการสาธารณสุขให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

ในกิจกรรมลักษณะการดำเนินการจัดซื้อ ตามสำเนาหนังสือสำนักงบประมาณ ค่าวนที่สุด ที่ นร 0409/ว2 ลงวันที่ 3 ตุลาคม 2543 ตั้งแต่เดือนพฤษภาคม 2544

4) บริหารการแจกจ่ายอาหารกลางวัน อาหารเสริม (นม) และวัสดุการศึกษาให้แก่เด็กอนุบาล 3 ขวบ ในความรับผิดชอบอย่างทั่วถึง

5) ในการจัดเก็บค่าใช้จ่ายในการจัดการศึกษาอนุบาล 3 ขวบ ให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นปฏิบัติตามระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยเงินบำรุงการศึกษา พ.ศ. 2522

6) รายงานผลการดำเนินการให้สำนักบริหารการศึกษาท้องถิ่นทราบ เพื่อจัดเตรียมงบประมาณสนับสนุนในปีต่อไป

2.2 องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ยังไม่เคยจัดการศึกษาและยังต้องใช้อาคารสถานที่หรือบุคลากรเดิมของโรงเรียน

1) จัดตั้งคณะกรรมการการศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ประกอบด้วย ผู้ทรงคุณวุฒิทางการศึกษา ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้แทนกลุ่มองค์กรประชาชน ในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ฯลฯ เพื่อทำหน้าที่บริหารจัดการการศึกษาอนุบาล 3 ขวบ และการจัดบริการที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาในความรับผิดชอบขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

2) ประกาศรับเด็กเข้าเรียน

3) ประสานงานกับโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษา แห่งชาติในพื้นที่ เพื่อให้สนับสนุนอาคารสถานที่ และครุอัตราจ้าง หรือครุผู้สอนเดิม ให้ดำเนินการสอนต่อไปในระยะแรกของการดำเนินการ โดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นร่วมในการตัดสินใจในประเด็นที่เกี่ยวกับการบริหารจัดการและการกำกับคุณภาพ

4) ดำเนินการจัดซื้ออาหารกลางวัน อาหารเสริม (นม) และวัสดุการศึกษา (รายหัว) ตามโครงการถ่ายโอนงาน / กิจกรรมบริการสาธารณสุขให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในกิจกรรมลักษณะการดำเนินการจัดซื้อ (อ้างใน หนังสือสำนักงบประมาณ ค่าวนที่สุด ที่ นร.0409 / ว. 2 ลงวันที่ 3 ตุลาคม 2543)

ต่อมาเมื่อได้รับการถ่ายโอนการจัดการศึกษามาได้ระยะหนึ่งแล้ว ในปีการศึกษา 2545 กรรมการปกครองก็ได้กำหนดแนวทางการจัดการศึกษาอนุบาล 3 ขวบ ปีการศึกษา 2545

ทั้งนี้เนื่องจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้รับถ่ายโอนการจัดการศึกษาอนุบาล 3 ขวบ จากโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (สปช.) มาตั้งแต่ปีการศึกษา 2544 และได้ประกาศจัดตั้งศูนย์พัฒนาเด็กเล็กขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแล้ว ฉะนั้นนับตั้งแต่ปีการศึกษา 2545 องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะต้องดำเนินการในการเปิดให้บริการศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ดังนี้

1. ประธาน โรงเรียน สปช. ขอใช้จ้าวการเรียนตลอดปีการศึกษา (กรณีที่จัดสูนย์พัฒนาเด็กเล็กในโรงเรียน สปช.)

2. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นประการศรับสมัครเด็ก 3 ขวบ เข้าเรียน พร้อมแยกใบสมัคร เข้าเรียน ซึ่งจะกำหนดวัน เวลาและสถานที่รับสมัครไว้ด้วย (ตามตัวอย่างประกาศและใบสมัครที่แนบมาพร้อมนี้)

3. กรณีองค์การบริหารส่วนตำบล ซึ่งการกำหนดโครงการฝ่ายการศึกษายังไม่แล้วเสร็จ ขอให้จัดตั้งคณะกรรมการบริหารสูนย์พัฒนาเด็กเล็กประกอบด้วย ผู้ทรงคุณวุฒิทางการศึกษาในชุมชน ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้แทนกลุ่มองค์กรประชาชนในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้บริหาร โรงเรียน สปช. ซึ่งเป็นที่ตั้งของสูนย์พัฒนาเด็กเล็ก โดยมีบุคลากรที่ได้รับมอบหมายให้รับผิดชอบงานด้านการศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นเลขานุการคณะกรรมการบริหารสูนย์ฯ สำหรับเทศบาล ซึ่งมีโครงสร้างฝ่ายการศึกษาแล้ว ขอให้ฝ่ายการศึกษา เป็นผู้รับผิดชอบการบริหารสูนย์พัฒนาเด็กเล็ก โดยให้มีหน้าที่บริหารและดำเนินการจัดบริการสูนย์ฯ ประธานงานทำความเข้าใจกับผู้ปกครองเกี่ยวกับการให้บริการต่าง ๆ ของสูนย์ และเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างสูนย์พัฒนาเด็กเล็กกับชุมชน ฯลฯ

4. เนื่องจากการจัดการศึกษาอนุบาล 3 ขวบ มิใช่การศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งรัฐจะจัดให้โดยไม่คิดค่าใช้จ่าย ฉะนั้นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอาจจัดเก็บค่าใช้จ่ายในการให้บริการตามความเหมาะสมได้ แต่จะต้องไม่ทำให้ผู้ปกครองเดือดร้อน

5. กำหนดเปิดภาคเรียน วันที่ 17 พฤษภาคมของทุกปี (กรณีเป็นวันหยุดให้เลื่อนไปเปิดในวันถัดไป)

6. รายงานผลการจัดการศึกษาให้สำนักบริหารการศึกษาท้องถิ่น กรมการปกครอง ไม่เกิน วันที่ 20 มิถุนายน (1 เดือนหลังเปิดภาคเรียนที่ 1) เพื่อเตรียมขออนุมัติงดงบประมาณสำหรับภาคเรียนต่อไป

นับตั้งแต่ปีงบประมาณ 2544 เป็นต้นมา ภารกิจการถ่ายโอนการศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีความซัดเจนและเป็นรูปธรรมมากขึ้น เมื่อองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้รับการถ่ายโอนการจัดการศึกษาอนุบาล 3 ขวบ มาดำเนินการเองเต็มรูปแบบขึ้น ในปีการศึกษา 2544 ในส่วนของงบประมาณที่จะใช้ในการดำเนินการก็มีความซัดเจนมากขึ้นและต้องดำเนินการถ่ายโอนทุกอย่าง ดังนั้นเมื่อให้การดำเนินงานมีความซัดเจน ถูกต้องและมีความคล่องตัวยิ่งขึ้น สำนักงบประมาณจึงได้กำหนดแนวทางปฏิบัติในการดำเนินงานไว้อย่างละเอียด เพื่อสะดวกแก่การปฏิบัติ สำหรับโครงการนี้ในปีงบประมาณ 2545 ไว้ดังนี้

1. ในปีงบประมาณ 2545 สำนักงบประมาณยังคงตั้งงบประมาณ เพื่อการจัดการศึกษา ก่อนประณีตศึกษา (เด็กปฐมวัย อายุ 3 ขวบ) ที่ถ่ายโอนจากโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประณีตศึกษาแห่งชาติ (สปช.) ให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ไว้ที่ส่วนราชการเดิม

2. ในการบริหารงบประมาณตามโครงการถ่ายโอนกิจกรรมการจัดการศึกษาก่อนประณีตศึกษา (เด็กปฐมวัย อายุ 3 ขวบ) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะต้องถือปฏิบัติตาม

1.1 หลักเกณฑ์และวิธีปฏิบัติในการบริหารงบประมาณโครงการถ่ายโอนงาน / กิจกรรมบริการสาธารณสุขให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ประจำปีงบประมาณ 2545 ตามหนังสือสำนักงบประมาณ ด่วนที่สุด ที่ นร 0409/ว7 ลงวันที่ 11 ตุลาคม 2544

1.2 หลักเกณฑ์การเบิกจ่ายเงินงบประมาณโครงการถ่ายโอนบริการสาธารณสุขให้แก่ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ตามหนังสือกระทรวงการคลัง ด่วนที่สุด ที่ กค 0530.1/ว102 ลงวันที่ 28 กันยายน 2544

3. งบประมาณที่จัดตั้งตามโครงการถ่ายโอนกิจกรรมการจัดการศึกษาก่อนประณีตศึกษา (เด็กปฐมวัย อายุ 3 ขวบ) ในปีงบประมาณ 2545 ประกอบด้วย

3.1 ค่าอาหารกลางวัน

3.2 ค่าอาหารเสริม (นม)

3.3 ค่าวัสดุการศึกษา (รายหัว)

3.4 ค่าจ้างชั่วคราวครูรายเดือน

เนื่องจากงบประมาณ โครงการถ่ายโอนกิจกรรมการจัดการศึกษาก่อนประณีตศึกษา (เด็กปฐมวัย อายุ 3 ขวบ) ไม่เพียงพอจัดสรรให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ได้ครบตามเป้าหมาย ในกรณีที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจัดการศึกษาเกินกว่าจำนวนที่ได้รับจัดสรรงบประมาณ ขอให้ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นใช้จ่ายงบประมาณส่วนที่เกิน จากเงินรายได้ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ทั้งนี้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถประสานขอทราบเงินจัดสรรงบประมาณ ให้ จากสำนักงานการประณีตศึกษาจังหวัด

4. การบริหารงบประมาณโครงการถ่ายโอนกิจกรรมการจัดการศึกษาก่อนประณีตศึกษา (เด็กปฐมวัย อายุ 3 ขวบ)

4.1 สำนักงานคณะกรรมการการประณีตศึกษาแห่งชาติ จะจัดสรรงบประมาณ และ ขออนุมัติเงินประจำเดือนให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นรายขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

4.2 สำนักงานการประณีตศึกษาจังหวัดจะแจ้งการจัดสรรและจัดทำใบแจ้ง การเบิกจ่ายเงินงบประมาณแทนกัน โครงการถ่ายโอนกิจกรรมการจัดการศึกษาก่อนประณีตศึกษา (เด็กปฐมวัย อายุ 3 ขวบ) ให้สำนักงานคลังจังหวัดและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่รับถ่ายโอน เมื่อได้รับแจ้งรายละเอียด ให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตรวจสอบเป้าหมาย / พื้นที่ดำเนินการ หากมีกรณีต้องเปลี่ยนแปลงแก้ไข ให้แจ้งส่วนราชการเข้าของงบประมาณในจังหวัดตรวจสอบ และ

ขออนุมติผู้ว่าราชการจังหวัดเปลี่ยนแปลงเป้าหมาย และพื้นที่ดำเนินการ ก่อนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะเบิกจ่ายจากสำนักงานคลังจังหวัด / คลังจังหวัด ณ อำเภอ

4.3 การเบิกจ่ายงบประมาณโครงการถ่ายโอนกิจกรรมการจัดการศึกษา ก่อนประณมศึกษา (เด็กปฐมวัย อายุ 3 ขวบ) ค่าอาหารกลางวันและค่าอาหารเสริม (นม) ให้ถือปฏิบัติ ตามคู่มือแนวทางการดำเนินงาน โครงการถ่ายโอนงบประมาณอาหารกลางวันและอาหารเสริม (นม) ปีงบประมาณ 2545 ตามหนังสือ กรมการปกครอง ด่วนที่สุด ที่ นท 0312/ว611 ลงวันที่ 24 ตุลาคม 2544

4.4 การเบิกจ่ายงบประมาณโครงการถ่ายโอนกิจกรรมการจัดการศึกษา ก่อนประณมศึกษา (เด็กปฐมวัย อายุ 3 ขวบ) ค่าจ้างชั่วคราวรายเดือน และค่าวัสดุการศึกษาอยู่ในระหว่างดำเนินการขอทำความตกลงกับกระทรวงการคลัง เพื่อให้สามารถเบิกจ่ายจากสำนักงาน คลังจังหวัดปีละ 2 ครั้ง โดยไม่ต้องแนบเอกสารประกอบอนุมัติเข้าสู่เดียวกับการเบิกจ่ายเงินงบประมาณอาหารกลางวันและอาหารเสริม (นม)

5. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นผู้ดำเนินการจ้างครุอัตราราจ้างชั่วคราวรายเดือน ตามวงเงินที่ได้รับการจัดสรรงบประมาณ รวมทั้งจัดจ้างครุในส่วนที่เกินวงเงินที่ได้รับด้วยเงินรายได้ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และเพื่อให้การจัดการเรียนการสอนมีความต่อเนื่องระหว่างภาคเรียน ขอให้พิจารณาจ้างลูกจ้างเดิม ซึ่ง สปช. เคยจ้างและทำการสอนเด็กปฐมวัย อายุ 3 ขวบ ในภาคเรียนที่ 1 ต่อไป

เนื่องจากตำแหน่งครุอัตราราจ้างขององค์กรบริหารส่วนต่ำบล กำลังอยู่ในระหว่างการพิจารณากำหนดเป็นมาตรฐานทั่วไป ขณะนี้ในระหว่างที่การกำหนดยังไม่แล้วเสร็จ เห็นควรให้ ก.จ.จ. และ ก.อบต. จังหวัดเป็นผู้พิจารณาให้ความเห็นชอบ การกำหนดตำแหน่งใหม่ ในระหว่างที่ยังไม่มีมาตรฐานทั่วไป

6. ให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรายงานผลการดำเนินการ โครงการถ่ายโอนกิจกรรมการจัดการศึกษา ก่อนประณมศึกษา (เด็กปฐมวัย อายุ 3 ขวบ) เป็นรายเดือนให้อำเภอและจังหวัดพร้อมสำเนาแจ้งส่วนราชการเจ้าของงบประมาณในระดับจังหวัดและคลังจังหวัดทราบ ตามแบบรายงานที่สำนักงบประมาณกำหนด (แบบ สงป.ก.2) ภายในวันที่ 1 ของทุกเดือน สำหรับการรายงานผลการดำเนินงาน ไปยังกรมการปกครองจะได้กำหนดแบบรายงานและแจ้งให้ทราบต่อไป

7. ในกรณีที่มีปัญหาอันเนื่องมาจากการถ่ายโอนงบประมาณ โครงการถ่ายโอนกิจกรรมการจัดการศึกษา ก่อนประณมศึกษา (เด็กปฐมวัย อายุ 3 ขวบ) ขอให้คณะกรรมการกำกับดูแลและแก้ไขปัญหาการถ่ายโอนกิจกรรมการจัดการศึกษา ก่อนประณมศึกษา (เด็กปฐมวัย อายุ 3 ขวบ) ซึ่งมีผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นประธาน และผู้ตรวจการส่วนท้องถิ่น เป็นเลขานุการรับผิดชอบประสานการแก้ไขปัญหาให้ลุล่วงด้วยดี หากเกินความสามารถขอให้หารือ

กรรมการปักครอง หรือส่วนราชการเจ้าของงบประมาณและสำเนาให้กรรมการปักครองทราบ เพื่อดictตาม เร่งรัดการดำเนินการในส่วนที่เกี่ยวข้องต่อไป

แนวทางการปฏิบัติด้านการถ่ายโอนครุพี่เลี้ยง ครูผู้ดูแล ครูลูกจ้างชั่วคราวรายเดือนของ กรมส่งเสริมการปักครองท้องถิ่น

ตามที่ได้มีการถ่ายโอนภารกิจและงบประมาณด้านศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ของกรมการพัฒนา ชุมชน การกิจการศึกษา ก่อนประถมศึกษา (เด็กปฐมวัย อายุ 3 ขวบ) ของสำนักงานคณะกรรมการ การประถมศึกษาแห่งชาติ และภารกิจด้านศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัดของกรมการศาสนา ให้กับองค์กรปักครองส่วนท้องถิ่น โดยมีการจ้างครูผู้ดูแลเด็กในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ครูลูกจ้าง ชั่วคราวรายเดือนและครุพี่เลี้ยงศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด ตามแผนปฏิบัติการกำหนดขั้นตอน การกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปักครองส่วนท้องถิ่นนั้น

กรมส่งเสริมการปักครองส่วนท้องถิ่นพิจารณาแล้วเห็นว่า เนื่องจากบุคลากรดังกล่าว เป็นผู้มีประสบการณ์และความชำนาญในหน้าที่ครูผู้ดูแลเด็กเล็ก และครุพี่เลี้ยงประจำกับบุคคล ดังกล่าวส่วนใหญ่เป็นผู้ที่อยู่ในท้องถิ่นนั้นแล้ว ดังนั้นเพื่อให้การปฏิบัติงานตามภารกิจ ด้าน ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ภารกิจการศึกษา ก่อนประถมศึกษา (เด็กปฐมวัย อายุ 3 ขวบ) และภารกิจ ด้านศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัดขององค์กรปักครองส่วนท้องถิ่นสามารถดำเนินการ ได้อย่างต่อเนื่อง อีกทั้งเป็นการบรรเทาความเดือดร้อนของผู้ปฏิบัติงานดังกล่าว จึงขอได้โปรดแจ้ง องค์กรปักครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งมีครุพี่เลี้ยง ครูผู้ดูแลเด็กเล็กและครูลูกจ้างชั่วคราวปฏิบัติหน้าที่ ในศูนย์ดำเนินการ ดังนี้

1. แจ้งให้ผู้ปฏิบัติงานในตำแหน่งดังกล่าวปฏิบัติหน้าที่ต่อไปจนกว่าจะมีการถ่ายโอน เมื่อคณะกรรมการกลางข้าราชการหรือพนักงานส่วนท้องถิ่น (ก.จ. ก.ท. ก.อบต.) ได้จัดส่งมาตราฐาน ทั่วไปเกี่ยวกับการถ่ายโอนลูกจ้างชั่วคราวและ ก.จ.ช. ก.ท.ช. ก.อบต. จังหวัด ได้ประกาศ ใช้หลักเกณฑ์การถ่ายโอนลูกจ้างชั่วคราวแล้ว ให้ผู้บริหารองค์กรปักครองส่วนท้องถิ่นรับโอน บุคคลดังกล่าว โดยเสนอ ก.จ.ช. ก.ท.ช. ก.อบต. จังหวัด ให้ความเห็นชอบก่อนออกคำสั่งแต่งตั้ง

2. กรณีองค์กรปักครองส่วนท้องถิ่น ได้มีการประกาศผลการสอบคัดเลือกลูกจ้างชั่วคราว เพื่อปฏิบัติงานในตำแหน่งครุพี่เลี้ยงหรือครูผู้ดูแลเด็กไว้แล้ว หรือได้ดำเนินการจ้างลูกจ้างชั่วคราว ปฏิบัติหน้าที่ในตำแหน่งดังกล่าว ก็ให้องค์กรปักครองส่วนท้องถิ่นพิจารณาแต่งตั้งลูกจ้างชั่วคราว ดังกล่าวในตำแหน่งอื่นตามที่เห็นเหมาะสม เว้นแต่ตำแหน่งครุพี่เลี้ยงหรือครูผู้ดูแลเด็กกว่างหรือไม่มี ตัวผู้ปฏิบัติงานเดินอยู่

**กฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการประเมินความพร้อม ในการจัดการศึกษา
ขั้นพื้นฐานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2547**

ด้วยกระทรวงศึกษาธิการ ได้ออกกฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการประเมินความพร้อมในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2547 และประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่องหลักเกณฑ์ วิธีการ เงื่อนไข ตัวชี้วัดและระดับคุณภาพในการประเมินความพร้อมในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2547 แล้ว รายละเอียดปรากฏตามสิ่งที่ส่งมาด้วย

กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นพิจารณาแล้วเห็นว่า กฎกระทรวงดังกล่าว กำหนดให้ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีความประสงค์จะจัดการศึกษา หรือรับโอนการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานหรือเปลี่ยนแปลงประเภทการจัดการศึกษา ต้องได้รับความเห็นชอบจากสภากององค์กร ปกครองส่วนท้องถิ่น และยื่นคำขอรับการประเมินความพร้อมในการจัดการศึกษาต่อสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา หรือส่วนราชการที่รับผิดชอบการจัดการศึกษา ก่อนวันเริ่มต้นปีการศึกษาใหม่ ไม่น้อยกว่าหนึ่งร้อยแปดสิบวัน ซึ่งในปีการศึกษา 2548 องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีความประสงค์ควรยื่นคำร้องเพื่อขอรับการประเมินก่อนวันที่ 16 พฤษภาคม 2547 และเมื่อองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้ยื่นความประสงค์เพื่อขอรับการประเมินแล้ว ขอให้สำเนาคำร้องแจ้ง กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น ภายใน 7 วัน เพื่อเป็นข้อมูลเตรียมการส่งเสริมสนับสนุน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต่อไป

จึงพอสรุปได้ว่า ทุกส่วนราชการที่เกี่ยวข้องกับการถ่ายโอนการจัดการศึกษา ได้มีการซัก ข้อมูลและเตรียมความพร้อมในเรื่องดังกล่าวมาอย่างต่อเนื่อง ตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2543 หน่วยงานที่เกี่ยว ข้อง ได้แก่ กรมการปกครองส่วนท้องถิ่น กระทรวงศึกษาธิการ สำนักงบประมาณ ซึ่งการถ่ายโอน การจัดการศึกษามีคำสั่งดำเนินการอยู่ในนั้น จะเริ่มการถ่ายโอนการจัดการศึกษาในระดับปฐมวัย อนุบาล 3 ปี โดยมีการถ่ายโอนเงินงบประมาณมาตั้งแต่ พ.ศ. 2545 จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่หน่วย งานที่อยู่ในความดูแลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งได้แก่ เทศบาล องค์กรบริหารส่วนตำบล จะต้องเร่งให้มีการเตรียมความพร้อม เพื่อเตรียมรับการถ่ายโอน ซึ่งคาดว่าจะให้แล้วเสร็จภายในปี งบประมาณ 2553

3. ความรู้เกี่ยวกับการจัดการศึกษาปฐมวัย

การจัดการศึกษาปฐมวัย ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องควรจะต้องมีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสูตรและแนวคิดสำคัญ ดังนี้

3.1 แนวคิดการจัดการศึกษาปฐมวัย

3.1.1 แนวคิดเกี่ยวกับพัฒนาการเด็ก พัฒนาการของมนุษย์เป็นการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในตัวมนุษย์ เริ่มตั้งแต่ปฏิสัมพันธ์ต่อเนื่องไปจนตลอดชีวิต ซึ่งครอบคลุมการเปลี่ยนแปลงในเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ พัฒนาการทางด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคมและสติปัญญา จะมีความสัมพันธ์และพัฒนาอย่างต่อเนื่องเป็นลำดับขั้นตอนไปพร้อมกันทุกด้าน เด็กแต่ละคนจะเดินทางและมีลักษณะพัฒนาการแตกต่างกันไปด้วย

พัฒนาการแต่ละด้านมีทฤษฎีเฉพาะอธิบายไว้และสามารถนำมาใช้ในการพัฒนาเด็ก ดังนี้แนวคิดเกี่ยวกับพัฒนาการเด็ก จึงเป็นเสมือนหนึ่งแนวทางให้ผู้สอนหรือผู้ที่เกี่ยวข้องได้เข้าใจเด็ก สามารถอบรมเลี้ยงดูและจัดประสบการณ์ที่เหมาะสมกับวัยและความแตกต่างของแต่ละบุคคล ในอันที่จะส่งเสริมให้เด็กพัฒนาจนบรรลุผลตามเป้าหมายที่ต้องการ ได้ชัดเจนขึ้น

3.1.2 แนวคิดเกี่ยวกับการเรียนรู้ ซึ่งการเรียนรู้ของมนุษย์เรา มีผลสืบเนื่องมาจากการประสบการณ์ต่าง ๆ ที่ได้รับ โดยผู้เรียนจะต้องเป็นผู้กระทำให้เกิดขึ้นด้วยตนเองและการเรียนรู้จะเป็นไปได้ดี ถ้าผู้เรียนได้ใช้ประสบการณ์ที่เป็นอิสระ ดังนั้นการจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ จึงเป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยการเรียนรู้ของเด็ก

3.1.3 แนวคิดเกี่ยวกับการเล่นของเด็ก การเล่นถือเป็นกิจกรรมที่สำคัญในชีวิตเด็กทุกคน จากการเล่นเด็กมีโอกาสเคลื่อนไหวส่วนต่าง ๆ ของร่างกาย ได้ใช้ประสบการณ์และรับรู้ ผ่อนคลายอารมณ์และแสดงออกถึงตนเอง เรียนรู้ความรู้สึกของผู้อื่น การเล่นจึงเป็นทางที่จะสร้างประสบการณ์เรียนรู้สิ่งแวดล้อม ดังนั้นหลักสูตรการศึกษาปฐมวัยฉบับนี้ จึงถือ “การเล่น” อย่างมีจุดมุ่งหมาย เป็นหัวใจสำคัญของการจัดประสบการณ์ให้กับเด็ก

3.1.4 แนวคิดเกี่ยวกับวัฒนธรรมและสังคม บริบททางสังคมและวัฒนธรรมที่เด็กอาศัยอยู่หรือแวดล้อมตัวเด็ก ทำให้เด็กแต่ละคนแตกต่างกันไป ซึ่งจะมีอิทธิพลต่อการเรียนรู้และการพัฒนาศักยภาพของเด็ก หลักสูตรการศึกษาปฐมวัยฉบับนี้ ถือว่าผู้สอนจำเป็นต้องเข้าใจและยอมรับว่าวัฒนธรรมและสังคมที่แวดล้อมตัวเด็ก มีอิทธิพลต่อการเรียนรู้ การพัฒนาศักยภาพและพัฒนาการของเด็กแต่ละคน

3.2 ปรัชญาการศึกษาปฐมวัย

การจัดการศึกษาปฐมวัยได้กำหนดปรัชญาได้ว่า “การศึกษาปฐมวัยเป็นการพัฒนาเด็กตั้งแต่แรกเกิดถึง 5 ปี บนพื้นฐานการอบรมเลี้ยงดูและการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ที่สนองต่อธรรมชาติ และพัฒนาการของเด็กแต่ละคนตามศักยภาพ ภายใต้บูรณาการ – วัฒนธรรมที่เด็กอาศัยอยู่ ด้วยความรัก ความเอื้ออาทรและความเข้าใจของทุกคน เพื่อสร้างรากฐานคุณภาพชีวิตให้เด็กพัฒนาไปสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ เกิดคุณค่าต่อตนเองและสังคม”

3.3 หลักการจัดการศึกษาปฐมวัย

ปัจจุบันการจัดการศึกษาระดับปฐมวัย ได้ยึดหลักการจัดการศึกษาที่คำนึงถึงปัจจัยที่เอื้อต่อการพัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็กไว้ 6 ประการ ดังนี้

3.3.1 การสร้างหลักสูตรที่เหมาะสม โดยจะพิจารณาจากวัยและประสบการณ์ของเด็ก เป็นสำคัญและเป็นหลักสูตรที่มุ่งเน้นการพัฒนาเด็กทุกด้าน โดยอยู่บนพื้นฐานของประสบการณ์เดิมที่เด็กมีและควรเป็นหลักสูตรที่ให้โอกาสทั้งเด็กปกติ เด็กด้อยโอกาส เด็กพิเศษ ได้พัฒนา รวมทั้งยอมรับถึงความแตกต่างทางวัฒนธรรมและภาษาของเด็กด้วย

3.3.2 การสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ของเด็ก การจัดการศึกษาระดับปฐมวัยจะต้องคำนึงถึงสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ของเด็ก โดยต้องจัดสภาพที่สนองความต้องการ ความสนใจของเด็กทั้งภายในและภายนอกห้องเรียน โดยจะต้องจัดสภาพแวดล้อมให้เด็กได้อยู่ในที่ที่สะอาด ปลอดภัย ผ่อนคลาย มีสื่อวัสดุอุปกรณ์ มีของเล่นที่หลากหลายกับวัย เพราะสภาพแวดล้อมภายในและภายนอกห้องเรียนจะเป็นตัวสะท้อนให้เห็นว่าบุคคลในสังคมและสถานศึกษานั้น ๆ เห็นความสำคัญของการอบรมเลี้ยงดูและให้การศึกษากับเด็กปฐมวัยมากน้อยเพียงใด

3.3.3 การจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมพัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็ก ผู้สอนจะเป็นผู้สนับสนุน ชี้แนะและเรียนรู้ร่วมกับเด็ก ส่วนเด็กเป็นผู้ลงมือกระทำ เรียนรู้และค้นพบด้วยตนเอง ดังนั้นครูผู้สอนจะต้องยอมรับ เทื่อนคุณค่า รู้จักและเข้าใจเด็กแต่ละคนที่ตนดูแลรับผิดชอบก่อน เพื่อจะได้วางแผน สร้างสภาพแวดล้อมและจัดกิจกรรมที่จะส่งเสริมพัฒนาการและเรียนรู้ของเด็ก ได้อย่างเหมาะสม

3.3.4 การบูรณาการเรียนรู้ การจัดการเรียนการสอนในระดับปฐมวัยยึดหลักการบูรณาการที่ว่าหนึ่งแนวคิดเด็กสามารถเรียนรู้ได้หลายกิจกรรม หนึ่งกิจกรรมเด็กสามารถเรียนรู้ได้หลายทักษะและหลายประสบการณ์ สำคัญ ดังนั้นเป็นหน้าที่ของผู้สอน ดังนั้นจะต้องวางแผนการจัดประสบการณ์ในแต่ละวันให้เด็กเรียนรู้ผ่านการเล่นที่หลากหลายกิจกรรม หลากหลายทักษะ หลากหลายประสบการณ์ สำคัญอย่างหนาแน่นกับวัยและพัฒนาการ

3.3.5 การประเมินพัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็ก การประเมินคึกระดับปฐมวัยยึดวิธีการสังเกตเป็นส่วนใหญ่ ผู้สอนจะต้องสังเกตและประเมินทั้งการสอนของตนเองและพัฒนาการ การเรียนรู้ของเด็กว่าได้บรรลุตามจุดประสงค์และเป้าหมายที่วางไว้หรือไม่ นอกจากนี้ข้อมูลจาก การประเมินยังชี้ให้เห็นความต้องการพิเศษของเด็กแต่ละคน

3.3.6 ความสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนกับครอบครัวของเด็ก เด็กแต่ละคนมีความแตกต่างกัน ทั้งนี้เนื่องจากสภาพแวดล้อมที่เด็กเจริญเติบโตขึ้นมา ผู้สอน พ่อแม่และผู้ปกครองของเด็กจะต้องมีการแลกเปลี่ยนข้อมูล ทำความเข้าใจพัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็ก ต้องยอมรับและร่วมมือกันรับผิดชอบ หรือถือเป็นหุ้นส่วนที่จะต้องช่วยกันพัฒนาเด็กให้บรรลุเป้าหมายร่วมกัน ดังนั้นผู้สอนจึงมิใช่จะแลกเปลี่ยนความรู้กับพ่อแม่ ผู้ปกครองเกี่ยวกับการพัฒนาเท่านั้น แต่จะต้องให้พ่อแม่ ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการพัฒนาด้วย

จึงสรุปได้ว่าการจัดการศึกษาปฐมวัยในปัจจุบันนี้ ได้ยึดแนวคิดสำคัญที่เป็นฐานในการพัฒนาเด็กอยู่ 4 ประการ คือ แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาเด็ก แนวคิดเกี่ยวกับการเรียนรู้ของมนุษย์ แนวคิดเกี่ยวกับการเล่นและแนวคิดเกี่ยวกับวัฒนธรรมและสังคม โดยได้กำหนดปรัชญาในการพัฒนาเด็กไว้ว่าจะพัฒนาเด็กตั้งแต่แรกเกิดถึง 5 ปี บนพื้นฐานการอบรมเลี้ยงดูและการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ที่สอนต่อชรรนชาติ และพัฒนาการของเด็กแต่ละคนตามศักยภาพภายใต้บริบทของสังคม วัฒนธรรมที่เด็กอาศัยอยู่ ด้วยความรัก ความอ่อนโยนและความเข้าใจของทุกคน เพื่อสร้างรากฐานคุณภาพชีวิตให้เด็กพัฒนาไปสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์เกิดคุณค่าต่อตนเองและสังคม ซึ่งการจัดการศึกษาปฐมวัยที่มีประสิทธิภาพและประสบความสำเร็จได้นั้น จะต้องมีปัจจัยประกอบที่เหมาะสม ได้แก่ มีการสร้างหลักสูตรที่เหมาะสม การสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ของเด็ก มีการจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมพัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็ก การจัดกิจกรรมในรูปแบบบูรณาการ มีการประเมินพัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็กอย่างเหมาะสม และต้องสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างผู้สอน โรงเรียนกับผู้ปกครอง

3.4 หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546

ปัจจุบันนี้การจัดการศึกษาระดับปฐมวัยได้เปลี่ยนมาใช้หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546 ซึ่งหลักสูตรฉบับนี้ถือเป็นหลักสูตรแกน โดยใช้เป็นเพียงแนวทางในการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาเด็ก โดยครูและนักพัฒนาเด็กจะต้องพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาปฐมวัยที่เป็นของตนเองขึ้นมา เพื่อให้มีความเหมาะสมสมสอดคล้องกับสภาพความต้องการและความสนใจของเด็ก และบริบทสังคม วัฒนธรรมที่เด็กอาศัยอยู่ ดังนั้นการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาปฐมวัยให้มีคุณภาพได้นั้น นักพัฒนาหลักสูตรยังไฉ่แก่ ครูผู้สอน นักการศึกษาและนักพัฒนาการเด็ก ควรจะทำความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสูตรแกนกลางที่กำหนดขึ้น โดยกระทรวงศึกษาธิการให้ถ่องแท้

ซึ่งหลักสูตรแกนกลางหรือหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546 มีสาระสำคัญพอสรุปได้ดังนี้

3.4.1 หลักการของหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546 มีสาระสำคัญดังนี้

- 1) ส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้และพัฒนาการที่ครอบคลุมเด็กปฐมวัย ทุกประเภท
- 2) ยึดหลักการอบรมเลี้ยงดูและให้การศึกษาที่เน้นเด็กเป็นสำคัญ โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลและวิถีชีวิตของเด็กตามบริบทของชุมชน สังคมและวัฒนธรรมไทย
- 3) พัฒนาเด็กโดยองค์รวมผ่านการเล่นและกิจกรรมที่เหมาะสมกับวัย
- 4) จัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้สามารถดำเนินชีวิตประจำวันได้อย่างมีคุณภาพและมีความสุข
- 5) ประสานความร่วมมือระหว่างครอบครัว ชุมชนและสถานศึกษาในการพัฒนาเด็ก

3.4.2 จุดหมาย

หลักสูตรการศึกษาปฐมวัยมุ่งให้เด็กมีพัฒนาการที่เหมาะสมกับวัย ความสามารถ และความแตกต่างระหว่างบุคคลทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคมและสติปัญญา เมื่อเด็ก จบการศึกษาระดับปฐมวัย เด็กจะบรรลุตามมาตรฐานคุณลักษณะที่พึงประสงค์ที่กำหนดไว้ ในจุดหมาย 12 ข้อ มาตรฐานคุณลักษณะที่พึงประสงค์ในหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546 จะครอบคลุมพัฒนาการด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคมและสติปัญญา ดังนี้

- 1) ร่างกายเจริญเติบโตตามวัยและมีสุขนิสัยที่ดี
- 2) กล้ามเนื้อใหญ่และกล้ามเนื้อเล็กแข็งแรง ใช้ได้อย่างคล่องแคล่วและ ประสานสัมพันธ์กัน
- 3) มีสุขภาพจิตดีและมีความสุข
- 4) มีคุณธรรม จริยธรรมและมีจิตใจที่ดีงาม
- 5) ชื่นชมและแสดงออกทางศิลปะ ดนตรี การเคลื่อนไหวและรักการออกกำลังกาย
- 6) ช่วยเหลือตนเองได้เหมาะสมกับวัย
- 7) รักธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม วัฒนธรรมและความเป็นไทย
- 8) อุทิร่วมกับผู้อื่น ได้อย่างมีความสุขและปฏิบัติตนเป็นสมาชิกที่ดีของสังคม ในระบบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข
- 9) ใช้ภาษาสื่อสาร ได้เหมาะสมกับวัย
- 10) มีความสามารถในการคิดและการแก้ปัญหา ได้เหมาะสมกับวัย

- 11) มีจินตนาการและความคิดสร้างสรรค์
- 12) มีเจตคติที่ดีต่อการเรียนรู้ และมีทักษะในการแสวงหาความรู้

3.4.3 คุณลักษณะตามวัย

คุณลักษณะตามวัยเป็นความสามารถตามวัย หรือพัฒนาการตามธรรมชาติเมื่อเด็ก มีอายุถึงวัยนั้น ๆ พัฒนาการแต่ละวัยอาจจะเกิดขึ้นตามวัยมาก่อนอย่างต่างกันไปในแต่ละบุคคล ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อม การอบรมเลี้ยงดูและประสบการณ์ที่เด็กได้รับ ผู้สอนจำเป็นต้องทำ ความเข้าใจคุณลักษณะตามวัยของเด็ก เพื่อนำไปพิจารณาจัดประสบการณ์ให้เด็กแต่ละวัย ได้อย่างถูกต้องเหมาะสม ขณะเดียวกันจะต้องสังเกตเด็กแต่ละคน ซึ่งมีความแตกต่างระหว่างบุคคล ข้อมูลไปช่วยพัฒนาเด็กให้เต็มตามความสามารถและศักยภาพ ช่วยเหลือเด็กได้ทันท่วงทีในกรณีที่ พัฒนาการของเด็กไม่เป็นไปตามวัย ผู้สอนจำเป็นต้องหาจุดบกพร่องและรีบแก้ไข

3.4.4 โครงสร้างของหลักสูตร

เพื่อให้การจัดการศึกษาเป็นไปตามหลักการ จุดหมายที่กำหนดไว้ให้สถานศึกษา และผู้ที่เกี่ยวข้องกับการอบรมเลี้ยงดูเด็กปฏิบัติ ในการจัดหลักสูตรสถานศึกษาปฐมวัย จึงกำหนด โครงสร้างของหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย ดังนี้

1) สาระการเรียนรู้

สาระการเรียนรู้ของหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย สำหรับเด็กอายุ 3 – 5 ปี ประกอบด้วย 2 ส่วน คือ ประสบการณ์สำคัญและสาระที่ควรเรียนรู้ ทั้งสองส่วนใช้เป็นสื่อกลาง ในการจัดประสบการณ์ เพื่อส่งเสริมพัฒนาการทุกด้านทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคมและสติ ปัญญา ซึ่งจำเป็นต่อการพัฒนาเด็กให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ โดยผู้สอนหรือผู้จัดการศึกษาอาจจัดใน รูปแบบหน่วยการสอนแบบบูรณาการ หรือเลือกใช้รูปแบบที่เหมาะสมกับเด็กปฐมวัย รวมทั้งต้อง สอดคล้องกับปัจจัยและหลักการจัดการศึกษาปฐมวัย

1.1) ประสบการณ์สำคัญ จะช่วยอธิบายให้ผู้สอนเข้าใจว่าเด็กปฐมวัย ต้องทำ อะไร เรียนรู้สิ่งต่าง ๆ รอบตัวอย่างไร และทุกประสบการณ์มีความสำคัญต่อพัฒนาการของเด็ก ช่วยแนะนำผู้สอนในการสังเกต สนับสนุนและวางแผนการจัดกิจกรรมให้เด็ก ประสบการณ์สำคัญที่ กำหนดไว้ในหลักสูตร มีความสำคัญต่อการสร้างองค์ความรู้ของเด็ก ประสบการณ์สำคัญจะครอบ คลุมพัฒนาการทั้ง 4 ด้าน คือ

(1) ประสบการณ์สำคัญที่ส่งเสริมพัฒนาการด้านร่างกาย เป็นการ สนับสนุนให้เด็กได้มีโอกาสสูดและสุขภาพและสุขอนามัย รักษาความปลอดภัย พัฒนาลักษณะนิ่งให้ญี่ ละกันนิ่งเนื้อเล็ก

(2) ประสบการณ์สำคัญที่ส่งเสริมพัฒนาการด้านอารมณ์และจิตใจ เป็นการสนับสนุนให้เด็กได้แสดงออกทางอารมณ์และความรู้สึกที่เหมาะสมกับวัย มีความสุข ร่าเริง

แล้วใส่ ได้พัฒนาคุณธรรม จริยธรรม สุนทรียภาพ ความรู้สึกที่ดีต่อตนเองและความเชื่อมั่นในตนเอง ขณะปฏิบัติกรรมต่าง ๆ

(3) ประสบการณ์สำคัญที่ส่งเสริมพัฒนาการด้านสังคม เป็นการสนับสนุนให้เด็กได้มีโอกาสปฏิสัมพันธ์กับบุคคลและสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ รอบตัวจากการปฏิบัติกรรมต่าง ๆ ผ่านการเรียนรู้ทางสังคม

(4) ประสบการณ์สำคัญที่ส่งเสริมพัฒนาการด้านสติปัญญา เป็นการสนับสนุนให้เด็กได้รับรู้ เรียนรู้สิ่งต่าง ๆ รอบตัว ด้วยประสานสัมผัสทั้งห้า ผ่านการคิด การใช้ภาษา การสังเกต การจำแนกและเปรียบเทียบ จำนวน มิติสัมพันธ์ (พื้นที่ / ระยะ) และเวลา

1.2) สาระที่ควรเรียนรู้ สาระในส่วนนี้กำหนดเฉพาะหัวข้อ ไม่มีรายละเอียดทั้งนี้เพื่อประสงค์จะให้ผู้สอนสามารถกำหนดรายละเอียดขึ้นเองให้สอดคล้องกับวัย ความต้องการ ความสนใจของเด็ก อาจมีดัดแปลงเนื้อหาได้โดยคำนึงถึงประสบการณ์ และสิ่งแวดล้อมในชีวิตจริงของเด็ก สาระที่ควรเรียนรู้ประกอบด้วยเรื่องราวเกี่ยวกับตัวเด็ก เรื่องราวเกี่ยวกับบุคคลและสถานที่ แวดล้อมเด็ก ธรรมชาติรอบตัวและสิ่งต่าง ๆ รอบตัวเด็ก

3.5 การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาปฐมวัย

หลักสูตรสถานศึกษาปฐมวัย เป็นหลักสูตรที่เกิดจากการที่สถานศึกษานำสภาพต่าง ๆ ที่เป็นปัญหา จุดเด่น เอกลักษณ์ของชุมชน สังคม ศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น คุณลักษณะที่พึงประสงค์ เพื่อการเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน สังคมและประเทศชาติ มากำหนด เป็นสาระและจัดกระบวนการเรียนรู้ให้เด็กบนพื้นฐานของหลักสูตรแกนกลาง และเพิ่มเติมสาระตามความต้องการ ความสนใจของเด็กปฐมวัย โดยความร่วมมือของทุกคนในสถานศึกษาและชุมชน มีการกำหนดคิวท์ทัศน์ ภารกิจ เป้าหมายหรือจุดหมาย (มาตรฐานคุณลักษณะที่พึงประสงค์) เพื่อนำไปสู่การออกแบบหลักสูตรสถานศึกษาให้มีคุณภาพเพื่อพัฒนาเด็ก

3.5.1 ขั้นตอนการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาปฐมวัย

1) ศึกษาทำความเข้าใจเอกสารหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546 และเอกสารหลักสูตรอื่น ๆ รวมทั้งศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับตัวเด็กและครอบครัว สภาพปัจจุบัน ปัญหา ความต้องการของชุมชนและท้องถิ่น

2) ร่วมกันจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาปฐมวัย โดยมีข้อเสนอแนะเป็นแนวทางจัดทำตามหัวข้อ ดังนี้

2.1) วิสัยทัศน์ ภารกิจ เป้าหมายหรือจุดหมาย (มาตรฐานคุณลักษณะที่พึงประสงค์)

2.2) โครงสร้างหลักสูตร ในส่วนของโครงสร้างหลักสูตรจะประกอบด้วย 2 ส่วน คือ

(1) สารการเรียนรู้รายปี

การกำหนดสารการเรียนรู้รายปี สถานศึกษามาตรฐาน ได้โดยยึดจุดหมาย หรือมาตรฐานคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย (หลักสูตรแกนกลาง) เป็นหลักในการกำหนดสารการเรียนรู้ ซึ่งสารการเรียนรู้ ประกอบด้วยสาระที่ควรเรียนรู้และประสบการณ์สำคัญ ดังนี้ ผู้จัดทำหลักสูตรสถานศึกษาจะต้องวางแผนล่วงหน้า ว่าเด็กแต่ละช่วงวัย ควรจะเรียนรู้อะไร ประสบการณ์สำคัญใดบ้าง เพื่อให้บรรลุมาตรฐานคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามที่สถานศึกษากำหนด โดยอาศัยความรู้ ความเข้าใจในคุณลักษณะตามวัย / พัฒนาการของเด็ก ปฐมวัย หลักการจัดการศึกษาปฐมวัยและประสบการณ์ของผู้สอน มาช่วยกำหนดสาระที่ควรเรียนรู้รายปีแยกตามอายุ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับระดับอายุที่สถานศึกษาจัดอยู่ กำหนดประสบการณ์สำคัญที่คาดว่าเด็กจะได้เรียนรู้สาระต่าง ๆ ผ่านประสบการณ์สำคัญนั้น ๆ เมื่อได้โครงสร้างหลักสูตรเป็นรายปีแล้ว ก่อนนำไปจัดประสบการณ์ในห้องเรียน ควรนำสารการเรียนรู้รายปีที่วิเคราะห์ไว้พร้อมกับมาตรฐานคุณลักษณะที่พึงประสงค์หรือตัวบ่งชี้ในแต่ละพัฒนาการมาจัดเป็นหน่วยการจัดประสบการณ์ตลอดปี ทั้งนี้ผู้จัดทำหลักสูตรควรตรวจสอบสาระที่ควรเรียนรู้อีกครั้งว่าครอบคลุมหัวเรื่องที่ระบุไว้ในหลักสูตรแล้วหรือไม่ และทำเช่นเดียวกับประสบการณ์สำคัญ ในกรณีที่สถานศึกษาใช้รูปแบบการจัดประสบการณ์แบบหน่วย (Unit) เพื่อสะดวกในการจัดประสบการณ์แต่ละสัปดาห์ เมื่อกำหนดหน่วยการจัดประสบการณ์ตลอดปีแล้ว เป็นหน้าที่ของผู้สอนในแต่ละชั้นเรียนจัดทำแผนการจัดประสบการณ์ของตน ซึ่งจะนำไปสู่รายละเอียดของการสอนในแต่ละชั้น

(2) กำหนดเวลาเรียน

2.3) การจัดประสบการณ์ การจัดประสบการณ์สำคัญรับเด็กปฐมวัย มีรูปแบบ และวิธีการที่หลากหลาย ทั้งนี้ผู้สอนต้องพิจารณาถึงแนวการจัดประสบการณ์ที่หลักสูตรแกนกลาง กำหนด โดยคำนึงถึงพัฒนาการด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคมและสติปัญญา รวมทั้งความสนใจ ความสามารถและสภาพแวดล้อมของเด็กปฐมวัยเป็นหลักในการกำหนดประสบการณ์และแผนการจัดประสบการณ์

2.4) การสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ เป็นหน้าที่ของผู้จัดทำหลักสูตร สถานศึกษาปฐมวัยจะกำหนดสภาพแวดล้อมทั้งภายใน ภายนอกห้องเรียน ช่วยสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ให้เกิดกับเด็ก ผู้สอนสามารถเขียนแผนการจัดสภาพแวดล้อมภายในห้องและสภาพแวดล้อมภายนอกห้องของสถานศึกษาปฐมวัย บรรยากาศการเรียนรู้ พร้อมทั้งเขียนคำอธิบาย ประกอบ ให้เห็นเป็นรูปธรรม เพื่อเป็นแนวทางสำหรับผู้สอนและได้ถือเป็นหลักปฏิบัติ ในสถานศึกษาของตน

2.5) สื่อและแหล่งเรียนรู้ ผู้สอนในระดับปฐมวัยควรจัดเตรียมสื่อและแหล่งเรียนรู้อย่างหลากหลายที่มีอยู่ในท้องถิ่น ชุมชนและแหล่งอื่น ๆ เน้นสื่อที่เหมาะสมกับวัย พัฒนาการของเด็ก รวมทั้งบูรบพองสังคมและวัฒนธรรมที่เด็กอาศัยอยู่

2.6) การประเมินพัฒนาการ สถานศึกษาปฐมวัยมีหน้าที่จัดทำแนวปฏิบัติในการประเมินพัฒนาการเด็กปฐมวัยให้ทุกฝ่ายที่มีปฏิบัติร่วมกัน ให้สอดคล้องกับการพัฒนาการที่ระบุไว้ในหลักสูตรแกนกลาง ซึ่งมีหลักการในการประเมิน คือ ประเมินพัฒนาการของเด็กครบถ้วนด้าน และนำผลมาพัฒนาการเด็ก ประเมินเป็นรายบุคคลอย่างสม่ำเสมอต่อเนื่องตลอดปี สภาพการประเมิน ความมีลักษณะเช่นเดียวกับการปฏิบัติภาระประจำวัน ประเมินอย่างเป็นระบบ มีการวางแผน เลือกใช้เครื่องมือและจดบันทึก ไว้เป็นหลักฐาน และประเมินตามสภาพจริงด้วยวิธีการหลากหลายเหมือนกับเด็ก รวมทั้งใช้แหล่งข้อมูลหลาย ๆ ด้าน ไม่ควรใช้การทดสอบ ซึ่งวิธีการประเมินที่เหมาะสมที่สุดและควรใช้กับเด็กปฐมวัย คือ การสังเกตและบันทึกข้อมูลเก็บไว้ในรูปแบบต่าง ๆ

2.7) การบริหารจัดการหลักสูตร กำหนดวิธีการนำหลักสูตรไปใช้ ตลอดจน การสนับสนุน เพื่อให้การจัดการศึกษาปฐมวัยในสถานศึกษารอรุ่งเรือง เด็กมีคุณภาพตามมาตรฐานที่กำหนด

3.6 แนวทางการจัดประสบการณ์

หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546 ได้ให้แนวทางการจัดประสบการณ์ สำหรับเด็กปฐมวัย ดังนี้

1) จัดประสบการณ์ให้สอดคล้องกับจิตวิทยาพัฒนาการ คือเหมาะสมกับอายุ วุฒิภาวะและระดับพัฒนาการ เพื่อให้เด็กทุกคนได้พัฒนาเต็มตามศักยภาพ

2) จัดประสบการณ์ให้สอดคล้องกับลักษณะการเรียนรู้ของเด็กวัยนี้ คือเด็กได้ลงมือกระทำ เรียนรู้ผ่านประสบการณ์ทั้งห้า ได้เคลื่อนไหว สำรวจ เล่น สังเกต ลึกลับ ทดลองและคิดแก้ปัญหาด้วยตนเอง

3) จัดประสบการณ์ในรูปแบบบูรณาการ คือ บูรณาการทั้งทักษะและสาระการเรียนรู้

4) จัดประสบการณ์ให้เด็กได้ริเริ่ม คิด วางแผน ตัดสินใจ ลงมือกระทำและนำเสนอ ความคิดโดยผู้สอนเป็นผู้สนับสนุน อำนวยความสะดวกและเรียนรู้ร่วม

5) จัดประสบการณ์ให้เด็กมีปฏิสัมพันธ์กับเด็กอื่น กับผู้ใหญ่ภายในสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ในบรรยากาศที่อบอุ่น มีความสุขและเรียนรู้การทำกิจกรรมแบบร่วมมือในลักษณะต่าง ๆ กัน

6) จัดประสบการณ์ให้เด็กมีปฏิสัมพันธ์กับสื่อและแหล่งการเรียนรู้ที่หลากหลายและอยู่ในวิถีชีวิตของเด็ก

7) จัดประสบการณ์ที่ส่งเสริมลักษณะนิสัยที่ดีและทักษะการใช้ชีวิตประจำวัน ตลอดจนสอดแทรกคุณธรรม จริยธรรมให้เป็นส่วนหนึ่งของการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ อย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ

8) จัดประสบการณ์ ทั้งในลักษณะที่มีการวางแผนไว้ล่วงหน้า และประสบการณ์ที่เกิดขึ้นในสภาพจริง โดยไม่ได้คาดการณ์ไว้

9) ผู้ปกครองและชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดประสบการณ์ ทั้งการวางแผน การสนับสนุนสื่อการสอน การเข้าร่วมกิจกรรมและการประเมินพัฒนาการ

10) ทำสารนิเทศน์ด้วยการรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับพัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็ก เป็นรายบุคคล นำข้อมูลที่ได้มาไตร่ตรองและใช้ให้เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาเด็กและการวิจัย ในชั้นเรียน

3.7 การประเมินพัฒนาการ

การประเมินพัฒนาการ หมายถึง กระบวนการสังเกตพฤติกรรมของเด็กในขณะทำกิจกรรม แล้วจดบันทึกลงในเครื่องมือที่ผู้สอนสร้างขึ้นหรือกำหนดอย่างต่อเนื่อง เพื่อเปรียบเทียบพฤติกรรมที่เด็กแสดงออกในแต่ละครั้ง เป็นข้อมูลในการพัฒนากิจกรรมให้เด็กได้รับการพัฒนาอย่างเต็มตามศักยภาพ โดยมีขั้นตอนในการประเมินพัฒนาการเด็ก ดังนี้

1) ศึกษาและทำความเข้าใจพัฒนาการของเด็กในแต่ละช่วงอายุทุกด้าน

2) วางแผนเลือกใช้วิธีการและเครื่องมือที่เหมาะสม สำหรับใช้บันทึกและประเมินพัฒนาการ

3) ดำเนินการประเมินและบันทึกพัฒนาการ หลังจากที่ได้วางแผนและเลือกเครื่องมือที่จะใช้ประเมินและบันทึกพัฒนาการแล้ว ก่อนจะลงมือประเมินและบันทึกจะต้องอ่านคู่มือ หรือคำอธิบายวิธีการใช้เครื่องมือนั้น ๆ อย่างละเอียด แล้วจึงดำเนินการตามขั้นตอนที่ปรากฏในคู่มือและบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษร

4) ประเมินและสรุป การประเมินและสรุปนั้นต้องดูจากผลการประเมินหลาย ๆ ครั้ง นิใช่เพียงครั้งเดียว หรือนำเอาผลจากการประเมินเพียงครั้งเดียวมาสรุป อาจทำให้ผิดพลาดได้ ผลการประเมินคุ้นได้จากผลที่ปรากฏในเครื่องมือประเมินและบันทึกพัฒนาการ

5) รายงานผล เมื่อได้ผลจากการประเมินและสรุปพัฒนาการของเด็กแล้ว ผู้สอนจะต้องตัดสินใจว่าจะรายงานข้อมูลไปยังผู้ใด เพื่อจุดประสงค์อะไรและจะต้องใช้รูปแบบใดสำหรับรายงาน

6) การให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการประเมิน ผู้สอนต้องตระหนักร่วมกับผู้ปกครองเกี่ยวกับการพัฒนาเด็กเป็นเรื่องสำคัญมาก ผู้สอนควรยกย่องผู้ปกครองที่พยายาม มีส่วนร่วมในการพัฒนาเด็ก การติดต่อสัมพันธ์อันดีกับผู้ปกครอง ควรจะเป็นการติดต่อสื่อสาร

2 ทาง คือ 从สถานศึกษาไปสู่บ้านและจากบ้านมายังสถานศึกษา กระตุ้นให้ผู้ปกครองแสดงความคิดเห็นที่มีประโยชน์ต่อการจัดประสบการณ์ให้แก่เด็ก สำหรับการติดต่อกับผู้ปกครองอาจทำได้หลายวิธี เช่น การติดต่อด้วยภาษา ได้แก่ การสนทนาร่วมกันของเด็ก ทางโทรศัพท์ การเยี่ยมบ้าน การประชุมผู้ปกครอง การติดต่อด้วยวิธีอื่น นอกจากนี้อาจให้ผู้ปกครองอาสาสมัครมาช่วยงานผู้สอนในสถานศึกษา เช่น เด่านิทาน ร้องเพลงและอ่านหนังสือให้เด็กฟัง ช่วยในเวลาเด็กทำกิจกรรมเสรี ช่วยสังเกตเด็ก ซึ่งสถานศึกษาควรเปิดโอกาสให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการทำงานกับผู้สอนเป็นอย่างยิ่ง

วิธีการและเครื่องมือที่ใช้ในการประเมินพัฒนาการเด็กปฐมวัย มีด้วยกันหลายวิธี ดังนี้

วิธีการที่เหมาะสมและนิยมใช้ในการประเมินเด็กปฐมวัย มีด้วยกันหลายวิธี ดังต่อไปนี้

1. การสังเกตและการบันทึก การสังเกตมีอยู่ 2 แบบ คือ การสังเกตอย่างมีระบบ ได้แก่ การสังเกตอย่างมีอุดมสุขหมายที่แน่นอนตามแผนที่วางไว้ และอีกแบบหนึ่ง คือการสังเกตแบบไม่มีเป้าหมาย การเป้าหมายที่แน่นอนตามแผนที่วางไว้ คือการสังเกตแบบมีระบบ ไม่มีเป้าหมาย การสังเกตแบบไม่มีระบบ คือการสังเกตในขณะที่เด็กทำกิจกรรมประจำวันและเกิดพฤติกรรมที่ไม่คาดคิดว่าจะเกิดขึ้นและผู้สอนจะบันทึกไว้ การสังเกตและการบันทึกพัฒนาการเด็กสามารถใช้แบบง่าย ๆ คือ

1.1) แบบบันทึกพฤติกรรม ใช้บันทึกเหตุการณ์เฉพาะอย่าง โดยบรรยายพฤติกรรมเด็กผู้บันทึกต้องบันทึกวัน เดือน ปีเกิดของเด็ก และวัน เดือน ปีที่ทำการบันทึกแต่ละครั้ง

1.2) การบันทึกรายวัน เป็นการบันทึกเหตุการณ์หรือประสบการณ์ที่เกิดขึ้น ในชั้นเรียนทุกวัน ถ้าหากบันทึกในรูปแบบของการบรรยายก็มักจะเน้นเฉพาะเด็กรายที่ต้องการศึกษา

1.3) แบบสำรวจรายการ ช่วยให้สามารถวิเคราะห์เด็กแต่ละคนได้ค่อนข้างละเอียด เหมาะสมกับเด็กดับปฐมวัย

2. การสนทนาร่วม สามารถใช้การสนทนาร่วมได้ทั้งเป็นกลุ่มหรือรายบุคคล เพื่อประเมินความสามารถในการแสดงความคิดเห็น และพัฒนาการด้านการใช้ภาษาของเด็ก และบันทึกผล การสนทนาร่วมในแบบบันทึกพฤติกรรมหรือบันทึกรายวัน

3. การสัมภาษณ์ ด้วยวิธีพูดคุยกับเด็กเป็นรายบุคคลและควรจัดในสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม เพื่อไม่ให้เกิดความเครียดและวิตกกังวล ผู้สอนควรใช้คำถามที่เหมาะสมเปิดโอกาสให้เด็กได้คิดและตอบอย่างอิสระ

4. การรวบรวมผลงานที่แสดงออกถึงความสามารถทั่วหน้าแต่ละด้านของเด็กเป็นรายบุคคล โดยจัดเก็บรวบรวมไว้ในแฟ้มผลงาน (Portfolio) ซึ่งเป็นวิธีรวมและจัดระบบข้อมูลต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับตัวเด็ก โดยใช้เครื่องมือต่าง ๆ รวบรวมเอาไว้อย่างมีจุดมุ่งหมายที่ชัดเจน แสดงการเปลี่ยนแปลงของพัฒนาการแต่ละด้าน

ซึ่งมีข้อควรพิจารณาในการเลือกเก็บข้อมูลไว้ในแฟ้มผลงาน มีดังนี้ คือ

1. ข้อมูลที่แสดงถึงระดับพัฒนาการและความสำเร็จเกี่ยวกับกิจกรรมที่เด็กกระทำ ซึ่งได้มาจากการร่วมมือการประเมิน
2. ข้อมูลที่รวมรวมจากผลงานต่าง ๆ ของเด็ก อาจให้เด็กช่วยเลือกเก็บด้วยตัวเด็กเอง หรือผู้สอนกับเด็กร่วมกันเลือก
3. ข้อมูลของเด็กที่ได้จากผู้ปกครอง

การประเมินการเรียนรู้โดยของเด็ก ตัวชี้ของการเรียนรู้โดยในเด็กที่ใช้ทั่ว ๆ ไป ได้แก่ น้ำหนัก ส่วนสูง เส้นรอบศีรษะ พันและการเรียนรู้โดยของกระดูก

3.8 การจัดสภาพแวดล้อม

การจัดสภาพแวดล้อมในสถานศึกษาปัจจุบัน มีความสำคัญต่อเด็กเนื่องจากธรรมชาติของเด็กในวัยนี้สนใจที่จะเรียนรู้ กันค哇 ทดลองและต้องการสัมผัสถึงแวดล้อม จึงจำเป็นต้องจัดลิ่งแวดล้อมในสถานศึกษาให้สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของหลักสูตร เพื่อส่งผลให้บรรลุจุดหมายในการพัฒนาเด็ก ซึ่งการจัดสภาพแวดล้อมจะต้องคำนึงถึงความสะอาด ความปลอดภัย ความมีสีสันและเครื่องเล่น ความสะดวกในการทำกิจกรรม ความพร้อมของอาคารสถานที่ เช่น ห้องเรียน ห้องน้ำห้องส้วม สนามเด็กเล่น ฯลฯ ความเพียงพอเหมาะสมในเรื่องขนาด น้ำหนัก จำนวน สีของสื่อและเครื่องเล่น บรรยากาศในการเรียนรู้ การจัดที่เล่นและมุนปะสบการณ์ ต่าง ๆ

ในการจัดสภาพแวดล้อมนั้น จะมีทั้งการจัดสภาพแวดล้อมภายในห้องเรียน ซึ่งมีหลักสำคัญในการจัด ต้องคำนึงถึงความปลอดภัย ความสะอาด เป้าหมายการพัฒนาเด็ก ความเป็นระเบียบ ความเป็นตัวของเด็กเอง ซึ่งอาจจัดแบ่งพื้นที่ให้เหมาะสมกับการประกอบกิจกรรมตามหลักสูตร ได้ประกอบด้วย พื้นที่อำนวยความสะดวกเพื่อเด็กและผู้สอน ได้แก่ ที่แสดงผลงานของเด็ก อาจจัดเป็นแผ่นป้าย หรือที่แขวนผลงาน ที่เก็บแฟ้มผลงานของเด็ก อาจจัดทำเป็นกล่องหรือจัดใส่แฟ้มรายบุคคล ที่เก็บเครื่องใช้ส่วนตัวของเด็ก อาจทำเป็นช่องตามจำนวนเด็ก ที่เก็บเครื่องใช้ของผู้สอน เช่น อุปกรณ์การสอน ของส่วนตัวผู้สอนและป้ายนิเทศตามหน่วยการสอนหรือลิ่งที่เด็กสนใจ เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีพื้นที่ปฏิบัติกิจกรรมและการเคลื่อนไหว และพื้นที่จัดมุนเล่นหรือมุนประสบการณ์ สามารถจัดได้ตามความเหมาะสมที่นี่อยู่กับสภาพของห้องเรียน จัดแยกส่วนที่ใช้เสียงดังและเงียบออกจากกัน เช่น มุนบล็อกอยู่ห่างจากมุนหนังสือ ในส่วนของการจัด สภาพแวดล้อมนอกห้องเรียนที่หมายถึง การจัดสภาพแวดล้อมภายในอาสนวิหาร ฯ สถานศึกษา รวมทั้งจัดสนามเด็กเล่น พร้อมเครื่องเล่นสนาม จัดระวังรักษาความปลอดภัยในบริเวณสถานศึกษาและบริเวณรอบนอกสถานศึกษา ดูแลรักษาความสะอาด ปลูกต้นไม้ให้ความร่มรื่นรอบ ๆ บริเวณสถานศึกษา ได้แก่

บริเวณสนามเด็กเล่น ควรมีพื้นผิวหลایประเภท เช่น ดิน ทราย หญ้า พื้นที่สำหรับเล่นของเด็กที่มีลักษณะที่ร่ม ที่โล่งแจ้ง พื้นดินสำหรับบุคคลที่เล่นน้ำ บ่อทรายพร้อมอุปกรณ์ประกอบการเล่น เครื่องเล่นสนามสำหรับปีนป่าย ทรงตัว เป็นต้น ทั้งนี้ต้องไม่ติดกับบริเวณที่มีอันตราย ต้องหมั่นตรวจสอบเครื่องเล่นให้อยู่ในสภาพแข็งแรง ปลอดภัยอยู่เสมอและหมั่นดูแลเรื่องความสะอาด

ที่นั่งเล่นพักผ่อน จัดที่นั่งไว้ใต้ต้นไม้มีร่มเงา อาจใช้กิจกรรมกลุ่มย่อย ๆ หรือกิจกรรมที่ต้องการความสนใจ อาจจัดเป็นลานนิทรรศการให้ความรู้แก่เด็กและผู้ปกครอง

บริเวณธรรมชาติ ปลูกไม้ดอก ไม้ประดับ พืชผักสวนครัว หากบริเวณสถานศึกษา
มีไม่นานก็ อาจปลูกพืชในระบบหีบห่อ

3.9 บทบาทผู้เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการหลักสูตร

การนำหลักสูตรการศึกษาปฐมวัยสู่การปฏิบัติให้เกิดประสิทธิภาพตามจุดหมายของหลักสูตร ผู้เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการหลักสูตรในระบบสถานศึกษา ได้แก่ ผู้บริหาร ผู้สอน พ่อแม่หรือผู้ปกครอง และชุมชน มีบทบาทสำคัญยิ่งต่อการพัฒนาคุณภาพของเด็ก ได้แก่

1) บทบาทผู้บริหารสถานศึกษาปฐมวัย

ต้องศึกษาทำความเข้าใจหลักสูตรการศึกษาปฐมวัยและมิวิสัยทัศน์ด้านการจัดการศึกษาปฐมวัย คัดเลือกบุคลากรที่ทำงานกับเด็ก เช่น ผู้สอน พี่เลี้ยงอย่างเหมาะสม ส่งเสริมการจัดบริการทางการศึกษาให้เด็กได้เข้าเรียนอย่างทั่วถึงและเสมอภาค ส่งเสริมให้ผู้สอนและผู้ที่ปฏิบัติงานกับเด็กพัฒนาตนเอง มีความรู้ก้าวหน้าอยู่เสมอ สนับสนุนการจัดสภาพแวดล้อมตลอดจนสื่อวัสดุ อุปกรณ์ที่เอื้ออำนวยต่อการเรียนรู้และนิเทศ กำกับ ติดตามการใช้หลักสูตร โดยจัดให้มีระบบนิเทศภายในอย่างมีระบบ เป็นต้น

2) บทบาทผู้สอนปฐมวัย

การพัฒนาคุณภาพเด็ก โดยถือว่าเด็กมีความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษา ต้องส่งเสริมให้เด็กสามารถพัฒนาตนตามธรรมชาติ สอดคล้องกับพัฒนาการและเติบโตตามศักยภาพ ดังนั้นผู้สอนจึงมีบทบาทสำคัญยิ่งที่จะทำให้กระบวนการจัดการเรียนรู้ดังกล่าวบรรลุผลอย่างมีประสิทธิภาพ ผู้สอนจึงควรมีบทบาท / หน้าที่ คือ บทบาทในฐานะผู้ส่งเสริมสร้างการเรียนรู้ บทบาท ในฐานะผู้ดูแลเด็ก บทบาทในฐานะนักพัฒนาเทคโนโลยีการสอน และบทบาทในฐานะผู้บริหาร หลักสูตร

3) บทบาทของพ่อแม่หรือผู้ปกครองเด็กปฐมวัย

เพื่อความเข้าใจตรงกันและพร้อมร่วมมือกันในการจัดการศึกษาให้กับเด็ก ดังนี้
พ่อแม่หรือผู้ปกครองร่วมมือกันในการกำหนดแผนพัฒนาสถานศึกษา
และให้ความเห็นชอบ กำหนดแผนการเรียนรู้ของเด็กร่วมกับผู้สอนและเด็ก ส่งเสริม สนับสนุนกิจ

กรรมของสถานศึกษาและกิจกรรมการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาเด็กตามศักยภาพ และมีส่วนร่วมในการประเมินผลการเรียนรู้ของเด็กและการประเมินการจัดการศึกษาของสถานศึกษา เป็นต้น

4) บทบาทของชุมชน

การปฏิรูปการศึกษา ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ได้กำหนดให้ชุมชนมีบทบาทในการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา โดยให้มีการประสานความร่วมมือ เพื่อร่วมกันพัฒนาผู้เรียนตามศักยภาพ ดังนั้นชุมชนจึงมีบทบาทในการจัดการศึกษาปฐมวัย โดยการมีส่วนร่วมในการบริหารสถานศึกษา ในบทบาทของคณะกรรมการสถานศึกษา สมาคม / ชมรมผู้ปกครอง เป็นศูนย์การเรียนรู้ เครือข่ายการเรียนรู้ ให้เด็กได้เรียนรู้และมีประสบการณ์จากสถานการณ์จริง ส่งเสริมให้มีการระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษา ตลอดจนวิทยากรภายนอกและภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อเสริมสร้างพัฒนาการของเด็กทุกด้าน รวมทั้งสืบสานจาริตรัฐประเพลศ ศิลปะ วัฒนธรรมของท้องถิ่นและของชาติ และมีส่วนร่วมในการตรวจสอบและประเมินผลการจัดการศึกษาของสถานศึกษา ทำหน้าที่เสนอแนะในการพัฒนาการจัดการศึกษาของสถานศึกษา

(อ้างจาก กรมวิชาการ หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546 : 2546 หน้า 2 – 47)

3.10 การบริหารงานการศึกษาปฐมวัย

3.10.1 ความสำคัญของการบริหารงานการศึกษาปฐมวัย

เยาวพา เดชะคุปต์ (2542 : 56 – 57) ได้กล่าวคือความสำคัญของการบริหารงานการศึกษาปฐมวัย ไว้ 4 ประการ ดังนี้

- 1) เพื่อให้การดำเนินงานมีระบบเป็นระเบียบเรียบร้อย
- 2) เพื่อให้การดำเนินงานตรงตามเป้าหมาย
- 3) เพื่อช่วยให้ประยุกต์กำลังคน วัสดุอุปกรณ์และเวลา
- 4) เพื่อให้การดำเนินงานบรรลุเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ

3.10.2 การบริหารงานด้านการศึกษาปฐมวัย

การบริหารด้านการศึกษาปฐมวัย ไว้ 6 งานหลัก คือ

- 1) งานบริหารด้านวิชาการ ถือว่าเป็นงานหลักที่สำคัญที่สุดในการจัดการศึกษาปฐมวัยในสถานศึกษา เพราะเป็นงานที่ส่งเสริมการเตรียมความพร้อมพื้นฐานทั้งทางด้านร่างกาย สมบัติปัญญา อารมณ์ สังคมและคุณธรรมของเด็ก เพื่อจะได้ศึกษาต่อในระดับสูงต่อไป ภาระงานในส่วนนี้ ได้แก่ การวางแผนการใน การดำเนินงานการจัดชั้นเด็กเล็กของโรงเรียน จัดทำกำหนดการสอนให้เป็นไปตามหลักสูตรและปรับปรุงให้ให้เหมาะสม จัดทำสื่อการเรียนการสอน เพื่อส่งเสริมประสิทธิภาพของการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน นิเทศและควบคุมการสอนของครูให้

ดำเนินไปตามกำหนดการสอน จัดกิจกรรมต่าง ๆ ที่เป็นการส่งเสริมการเรียนการสอน การพัฒนาการจัดกิจกรรม การวัดผลและประเมินผลพัฒนาการเด็ก รวมทั้งการอบรมครูในโรงเรียน

2) งานด้านบุคลากร การบริหารงานบุคลากร ถือว่าเป็นหัวใจของการบริหาร เพื่อการดำเนินงานทุกด้านในโรงเรียนจะขับเคลื่อนไปอย่างมีประสิทธิภาพก็ขึ้นอยู่กับ การบริหารงานบุคลากรของโรงเรียน ซึ่งภาระงานในส่วนนี้ ได้แก่ การกำหนดแนวทางเกี่ยวกับตัวบุคคลที่จะต้องดำเนินงานของปฐมวัยเป็นแนวทางปฏิบัติของบุคคลที่รับผิดชอบ การจัดแบ่งหน่วยงานต่าง ๆ ที่มีหน้าที่จะต้องรับผิดชอบเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ระดับปฐมวัย ให้มีการประสานสัมพันธ์ที่ดีกับฝ่ายต่าง ๆ ในโรงเรียน การบังคับบัญชาบุคคลเกี่ยวกับโครงการต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการจัดการศึกษาระดับปฐมวัย กระตุ้นให้บุคลากรในทุกฝ่ายทำงานด้วยความตั้งใจและเต็มใจ และควบคุมดูแลให้บุคลากรที่เกี่ยวข้องปฏิบัติงานตามแผนงานและนโยบายที่กำหนดไว้

3) งานบริหารด้านกิจกรรมนักเรียน มีภาระงาน ได้แก่ การดำเนินงานและศึกษาภูมิปัญญา ข้อบังคับหรือกฎหมายต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการดำเนินงานเรื่องการจัดชั้นเรียนในระดับปฐมวัย จัดทำแบบบริการของโรงเรียนในระดับปฐมวัยให้ชัดเจน ประชาสัมพันธ์ให้ผู้ปกครองได้รับทราบข้อมูลต่าง ๆ เกี่ยวกับกิจกรรมของโรงเรียนที่เกี่ยวข้องกับนักเรียน จัดปฐมนิเทศผู้ปกครอง

4) งานบริหารด้านธุรการ การเงิน พัสดุ มีภาระงาน คือดำเนินงานสารบบรายได้เป็นไปด้วยความเรียบร้อย ควบคุมการดำเนินงานทั่วไป จัดทำและควบคุมดูแลงานเอกสารและหลักฐานต่าง ๆ ควบคุมดูแลให้การปฏิบัติการเกี่ยวกับการเงิน พัสดุ ครุภัณฑ์ของโรงเรียน ดำเนินไปด้วยความถูกต้องตามระเบียบและเสริมสร้างความสัมพันธ์ พร้อมทั้งประสานงานระหว่างโรงเรียน และหน่วยงานอื่น ๆ ในด้านงานธุรการ การเงินและพัสดุ

5) งานบริหารด้านอาคารสถานที่ มีภาระงาน ได้แก่ การจัดห้องเรียนและสถานที่ใหม่มีบรรยากาศส่งเสริมการเรียนรู้และการพัฒนาการของเด็กปฐมวัย จัดหาอุปกรณ์ที่เอื้ออำนวยต่อ การจัดการเรียนการสอนเด็กปฐมวัย ปรับปรุง ซ่อมแซมอาคารสถานที่ให้อยู่ในสภาพเรียบร้อย เป็นต้น

6) งานบริหารด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ซึ่งงานด้านนี้ จะพยายามเน้นให้ชุมชนเกิดความรู้สึกว่าโรงเรียนเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน ซึ่งชุมชนควรจะให้ความร่วมมือและช่วยเหลือ ซึ่งภาระงานในการบริหารด้านนี้ ได้แก่ ส่งเสริมให้บุคลากรทุกฝ่ายในโรงเรียน มีบทบาทในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ประชาสัมพันธ์โรงเรียนให้ชุมชนได้รับความถูกต้องการดำเนินการและการจัดทำกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียน (อ้างใน เยาวพา เดชะคุปต์, 2542 : 56 – 67)

3.10.3 การบริหารการศึกษาปฐมวัย

การบริหารงานของศูนย์เด็กปฐมวัยได้ฯ ย่อมขึ้นกับวัตถุประสงค์ของการจัดศูนย์เด็กนั้นฯ การจัดการศึกษาปฐมวัยของไทยนั้น จัดโดยหลายหน่วยงาน แต่ละหน่วยงานที่จัดตั้งสถานศึกษาปฐมวัยขึ้นนั้นต่างก็มีจุดมุ่งหมายที่ต่างกัน

การบริหารศูนย์เด็กปฐมวัยในประเทศไทยมีการบริหารงานต่างๆ กันไป ซึ่งสามารถแยกเป็นประเภทต่างๆ ตามหน่วยงานที่รับผิดชอบได้ 3 ประเภท ดังนี้

1) ประเภทที่ 1 จัดตั้งโดยรัฐใช้เงินงบประมาณแผ่นดินในการจัดตั้งและดำเนินการ โดยหน่วยงานของรัฐ การแต่งตั้งบุคลากรและระบบการบริหารจะต้องเป็นไปตามระเบียบของรัฐที่วางไว้ทุกประการ สถานศึกษาเหล่านี้ ได้แก่ โรงเรียนอนุบาลของรัฐ โรงเรียนประถมศึกษาที่จัดขึ้นเด็กเล็ก (เด็กอายุ 5 ขวบ)

2) ประเภทที่ 2 จัดตั้งโดยเอกชน ซึ่งหมายรวมถึงสมาคม มูลนิธิหรือองค์การ ของค์การหนึ่ง สถานศึกษาเหล่านี้รัฐจะทำหน้าที่ควบคุมทางด้านคุณภาพและการดำเนินงาน บางประการ กระทรวงมหาดไทยดำเนินงานอยู่ การบริหารส่วนหนึ่งย่อมขึ้นอยู่กับจุดมุ่งหมายของเจ้าของโรงเรียน แต่อีกส่วนหนึ่งจะต้องปฏิบัติตามระเบียบที่ทางราชการวางไว้ เช่น ในด้านการเงิน ด้านวิชาการและงานอาคารสถานที่

3) ประเภทที่ 3 ประเภทนี้ชุมชนเป็นผู้จัดตั้ง มีคณะบุคคลเป็นผู้ดูแลรับผิดชอบในรูปของกรรมการลักษณะของการบริหารศูนย์ก็จะเป็นไปตามความเห็นชอบของกรรมการ แต่ศูนย์ก็จะมีระบบไม่เหมือนกันหน่วยงานประเภทนี้ก็ได้แก่ ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก

การบริหารงานของศูนย์เด็กปฐมวัยจะเป็นอย่างไรย่อมขึ้นอยู่กับจุดมุ่งหมายของ การจัดตั้ง สังกัดและขนาดของสถานศึกษา ซึ่งไม่ใช่เป็นแบบใดการบริหารงานทั่วไปย่อม แบ่งออกเป็น 2 ประเภทใหญ่ๆ คือ

(1) การบริหารงานวิชาการ

การบริหารงานวิชาการเป็นงานหลักของสถานศึกษาปฐมวัย งานนี้หมายถึง การจัดประสบการณ์ เพื่อเตรียมเด็กให้พัฒนาทั้งทางร่างกาย อารมณ์ สังคมและสติปัญญาไปพร้อมๆ กัน ซึ่งการจัดนั้นฯ จะต้องครอบคลุมถึงการศึกษาหลักสูตรหรือแนวการจัดประสบการณ์ การนำแผนการสอนไปใช้ การจัดหาและผลิตสื่อการจัดสภาพแวดล้อม การจัดตารางกิจกรรมประจำวัน การนิเทศและการประเมินความพร้อม

(2) การบริหารงานสนับสนุนงานวิชาการ

(2.1) งานด้านธุรการและการเงิน เป็นงานที่ช่วยบริหารงานด้านอื่นๆ ให้ดำเนินไปด้วยดี ได้แก่ ช่วยให้การดำเนินงานของโรงเรียนเดินไปสู่เป้าหมายดังนี้ งานธุรการพจะสรุปได้ดังนี้

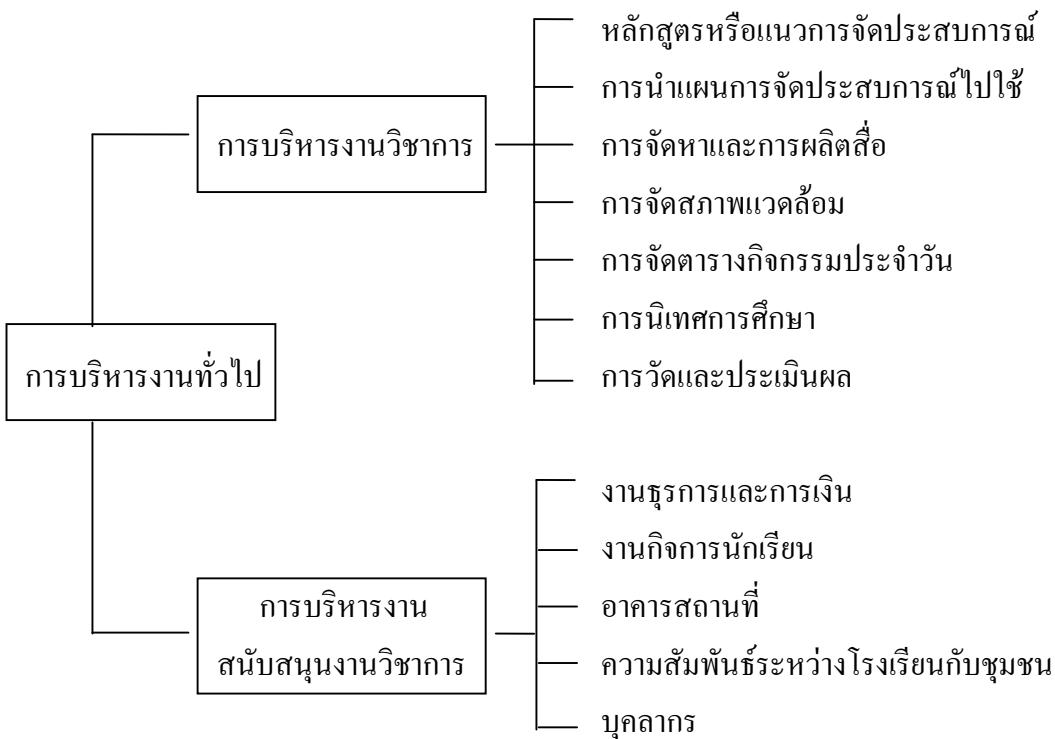
ซึ่งประกอบด้วยงานสารบรรณ งานธุรการ งานด้านงบประมาณ งานบัญชีการเงิน งานพัสดุ งานทะเบียนและรายงาน งานประชาสัมพันธ์ เป็นต้น

(2.2) งานกิจการนักเรียน หมายถึง การบริหารงานที่เกี่ยวข้องกับตัวนักเรียน ซึ่ง ไม่เกี่ยว กับการจัดประสบการณ์แก่เด็กในห้องเรียน จะครอบคลุมถึงงานต่าง ๆ เช่น เขตความรับผิดชอบ ของโรงเรียนที่จะต้องรับเด็กเข้าเรียน การปฐมนิเทศผู้ปกครอง ทั้งนี้เพื่อให้ผู้ปกครองได้มีความรู้ ความเข้าใจหลักการจัดการศึกษาก่อนที่จะตัดสินใจเข้าเรียน การจัดทำทะเบียนและระเบียนต่าง ๆ

(2.3) อาคารสถานที่ เป็นการพัฒนาอาคารสถานที่ให้มีความเหมาะสมต่อการจัด ประสบการณ์แก่เด็ก งานอาคารสถานที่ย่อมครอบคลุมถึงเรื่องใหญ่ ๆ อาคารเรียน ห้องเรียนและ ห้องพิเศษ อาคารประกอบ หมายถึงอาคารที่มิใช่ใช้เป็นห้องเรียน แต่ใช้ประโยชน์อย่างอื่น และ สำหรับสถานศึกษาปฐมวัยนั้นย่อมจะต้องคำนึงถึงที่เล่นกลางแจ้ง ควรมีไม้ยืนต้นสำหรับให้ร่มเงา มีไม้ดอกไม้ประดับและเครื่องเล่นสนานมและที่เล่นอื่น ๆ

(2.4) งานบริหารด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน งานบริหารด้าน ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ได้แก่ กิจกรรมการศึกษาของโรงเรียนที่เกี่ยวข้องกับ คณะกรรมการการศึกษา สมาคมศิษย์เก่า สมาคมครูและผู้ปกครอง เป็นต้น

(2.5) งานบริหารด้านบุคลากร การบริหารงานบุคลากรในโรงเรียน เป็นหัวใจของ การบริหาร เพาะงานทุกชนิดของหน่วยงานทุกประเภทในโรงเรียนจะดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพและสำเร็จตามเป้าหมาย

แผนภูมิที่ 2.1 ขอบข่ายการบริหารงานทั่วไปในศูนย์เด็กปฐมวัย

(อ้างจาก เยาวพา เดชะคุปต์ : การบริหารและการนิเทศการศึกษาปฐมวัย. 2542 หน้า 62)

3.10.4 การนิเทศการศึกษาปฐมวัย

การนิเทศการศึกษาหรือการนิเทศการจัดประสบการณ์สำหรับเด็กปฐมวัย หมายถึงการให้คำแนะนำ ช่วยเหลือและประสานงานกันระหว่างผู้นิเทศและครูผู้สอนระดับปฐมวัย โดยมีเป้าหมายให้ครูผู้สอนสามารถจัดการเรียนการสอนให้บรรลุจุดมุ่งหมายของการจัดการศึกษา ระดับปฐมวัย

นอกจากนี้การนิเทศการศึกษาปฐมวัยมีความสำคัญ คือ ทำให้ครูเป็นบุคคลที่ทันสมัยอยู่เสมอ ทำให้เกิดความจริงของงานของครู แม้ครูจะได้รับการฝึกฝนมาแล้วเป็นอย่างดี แต่ก็จำเป็นจะต้องปรับปรุงและฝึกฝนอยู่เสมอในขณะทำงานและเป็นการช่วยเหลือครูให้จัดเตรียมกิจกรรมที่เหมาะสมกับวัย ความต้องการ ความสามารถและความต่างของเด็กแต่ละคน ได้เป็นอย่างดี

การนิเทศการศึกษาปฐมวัยมีจุดมุ่งหมายที่สำคัญ คือ

เพื่อช่วยเหลือแนะนำครูให้ปรับปรุงการจัดกิจกรรม สื่อการเรียน สภาพแวดล้อมต่าง ๆ ที่ถูกต้องและเหมาะสมให้กับเด็ก โดยอาศัยความร่วมมือจากครูระดับก่อนประถมศึกษากับบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาทุกฝ่าย ในปัจจุบันนี้ การนิเทศการศึกษาปฐมวัย ได้แบ่งประเภทของการนิเทศ เป็น 4 ประเภท คือ

1) **การนิเทศเพื่อการแก้ไข (Corrective Supervision)** หลักสำคัญ 4 ประการในการนิเทศแบบแรกนี้ ได้แก่ ถ้าสิ่งบกพร่องนั้นเล็กน้อยให้ผ่านไป ถ้าสิ่งบกพร่องมีพอประมาณแต่ไม่ทำให้เกิดความเสียหาย ให้บันทึกไว้ และหาโอกาสที่จะช่วยแก้ไขภายหลัง (ไม่แก้ไขทันที) ถ้าสิ่งบกพร่องทำให้เกิดผลเสียหาย ให้หาทางบอกกล่าวให้ผู้เกี่ยวข้องทราบ และช่วยให้คำปรึกษาและแก้ไขในเรื่องที่สำคัญและจำเป็น และถ้าสิ่งบกพร่องนั้นรุนแรง ต้องประชุมปรึกษาหารือกัน และแก้ไขช่วยเหลืออย่างจริงจังทันที

2) **การนิเทศเพื่อป้องกัน (Preventive Supervision)** เป็นการนิเทศเพื่อป้องกันมิให้เกิดอุปสรรคในการทำงาน ผู้นิเทศการศึกษาจะต้องใช้ประสบการณ์โดยรอบของ คาดคะเนว่ามีปัญหาและรออยู่เบื้องหน้าว่ามีอะไรบ้าง และร่วมกับครูวางแผนที่จะป้องกันมิให้เกิดปัญหานั้น ๆ ขึ้น

3) **การนิเทศเพื่อก่อให้เกิด (Constructive Supervision)** เป็นการนิเทศการศึกษาที่เพ่งเล็งสิ่งที่เกิดขึ้นในกิจกรรมที่เด็กมีแล้วในอดีต เป็นการนิเทศด้วยการแนะนำให้ครูรู้จักกิจกรรมการเรียนการสอนใหม่ ๆ แปลก ๆ ให้ทดลองใช้แล้ววิเคราะห์ว่าวิชาใดดีไม่ดีอย่างไร พยายามส่งเสริมให้ครูมีความรู้สึกสนับสนุนและเติมใจที่จะทำงาน

4) **การนิเทศเพื่อการสร้างสรรค์ (Creative Supervision)** เป็นการนิเทศที่พยายามดึงเอาความสามารถพิเศษของครูให้ปรากฏและให้ครูนำมาริใช้ให้เป็นประโยชน์ต่อภาระงาน

สำหรับขอบข่ายของการนิเทศการศึกษาระดับปฐมวัยแบ่งออกเป็น 3 ขอบข่าย คือ

1) **ผู้ทำการนิเทศ ภายในโรงเรียนผู้ทำการนิเทศ ได้แก่ ครูใหญ่ อาจารย์ใหญ่ หรือผู้อำนวยการของโรงเรียน**

2) **ผู้รับการนิเทศ สำหรับการจัดการศึกษาระดับปฐมวัย ผู้รับการนิเทศจะมุ่งไปที่โรงเรียนเป็นสำคัญ ดังนั้นผู้รับการนิเทศจึงได้แก่ ผู้สอน ครุวิชาการ ผู้ช่วยครูใหญ่ฝ่ายวิชาการและครูใหญ่**

3) **งานที่จะนิเทศ โดยทั่ว ๆ ไปการนิเทศการศึกษาในระดับปฐมวัยที่สำคัญ หลักการเช่นเดียวกับการนิเทศการศึกษาระดับอื่น ๆ กล่าวคือ ในเรื่องของงานที่จะนิเทศนั้น ควรจะครอบคลุมหลักใหญ่ของงานบริหารการศึกษา ได้แก่ งานด้านวิชาการ งานบุคลากร งานกิจกรรมนักเรียน งานอาคารสถานที่ งานธุรการและการเงิน งานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน (อ้างจาก เยาวพา เดชะคุปต์ : การบริหารและการนิเทศการศึกษาปฐมวัย. 2542 หน้า 63 - 67)**

5. การจัดการศึกษากับภูมิปัญญาไทย

เป้าหมายสูงสุดของการจัดการศึกษา คือพัฒนาคนให้เป็นมนุษย์ที่เต็มสมบูรณ์ พร้อมทั้งในทางปัญญา ร่างกายและจิตใจ ซึ่งการพัฒนาประเทศที่ผ่านมาหนึ่นในภาพรวม พบว่าเราได้ให้ความสำคัญกับความรู้และผู้ทรงภูมิปัญญาไทยน้อยกว่าความรู้ทางสากล จึงทำให้มีผลกระทบต่อสิ่งต่าง ๆ ทั้งทางด้านสิ่งแวดล้อม วิถีชีวิต เกิดช่องว่างทางสังคม ทำให้สถาบันครอบครัวและสถาบันชุมชนอ่อนแอลง จนเกิดเป็นปัญหาสังคมในวงกว้าง

จากการศึกษาการวิัฒนาการการศึกษาไทยกับภูมิปัญญาไทย พบว่าการจัดการศึกษาไทยในอดีตที่ผ่านมาได้ละเลยการนำภูมิปัญญาไทยมาบูรณาการการจัดการศึกษา ซึ่งมีเหตุปัจจัยหลายประการดังนี้

1. ขาดการยอมรับภูมิปัญญาไทย
2. การละเลยและละทิ้งภูมิปัญญาไทย
3. การรับภูมิปัญญาใหม่เข้ามาอย่างขาดความระมัดระวัง
4. ขาดความเชื่อมั่นในภูมิปัญญาของคน
5. ภูมิปัญญาใหม่ทำลายสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ
6. การดำเนินชีวิตของผู้คนในยุคปัจจุบันผิดปกติ
7. ระบบการศึกษาแผนใหม่ละเลยกระบวนการเรียนรู้ด้านภูมิปัญญาไทย
8. ขาดนโยบายในการส่งเสริมด้านภูมิปัญญาไทย

9. การจัดการศึกษาไม่สามารถขยายโอกาสการสืบทอดภูมิปัญญาไทยไว้ได้
10. การบริหารการศึกษาและการจัดการเรียนรู้ในปัจจุบันไม่เอื้อต่อการศึกษาสืบทอดภูมิปัญญาไทย

จากประเด็นปัญหาทั้ง 10 ประการข้างต้น ทำให้เกิดผลกระทบต่อศักยภาพในการถ่ายทอดภูมิปัญญาไทย โดยสะท้อนให้เห็นเป็นรูปธรรมดังนี้

1. การขาดแคลนผู้ถ่ายทอดภูมิปัญญาไทย
2. ผู้คนส่วนใหญ่ละเลย ละทิ้งไม่สนใจที่จะศึกษาภูมิปัญญาไทย
3. การจัดการศึกษาในปัจจุบันจัดแบบขาดดุลทางภูมิปัญญา
4. ขาดการสร้างสรรค์องค์ความรู้ภูมิปัญญาไทยอย่างต่อเนื่อง
5. ขาดนโยบายในการส่งเสริมด้านภูมิปัญญาไทย

(อ้างจาก สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2541 หน้า 10)

สิ่งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นนั้น หลายฝ่ายต่างก็หันมาตระหนัก จะทบทวนถึงสาเหตุที่เกิดและพยายามหาแนวทางแก้ปัญหา ซึ่งทุกฝ่ายต่างก็เห็นพ้องว่า การศึกษาจะเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้ ดังนั้นรัฐบาลก็พยายามหารูปแบบและวิธีการพัฒนาในทุก ๆ หน่วยงานที่เหมาะสม และสอดคล้องกับสภาพที่แท้จริงของประเทศไทย ดังนั้นแนวทางคิดในการนำรอดuctทางภูมิปัญญาหรือความรู้ในชีวิตจริงที่มีอยู่ในชุมชน ร่วมกับความรู้ที่เป็นสมัยใหม่น่าจะเป็นแนวทางในการพัฒนาที่เหมาะสม ด้วยเหตุที่ว่าภูมิปัญญาไทยนั้น มีความหลากหลายและเกี่ยวข้องกับทุกมิติ ทางสังคม โดยมี “คน” เป็นศูนย์กลางในการพัฒนา เรียนรู้ สืบทอด ภูมิปัญญาต่าง ๆ เหล่านี้ ดังนั้น กระทรวงศึกษาธิการ ในฐานะที่เป็นหน่วยงานที่รับผิดชอบในการจัดการศึกษา เพื่อการพัฒนา “คน” ของประเทศไทยได้เลือกเห็นด้วยปัญหาดังกล่าว จึงได้จัดทำแนวทางการปฏิรูปการศึกษาด้วยการพื้นฟูภูมิปัญญาไทยมาใช้ในการเรียนการสอน ตั้งแต่ประกาศใช้แผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2535 ต่อมาปี พ.ศ. 2540 รัฐบาลได้เลือกเห็นความสำคัญยิ่งขึ้น จึงได้รับการบรรจุไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักร ไทย พุทธศักราช 2540 ซึ่งมีสาระสำคัญดังนี้

มาตรา 46 บุคคลซึ่งรวมกันเป็นชุมชนท้องถิ่นดังเดิม ย่อมมีสิทธิอนุรักษ์หรือฟื้นฟูจารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปะหรือวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่นและของชาติ และมีส่วนร่วมในการจัดการบำรุงรักษาและการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลและยั่งยืน ทั้งนี้ตามที่กฎหมายบัญญัติ

มาตรา 69 บุคคลมีหน้าที่ป้องกันประเทศ รับราชการทหาร เสียภาษีอากร ช่วยเหลือราชการ รับการศึกษาอบรม พิทักษ์ ปกป้องและสืบสานศิลปะ วัฒนธรรมของชาติและภูมิปัญญาท้องถิ่น และอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ทั้งนี้ตามที่กฎหมายบัญญัติ

มาตรา 81 รัฐต้องจัดการศึกษาอบรมและสนับสนุนให้เอกชนจัดการศึกษาอบรมให้เกิดความรู้คุณธรรม จัดให้มีกฎหมายเกี่ยวกับการศึกษาแห่งชาติ ปรับปรุงการศึกษาให้สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม สร้างเสริมความรู้และปลูกฝังจิตสำนึกที่ถูกต้องเกี่ยวกับการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข สนับสนุนการค้นคว้าวิจัยในศิลปวิทยาการต่าง ๆ เร่งรัดพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเพื่อการพัฒนาประเทศ พัฒนาวิชาชีพครูและส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปะและวัฒนธรรมของชาติ

มาตรา 289 องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นย่อมมีหน้าที่บำรุงรักษาศิลปะ อาร์ตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่น

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นย่อมมีสิทธิที่จะจัดการศึกษาอบรมและการฝึกอาชีพตามความเหมาะสมและความต้องการภายในท้องถิ่น แล่เข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาอบรมของรัฐ แต่ต้องไม่ขัดต่อกฎหมาย 43 และมาตรา 81 ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ

การจัดการศึกษาอบรมภายใต้ท้องถิ่นตามวาระสอง องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องดำเนินถึงการบำรุงรักษาศิลปะ อาร์ตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่นและวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่นด้วย

การศึกษาระดับอนุบาล ศึกษาหาแนวทางการนำภูมิปัญญาไทยเข้าสู่ระบบการศึกษาทั้ง 3 ระบบ ได้แก่ การศึกษาในระบบ นอกระบบและตามอัชญาศัย เพื่อจัดทำเป็นนโยบายส่งเสริมภูมิปัญญาไทย ในการจัดการศึกษา โดยมีหลักการว่าภูมิปัญญาไทยต้องได้รับการพิ่มสูงให้บรรลุสอดคล้อง กับภูมิปัญญาสาขางาน โดยการถ่ายทอดสู่การศึกษาอย่างสมดุลและยั่งยืนในลักษณะคงคุณค่าภูมิปัญญา ไทย ก้าวไกลไปกับภูมิปัญญาสาขางาน ทั้งนี้เนื่องจากเล็งเห็นว่าปัญหาภูมิปัญญาไทย ที่สุดแล้วปัญหาหลัก คือวิกฤตการณ์ทางปัญหา โดยการแสดงออกที่ชัดเจน คือพึงตระหนึกรักษาภูมิปัญญาไม่ได้

(อ้างจาก สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ 2542. 2542 เล่ม 116 ตอนที่ 74 ก)

5.1 ความสำคัญของภูมิปัญญาไทย

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2541 : 9 – 11) ได้กล่าวถึงความสำคัญ ของภูมิปัญญาไทย ไว้ดังนี้

- 1) ช่วยสร้างชาติให้เป็นปึกแผ่นมั่นคง
- 2) สร้างความภาคภูมิใจและศักดิ์ศรีเกียรติภูมิแก่คนไทย
- 3) สามารถปรับปรุงยุทธศาสตร์หลักธรรมคำสอนทางศาสนามาใช้กับวิถีชีวิต ได้อย่างเหมาะสม

- 4) สร้างความสมดุลระหว่างคนกับสังคมและวัฒนธรรม ได้อย่างยั่งยืน
- 5) ช่วยเปลี่ยนแปลงปรับปรุงวิถีชีวิตของคนไทยให้เหมาะสม ได้ตามยุคสมัย

5.2 ความหมายของภูมิปัญญาไทย

จากการศึกษาความหมายที่ผู้เชี่ยวชาญ นักวิชาการต่าง ๆ ชี้กรอบคุณค่าของภูมิปัญญา ภูมิปัญญาพื้นบ้าน ภูมิปัญญาชาวบ้าน ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทย พอสรุปได้ดังนี้

1) ภูมิปัญญา (Wisdom)

ชาลธิรา สัตยาวัฒนา (อ้างจาก คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2541 : 12) ได้ให้ความหมายภูมิปัญญาว่า เป็นผลลัพธ์ขององค์ความรู้ที่มีกระบวนการสั่งสมสืบทอดกลั่นกรองกันมายาวนาน มีที่มาหลากหลาย ไร้เอกภาพ แต่ก็ได้ประสบประสานกันจนเป็นเหลี่ยมมุมที่จริงและคงทน และท้าทายตลอดกาลเวลา ความรู้อาจจะไม่ได้เป็นเอกภาพ (Unity) แต่ภูมิปัญญาจัดว่าเป็นเอกลักษณ์ (Identity)

ธัช ปุณโณทก (2531 : 40 – 42) ภูมิปัญญา ยังหมายถึงประสบการณ์ในการประกอบอาชีพ ในการศึกษาเล่าเรียน การที่ชาวบ้านรู้จักวิธีการทำงาน การโภนา การเอาความมาใช้ในการโภนา การรู้จักนวดข้าว โดยการใช้ความรู้จักสารกระบุง ตะกร้า เอ้าไม้ไผ่มาทำเครื่องใช้ ไม่สอยในชีวิตประจำวัน รวมทั้งรู้จักอาดินปีกระตามา เช่นน้ำ ต้มให้เหือดแห้งเป็นเกลือสินเชาว์ ก็เรียกว่าภูมิปัญญาทั้งสิ้น

นอกจากนี้ ปรีชา อุยตรากุล (อ้างจาก กุลวิตร้า ภัคคานท์, 2531 : 9) ได้กล่าวถึงภูมิปัญญาว่า ภูมิปัญญาเป็นเรื่องที่สั่งสมมาแต่อดีตเป็นเรื่องของการจัดความสัมพันธ์ระหว่างคนกับคน กับกับธรรมชาติแวดล้อม คนกับสิ่งหนึ่งหนึ่งในธรรมชาติ โดยผ่านกระบวนการทางจาริตระเพรี วิถี ชีวิตการทำงานหากินและพิธีกรรมต่าง ๆ ทุกอย่างเพื่อให้เกิดความสมดุลระหว่างความสัมพันธ์เหล่านี้

จากการสัมมนาของนิติภาควิชาบริหารการศึกษา สาขานิเทศการศึกษาและพัฒนาหลักสูตร คณะกรรมการนิติบัญญัติ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (อ้างจาก คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2541 : 13) เรื่อง “ภูมิปัญญาชาวบ้านมิติจักรสแสลงค์ของการจัดการเรียนการสอนระดับประถมศึกษา” ได้สรุปความหมายของภูมิปัญญาชาวบ้าน หมายถึง องค์ความรู้ของชาวบ้านหรือทุกสิ่งที่ชาวบ้านคิดขึ้นทำขึ้น จากสติปัญญาและความสามารถของชาวบ้านเอง เพื่อใช้ในการแก้ไขปัญหาหรือดำเนินชีวิต ได้อย่างเหมาะสมกับสมัย โดยมีกระบวนการสั่งสมสืบทอดและกลั่นกรองกันมายาวนานและมีการประสบประสานกันเป็นเหลี่ยมมุมที่จริงและท้าทายตลอดกาลเวลา

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2534) ภูมิปัญญาชาวบ้าน หมายถึงความสามารถในการแก้ไขปัญหาของชาวบ้าน ไม่ว่าจะเป็นปัญหาของชุมชน ปัญหาในการดำรงชีวิตและปัญหาในการประกอบอาชีพ โดยที่ประชุมชาวบ้านเหล่านี้ได้มีกระบวนการวิเคราะห์ และสั่งสมประสบการณ์มาเป็นเวลานาน เป็นที่ยอมรับนับถือของคนทั่วไป

จึงพอสรุปได้ว่า ภูมิปัญญาเป็นองค์ความรู้ที่เกี่ยวกับวิถีชีวิตของคนที่สัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม ทั้งที่เป็นธรรมชาติและหนึ่งธรรมชาติ ทั้งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรมที่ได้สั่งสมมาตั้งแต่อดีต แล้วถ่ายทอดจากรุ่นหนึ่งสู่รุ่นหนึ่ง โดยผ่านกระบวนการทางสังคมในรูปแบบต่าง ๆ

2) ภูมิปัญญาพื้นบ้าน

ยิ่งยง เทาประเสริฐ (2537 : 20) ให้ความหมายของคำว่าภูมิปัญญาพื้นบ้านไว้ว่า เป็นองค์ความรู้ ความสามารถและประสบการณ์ที่สั่งสมและสืบทอดกันมา อันเป็นความสามารถ และศักยภาพในเชิงแก้ปัญหา การปรับตัวเรียนรู้และสืบทอดไปสู่คนรุ่นใหม่ เพื่อการดำรงอยู่รอด ของผู้พันธุ์ จึงเป็นมรดกทางวัฒนธรรมของชาติ ผู้พันธุ์หรือเป็นวิถีของชาวบ้าน

3) ภูมิปัญญาชาวบ้าน

ได้มีนักประชารุ่นและนักการศึกษา กล่าวถึงความหมายของคำว่าภูมิปัญญา ท้องถิ่น ไว้ดังนี้

ประเวศ วงศ์ (อ้างจาก คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2541 : 12) ภูมิปัญญาชาวบ้าน เกิดจากการสะสม การเรียนรู้มาเป็นระยะเวลานานมีลักษณะเชื่อมโยงกันไปหมดในทุกสาขาวิชาไม่แยกเป็นวิชา ๆ แบบที่เราเรียน ชนนี้นิวชาเกี่ยวกับเศรษฐกิจอาชีพความเป็นอยู่ เกี่ยวกับการใช้จ่ายกับการศึกษาวัฒนธรรมมันจะผสมกลมกลืนเชื่อมโยงกันไปหมด

เสรี พงศ์พิศ (อ้างจาก คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2541 : 12) ปัญญาหรือภูมิปัญญาชาวบ้าน หรือภูมิปัญญาท้องถิ่นก็เรียกหมายถึงพื้นเพรากฐานของความรู้ชาวบ้าน

สมเกียรติ พงษ์ไพบูลย์ (อ้างจาก คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2541 : 13) ภูมิปัญญาชาวบ้าน ศัพท์นี้การกำหนดของมันชัดเจน มีความมุ่งหมายที่จะใช้วัฒนธรรมของตนเอง ได้กระแสตดอสู่ให้พัฒนารครอบจั่งเป็นอิสระและสร้างสรรค์ หากทำสำเร็จแล้ว มีการสร้างตាថ่ายโดยใช้ภูมิปัญญาระหว่างกันชุมชนหมู่บ้านก็มีอำนาจเป็นพลังสำคัญพลังหนึ่งที่จะผลักดันให้สังคมไทย มีการเปลี่ยนแปลงสู่สานติสุขในที่สุด

ชนทิตย์ เอี่ยมสำอางค์ และวิศนี ศิลาตรากุล (อ้างจาก คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2541 : 13) ภูมิปัญญาชาวบ้านนั้นหมายถึงความรู้ประสบการณ์ของประชาชนในท้องถิ่น ซึ่งได้รับการศึกษาอบรม สั่งสมและถ่ายทอดจากบรรพบุรุษหรือเป็นความรู้ประสบการณ์ที่เกิดขึ้นจากประสบการณ์ตรงของตนเอง ซึ่งได้เรียนรู้จากการทำงานจากธรรมชาติแวดล้อม สิ่งเหล่านั้นเป็นสิ่งที่มีคุณค่าเสริมสร้างความสามารถทำให้คนมีชีวิตร่วมกันอย่างสันติสุข เป็นความรู้ที่สร้างสรรค์ และมีส่วนเสริมสร้างการผลิต

พอสรุปได้ว่า ภูมิปัญญาชาวบ้าน หมายถึงองค์ความรู้ ประสบการณ์ของชาวบ้านที่สั่งสมและถ่ายทอดกันมาจากการรุ่นสู่รุ่น ซึ่งจากความรู้เหล่านี้คุณในชุมชนนั้นได้นำมาใช้ในการดำเนินชีวิตตลอดมาอย่างมีความสุข

4) ภูมิปัญญาท้องถิ่น

กองวิจัยทางการศึกษา กรมวิชาการ (ม.ป.ป.) ภูมิปัญญาท้องถิ่น (Local Wisdom) หรือภูมิปัญญาชาวบ้าน (Popular Wisdom) เป็นองค์ความรู้ ความสามารถของชาวบ้านที่สั่งสมสืบทอดกันมาอันเป็นศักยภาพหรือความสามารถที่จะใช้แก่ปัญหา ปัจจุบัน เรียนรู้และมีการสืบทอดไปสู่คนรุ่นใหม่ หรือคือแก่นของชุมชนที่จารโลงชุมชนให้อยู่รอดจนถึงปัจจุบัน

จากการสัมมนาของนิสิตภาควิชาประถมศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (อ้างจาก คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2541 : 14) เรื่อง “ภูมิปัญญาท้องถิ่น ช่วยพัฒนาการศึกษาได้อย่างไร” ได้ให้ความหมายของภูมิปัญญาชาวบ้านหรือภูมิปัญญาท้องถิ่น คือ กระบวนการปรับเปลี่ยนแบบแผนการดำเนินชีวิตของบุคคล ซึ่งอยู่ในท้องถิ่น ให้สามารถดำเนินชีวิตได้อย่างมีความสุข หรือสามารถแก่ปัญหาการดำเนินชีวิตของคนให้สอดคล้องกับสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปแต่ละยุคสมัย

รัตนา บัวสนธิ (อ้างจาก คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2541 : 14) ภูมิปัญญาท้องถิ่น หมายถึง กระบวนการทัศน์ของบุคคลที่มีต่อตนเอง ต่อโลกและสิ่งแวดล้อม ซึ่งกระบวนการทัศน์ ดังกล่าวจะมีรากฐานจากคำสอนทางศาสนา คติ จริยประเพลที่ได้รับการถ่ายทอดสั่งสอนและปฏิบัติสืบเนื่องกันมาปรับปรุงเข้ากับบริบททางสังคมที่เปลี่ยนแปลงแต่ละสมัย ทั้งนี้โดยมีเป้าหมายเพื่อความสงบสุขของในส่วนที่เป็นชุมชนและปัจเจกบุคคล ซึ่งกระบวนการทัศน์ที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นจำแนกออกได้ 3 ลักษณะ คือ

ลักษณะที่ 1 ภูมิปัญญาเกี่ยวกับการจัดการความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติแวดล้อม

ลักษณะที่ 2 ภูมิปัญญาเกี่ยวกับระบบสังคมหรือการจัดการความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์

ลักษณะที่ 3 ภูมิปัญญาเกี่ยวกับระบบการผลิตหรือการประกอบอาชีพที่มีลักษณะมุ่งเน้นระบบการผลิตเพื่อพึ่งพาตนเอง

สรุปได้ว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นองค์ความรู้ แนวคิดที่คุณในท้องถิ่นนั้นมีต่อตนเอง โลกและสิ่งแวดล้อมอย่างมองเห็นความสัมพันธ์ที่เกี่ยวเนื่องกัน และได้นำองค์ความรู้เหล่านี้มาใช้ในการดำเนินชีวิตร่วมกัน รวมทั้งได้ถ่ายทอดความรู้และแนวคิดดังกล่าว จากคนรุ่นหนึ่งมาสู่รุ่นหนึ่งมาอย่างต่อเนื่อง จนถือว่าเป็นทุนที่สำคัญของท้องถิ่นนั้น

5.3 ความสัมพันธ์ของภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการจัดการศึกษา

แผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (2540 – 2544) เป็นต้นมา ได้ระบุถึงการพัฒนากระบวนการเรียนรู้และเครื่องข่ายการเรียนรู้ของชุมชนกับภูมิปัญญาท้องถิ่น ไว้เป็นแนวทางและมาตรการในการดำเนินงาน พอสรุปได้ดังนี้

1) และออกแบบส่งเสริมและพัฒนาระบบการเรียนรู้ของชุมชน เพื่อให้สามารถคิดวิเคราะห์หาสาเหตุของปัญหา สามารถกำหนดแนวทางแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อมในชุมชน ทั้งนี้มีส่วนร่วมในการกำหนดแนวทางคิดและทิศทางการพัฒนาชุมชนและทิศทางการพัฒนาเปลี่ยนแปลง

2) หน่วยงานของรัฐ สถาบันการศึกษาและองค์กรชุมชนสนับสนุนความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ของผู้นำและประชาชนชาวบ้านในการจัดการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของตนเอง สิ่งแวดล้อมและสังคมและประสานการเรียนรู้ ทั้งในระบบและนอกระบบให้เกิดประโยชน์ต่อผู้เรียนอย่างเต็มที่

3) ให้สถาบันศาสนาเป็นศูนย์กลางในการพัฒนาจิตใจ กระบวนการเรียนรู้และการแก้ปัญหาของชุมชน / จังหวัด การจัดการศึกษา รวมทั้งการพิทักษ์สิทธิเด็กทางการศึกษาร่วมกับครอบครัว ชุมชนและโรงเรียน ตลอดทั้งสนับสนุนให้เกิดเครือข่ายความร่วมมือระหว่างพหุภาคี ได้แก่ ชุมชน สถาบันศาสนา หน่วยงานราชการ องค์กรพัฒนาเอกชน ภูมิปัญญาชาวบ้าน

4) สถานศึกษาและครุต้องให้คำแนะนำและวิธีการให้ครอบครัว ชุมชนมีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้ ทั้งกิจกรรมในหลักสูตรของโรงเรียนและการเสริมหลักสูตรต่าง ๆ

5) กระทรวงศึกษาธิการจำเป็นต้องพัฒนาระบบการเทียบความรู้ของผู้เรียนในชุมชน เพื่อแสดงถึงการยอมรับในกระบวนการพัฒนาการเรียนรู้ของชุมชน

6) สถาบันการศึกษาโดยเฉพาะอย่างยิ่งในภูมิภาค ในท้องถิ่น ประสานกับชุมชน เร่งพัฒนาองค์ความรู้และแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย เพื่อเสริมการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของบุคคลและชุมชน รวมทั้งการขยายเครือข่ายโดยรัฐหรือสถาบันต่าง ๆ ในสังคม จัดสรรงดและระดมทรัพยากรเพื่อจัดตั้งกองทุนพัฒนาเครือข่ายการเรียนรู้ของชุมชน

(อ้างจาก สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2541 : 60 - 68)

จึงพอสรุปได้ว่า แนวทางและมาตรการทั้ง 6 ประการนี้ มุ่งตอบสนองวัตถุประสงค์ “เพื่อเสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนและประชาชนที่พำนักอยู่ในชุมชนให้มีความสามารถในการแก้ปัญหาและพัฒนาชุมชนร่วมกันอย่างต่อเนื่องตลอดเวลาและมีการประสานการเรียนรู้ร่วมกันเป็นเครือข่ายอันเป็นการสร้างองค์กรชุมชนให้เข้มแข็งและเป็นรากฐานกระบวนการประชาธิปไตย” และตอบสนองเป้าหมาย “การประสานและขยายเครือข่ายการพัฒนาเอกชนและ

สถานบันอื่น ๆ ทางสังคมเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาศักยภาพและเสริมการเรียนรู้ของชุมชน” ซึ่งเป็นการให้ความสำคัญในเรื่องของภูมิปัญญาไทยเป็นอย่างยิ่ง

ในปัจจุบันนี้กระทรวงศึกษาธิการได้จัดทำแผนการศึกษา ศิลปะและวัฒนธรรมแห่งชาติ ซึ่งเป็นแผนระยะยาว 15 ปี (พ.ศ. 2545 – 2559) โดยได้นำปัจจัยเศรษฐกิจพอเพียงที่เป็นปัจจัยพื้นฐานในการกำหนดแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 มาเป็นแนวทางในการจัดทำแผนพัฒนาการศึกษาแบบยั่งยืน ซึ่งมีการเชื่อมโยงโดยนำภูมิปัญญาไทยมาบูรณาการในการจัดการเรียนการสอน

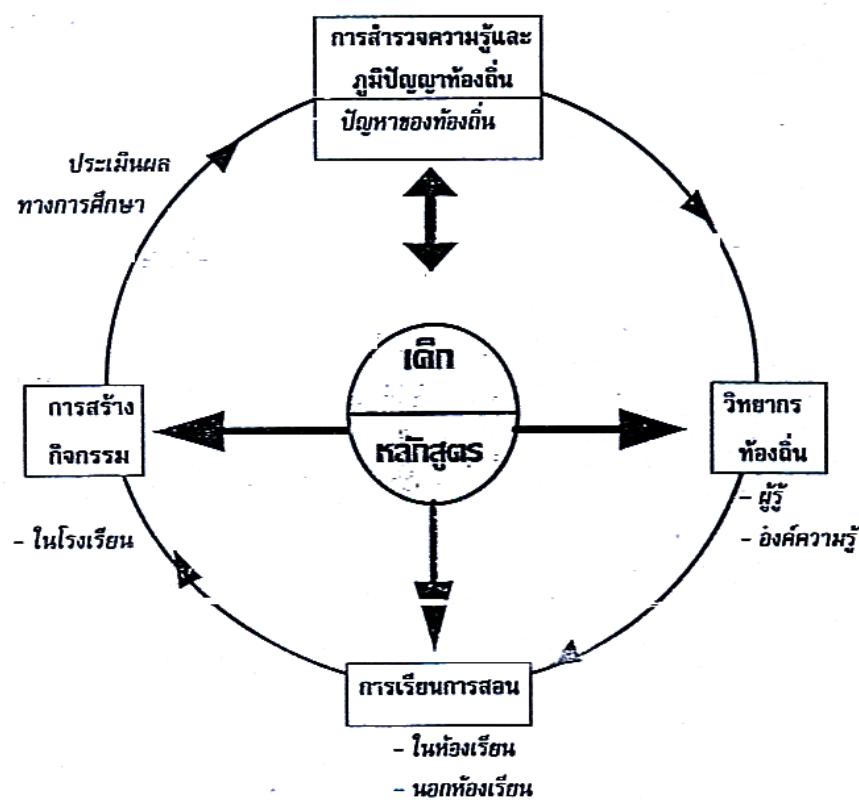
ในส่วนของการพัฒนาการศึกษาให้เป็นไปตามแนวทางที่ระบุไว้ข้างต้นนี้ จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการปรับแนวคิดของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาที่สำคัญ ได้แก่ ตัวครู และสถานบันการศึกษา จะต้องพยายามปรับเปลี่ยนวิธีการ การจัดการศึกษาที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของชาวบ้านและชุมชน เพราะเป็นสิ่งที่สำคัญและมีผลส่งต่อคุณภาพของการปฏิรูปการศึกษาให้มีการขับเคลื่อนไปถึงจุดมุ่งหมายได้เร็วที่สุด โดยครูจะต้องปรับเปลี่ยนบทบาทของตนเอง

การจัดกระบวนการเรียนรู้ในยุคของการปฏิรูปการศึกษา ตามแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 8 ได้เป็นบทบาทและหน้าที่ของครูผู้สอน ผู้เรียนและสถานบันอุดมศึกษาไปอย่างลึกซึ้ง ดังที่ได้ระบุไว้ว่าครูเป็นผู้มีบทบาทนำทางความคิด เป็นผู้ประสานความร่วมมือในการพัฒนาชุมชน ประสานแหล่งความรู้วิทยาการสากลกับภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อให้เกิดการถ่ายทอดแลกเปลี่ยนและกระจายความรู้อย่างกว้างขวาง บทบาทของสถานบันอุดมศึกษาเป็นหลักในการผลิตองค์ความรู้ที่เกิดจากการประสานวิทยาการสากลกับภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อให้การอุดมศึกษามีบทบาทนำการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมในทิศทางที่พึงประสงค์และคุณสมบัติของผู้เรียน (รายบุคคล / กลุ่ม) ควรจะมีลักษณะดังนี้ ผู้เรียนทุกคนต้องรู้ถึงคุณค่าภูมิปัญญาไทย ชุมชนต้องสามารถเลือกสรรภูมิปัญญาท้องถิ่นมาแก้ไขปัญหาของตนได้อย่างเหมาะสม ครอบครัว ชุมชน สถานบันอื่น ๆ และสื่อมวลชน ต้องมีบทบาทในการอนุรักษ์และพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่น และผู้เรียนในระดับสูงกว่าปริญญาตรี ต้องประยุกต์วิทยาการสากลกับภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมได้อย่างเหมาะสม

จากบทบาทและหน้าที่ของแต่ละฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับการจัดการที่เปลี่ยนแปลงไป จึงพอสรุปได้ว่าบทบาทของครู สถานบันการศึกษาร่วมทั้งชุมชน มีบทบาทในการศึกษา ดังนี้

- บทบาทในการจัดการศึกษาเพื่อเด็ก กล่าวคือเปลี่ยนบทบาทของตนเองจาก “สอนหนังสือ” มาเป็น “ผู้สร้างกระบวนการเรียนรู้” ให้แก่นักเรียน และบทบาทของโรงเรียน ในการจัดการศึกษาเพื่อเด็ก ตามแนวคิดนี้จะมีการพัฒนา “หลักสูตรท้องถิ่น” ขึ้นมาใช้ในการเรียนการสอน ซึ่งการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นจะเป็นช่องทางที่ทำให้ครูและโรงเรียนสามารถนำเอาความรู้ต่าง ๆ ในท้องถิ่นเข้ามานำร่องการเรียนการสอนได้ ทำให้นักเรียนได้เรียนรู้

ในสิ่งที่อยู่ใกล้ตัว นำเอาไปใช้ในชีวิตจริงได้ทันที มีความหลากหลายและสอดคล้องกับสภาพของชุมชน ซึ่งการจัดการศึกษาตามแนวคิดกล่าวนี้จัดเป็นกระบวนการเดียวกัน การพัฒนาหลักสูตร ท่องถิ่นที่เด็กเป็นศูนย์กลาง หลักสูตรจะมีเนื้อหาและกิจกรรมอะไร อย่างไรนั้น ก็ขึ้นอยู่กับการสำรวจความรู้และภูมิปัญญาท่องถิ่น ซึ่งการจัดการเรียนการสอนจะจัดได้ทั้งห้องเรียนและนอกห้องเรียน ผู้ที่จะเข้ามามีส่วนร่วมกิจกรรมและถ่ายทอดองค์ความรู้ ที่จะเป็นทั้งตัวครูและบุคคลในชุมชน ในส่วนของการประเมินผลก็จะเลือกวิธีการประเมินผลแบบองค์รวม คือ การพัฒนาผลลัพธ์การเรียนรู้ของเด็กในทุกๆ ด้าน ไม่เป็นเฉพาะด้านใดด้านหนึ่ง ซึ่งพолжะสรุปเป็นแผนภูมิ ของกระบวนการเรียนรู้ได้ดังนี้

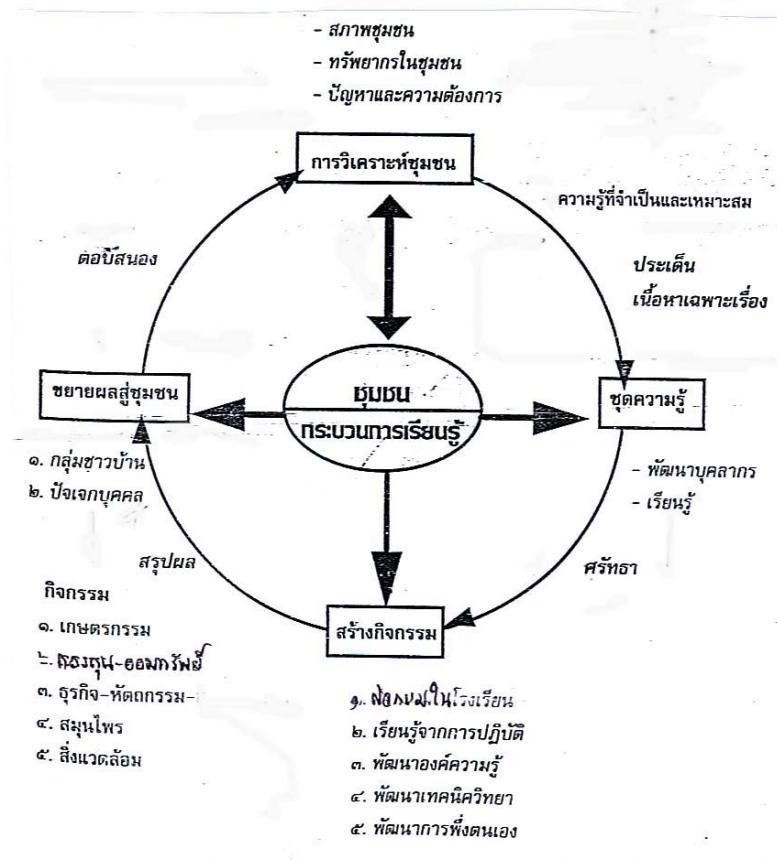
แผนภูมิที่ 2.2 กระบวนการเรียนรู้การจัดการศึกษาเพื่อเด็ก

2. บทบาทในการจัดการศึกษาเพื่อเด็กเพื่อชุมชน ในบทบาทนี้เกิดจากการที่ครูในโรงเรียนได้สัมผัสและสัมพันธ์กับชุมชน และร่วมกันมองเห็นปัญหาที่เกิดขึ้นกับเด็กและชาวบ้านในชุมชนนั้น ๆ ทำให้เกิดความตระหนักและจิตสำนึกร่วมกันที่จะหาแนวทางในการแก้ปัญหา ซึ่งบทบาทของการจัดการศึกษาตามแนวคิดนี้ จะเริ่มต้นด้วยใจรักและมองเห็นคุณค่าของความเป็นคนและความรักในการอยู่ร่วมกัน ซึ่งเป็นวิถีไทยในชนบทเดิมที่เคยมีมา ดังนั้นเป้าหมายในการดำเนินการก็คือ การเชื่อมโยงและการถ่ายทอดความรู้ระหว่างนักเรียนกับชาวบ้านหรือ

โรงเรียนกับชุมชน ซึ่งวิธีการดำเนินการของครู ใน การจัดการศึกษาเพื่อเด็กและเพื่อชุมชนนั้น ทำได้ 2 รูปแบบ คือ

“จากโรงเรียนสู่ชุมชน” รูปแบบนี้ครูจะเริ่มที่จะใช้โรงเรียนเป็นแหล่งทดลองความคิด โดยให้นักเรียนปฏิบัติกรรม เมื่อประสบความสำเร็จแล้ว จึงค่อยขยายผลออกไปเชื่อมโยงกับชุมชน

อีกรูปแบบหนึ่งคือ “จากชุมชนสู่โรงเรียน” ครูจะร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกับชุมชน ในชุมชนต่อเมื่อกระบวนการเรียนรู้เกิดขึ้นแล้ว จึงค่อยขยายผลต่อไปสู่การเรียนรู้ของนักเรียนในโรงเรียน ดังแผนภูมิ

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

ในการวิจัย เรื่องการพัฒนาศูนย์เด็กเล็กด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยองค์กรชุมชนตำบลบ้านแวง จังหวัดเชียงใหม่ ได้ดำเนินการวิจัย เพื่อตอบโจทย์วิจัย คำถามวิจัยและวัตถุประสงค์การวิเคราะห์ โดยมีสาระสำคัญดังต่อไปนี้

1. ระเบียบวิธีวิจัย
2. ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย
3. กลุ่มผู้ร่วมกระบวนการการวิจัย
4. การเก็บรวบรวมข้อมูล
5. การประมวลผลข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล
6. กิจกรรมการวิจัย

1. ระเบียบวิธีวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้ระเบียบวิจัย แบบผสมผสานงานวิธีการวิจัยประยุกต์กับการวิจัยและพัฒนาเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research)

2. ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย

มีขั้นตอนและองค์ประกอบสำคัญ ดังนี้

2.1 ช่วงเตรียมการก่อนการวิจัย

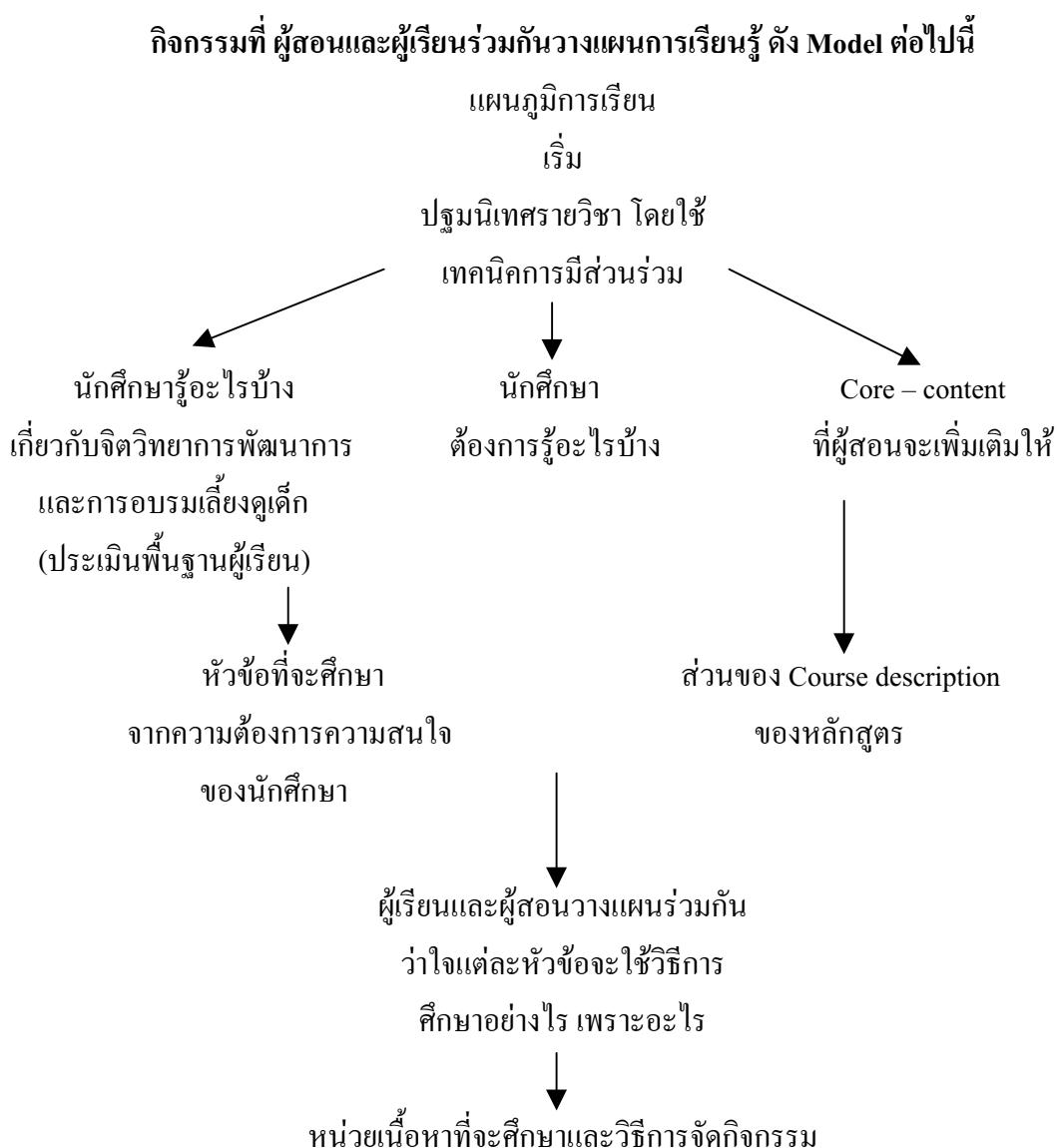
2.1.1 ศึกษาแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ แนวคิดเกี่ยวกับการกระจายอำนาจสู่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ด้านการจัดการศึกษา แนวคิดการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษา แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการศึกษา โดยมุ่งผลการภูมิปัญญาท้องถิ่น แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาและการอบรมเลี้ยงดูเด็ก แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารจัดการสถานรับเลี้ยงเด็กปฐมวัย แนวคิดการบูรณาการการจัดการศึกษาเพื่อท้องถิ่น และการจัดการศึกษาโดยใช้การวิจัยเป็นฐาน

2.1.2 การศึกษาพื้นที่วิจัย ตามบริบทและปัจจัยของชุมชนที่เกี่ยวข้อง การกระจายอำนาจ การจัดการศึกษาระดับปฐมวัยและนักวิจัยร่วม ในพื้นที่ตำบลบ้านแวง อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่

2.1.3 สร้างและพัฒนาเครื่องมือในการวิจัย ได้แก่

1) ด้านบูรณาการการศึกษา กับ การวิจัย วัสดุหลักสูตรสำหรับการจัดการเรียน การสอน ซึ่งได้แก่ แนวการสอน แผนการเรียน เอกสารประกอบการเรียน ตัวการเรียน แบบฝึกหัด แบบประเมิน แบบทดสอบต่าง ๆ

2.2 ช่วงการดำเนินการวิจัย ช่วงที่ 1 เป็นการวิจัยตามกระบวนการบูรณาการการจัดการศึกษาในรายวิชาจิตวิทยาพัฒนาการและการอบรมเลี้ยงดูเด็กปฐมวัย ตลอด 1 ภาคเรียน พร้อมกับเป็นช่วงของการพัฒนารูปแบบศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก โดยองค์กรชุมชน ซึ่งมีขั้นตอน การดำเนินการดังนี้

แผนภูมิที่ 3.1 แสดงลำดับขั้นการจัดกิจกรรมบูรณาการกระบวนการจัดการศึกษา กับ งานวิจัย เพื่อพัฒนาห้องเรียนในรายวิชาจิตวิทยาพัฒนาการและการอบรมเลี้ยงดูเด็กปฐมวัย

2.3 ระยะที่ 3 ช่วงการดำเนินการวิจัย

หลังการบูรณาการการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ซึ่งในช่วงนี้จะเป็นการนำเอาข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ได้ในช่วงการบูรณาการการเรียนการศึกษามาเป็นข้อมูลในการพัฒนาหลักสูตรสำหรับศูนย์เด็กเล็ก และการทดลองใช้หลักสูตรที่พัฒนาขึ้นไปพร้อม ๆ กับการพัฒนาการบริหารจัดการศูนย์เด็กเล็ก โดยองค์กรชุมชนเต็มรูปแบบ

3. กลุ่มผู้ร่วมวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้มีผู้ร่วมวิจัย ดังนี้

- 3.1 นักศึกษาโปรแกรมการศึกษาปฐมวัย ชั้นปีที่ 3 ที่ลงทะเบียนเรียนในรายวิชาจิตวิทยา พัฒนาการและการอบรมเด็กปฐมวัย จำนวน 67 คน ที่เลือกโดยเจาะจง
- 3.2 คณะกรรมการศูนย์พัฒนาเด็กเล็กท้าวบุญเรือง ตำบลบ้านแวง
- 3.3 ตัวแทนองค์กรบริหารส่วนตำบลบ้านแวง จำนวน 2 คน
- 3.4 ตัวแทนผู้ปกครองเด็กของศูนย์พัฒนาเด็กท้าวบุญเรือง จำนวน 6 คน
- 3.5 บุคคลที่เป็นภูมิปัญญาของตำบลบ้านแวง อ.หางดง จ.เชียงใหม่ จำนวน 20 คน
- 3.6 ตัวแทนประชาชนหมู่บ้านท้าวบุญเรือง จำนวน 1 คน

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บข้อมูลตามขั้นตอนการวิจัย ดังนี้

4.1 ระยะที่ 1 ช่วงเตรียมการวิจัย ผู้วิจัยได้เก็บข้อมูลสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ การประชุมทั้งเป็นทางการและไม่เป็นทางการ การจัดเวทีแล้วเก็บบันทึกด้วยแคนเสียง วิดีทัศน์ รูปภาพและการบันทึกถ้อยคำและบันทึกชั้นเรียนในรูปแบบเอกสาร

4.2 ระยะที่ 2 ช่วงการดำเนินการวิจัย ของการบูรณาการการจัดศึกษากับงานวิจัยและพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ผู้วิจัยได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูล ตามแผนภูมิ การเรียนรู้ วิธีการและเครื่องมือที่ใช้ คือ การสังเกต การสัมภาษณ์ การศึกษาชุมชน การนำเสนอผลงาน การสะท้อนความคิดเห็น แบบประเมิน แบบทดสอบ การจัดเวทีเสวนา การประชุมแบบไม่เป็นทางการ แล้วบันทึกข้อมูลที่ได้ในรูปแบบการจดบันทึก บันทึกโดยใช้แคนเสียง วิดีทัศน์ รูปภาพ

4.3 ระยะที่ 3 ช่วงการดำเนินการวิจัย เป็นการทดลองใช้หลักสูตรและการบริหารจัดการเต็มรูปแบบ ในช่วงนี้ผู้วิจัยได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยใช้วิธีการและเครื่องมือ ได้แก่ แบบประเมินการนิเทศ แบบสังเกตการจัดกิจกรรม การสังเกต การสัมภาษณ์ การประชุมและการจัดเวทีเสวนา แล้วบันทึกข้อมูล โดยการจดบันทึก บันทึกโดยใช้แคนเสียง วิดีทัศน์และรูปภาพ

5. การประมวลผลข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล

การประมวลผลข้อมูลจากการดำเนินกิจกรรมตลอดกระบวนการวิจัย ผู้วิจัยได้ยึด
วัตถุประสงค์การวิจัยที่กำหนดไว้ โดยดำเนินการดังนี้

5.1 ด้านแนวคิด หลักการ ทฤษฎี ซึ่งศึกษาจากเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งข้อมูล
เบื้องต้นในการศึกษาเพื่อเป้าหมาย คณะผู้วิจัยได้นำมาประมวลไว้ตามประเด็นศึกษา เพื่อใช้ใน
การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา

5.2 ด้านการเปลี่ยนแปลงเชิงพัฒนาและการเรียนรู้ของนักศึกษาที่ได้ร่วมกระบวนการ
บูรณาการจัดการศึกษากับการวิจัย คณะผู้วิจัยได้นำผลการเก็บรวบรวมข้อมูลตั้งแต่กิจกรรมปฐมนิเทศ จนกระทั่งกิจกรรมสรุปบทเรียนและสะท้อนความคิด ซึ่งการประมวลผลดังกล่าวเนี้ย
เป็นการทำงานร่วมกันระหว่างนักศึกษาและคณะผู้วิจัย หลังจากนั้นได้นำข้อมูลที่ได้ประมวลไว้
มาวิเคราะห์ตามจุดประสงค์ของกิจกรรมแต่ละกิจกรรมที่กำหนดไว้ โดยใช้การพرسนาความ

5.3 ด้านการเปลี่ยนแปลงเชิงพัฒนาและการเรียนรู้ของคนในชุมชนและผู้มีส่วนร่วม
ที่เกิดขึ้น ดังแต่ช่วงการเตรียมก่อนการวิจัยจนถึงช่วงการบริหารจัดการศูนย์ตีมรูปแบบ คณะผู้วิจัย
ได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลและประมวลผลแล้ว ได้นำมาวิเคราะห์ตามประเด็นวิจัยและ
วัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ โดยใช้การพرسนาความ โดยสรุปแนวทางการประมวลผลการวิเคราะห์
ข้อมูลการวิจัย ในภาพรวมเป็นข้อมูลเชิงคุณภาพ จึงใช้การพرسนาความตามประเด็นศึกษา

6. กิจกรรมการวิจัย

ผลการดำเนินการวิจัยตลอดกระบวนการวิจัยทั้ง 3 ระยะ มีกิจกรรมการวิจัยที่นำไปสู่
การตอบค่าตามวิจัย ดังต่อไปนี้

ผลการดำเนินการในส่วนนี้ เป็นการนำเสนอผลการดำเนินการตั้งแต่ระยะที่ 1 - ระยะที่ 3
ซึ่งมีผลการดำเนินงานตามลำดับกิจกรรม ดังต่อไปนี้

6.1 ผลการดำเนินงานระยะที่ 1 ช่วงเตรียมการวิจัย

เนื่องจากในช่วงปี 2543 – 2545 ที่ผ่านมา นโยบายการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น
โดยเฉพาะแนวคิดด้านการจัดการศึกษา ระดับปฐมวัย ซึ่งเริ่มได้มีการถ่ายโอนไปยังองค์กรบริหาร
ส่วนท้องถิ่น เป็นรูปธรรมที่ชัดเจน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงปี 2545 จึงทำให้หน่วยงานที่
รับผิดชอบได้เริ่มเตรียมความพร้อมและตื่นตัว เพื่อที่จะหาแนวทางในการดำเนินงาน ดังนั้น
อบต.บ้านแวง อ.หางดง จ.เชียงใหม่ พร้อมด้วยผู้นำชุมชน โดยเฉพาะหมู่บ้านท้าวบุญเรือง
จึงได้เริ่มเคลื่อนไหวและมองเห็นความสำคัญดังกล่าว ประกอบทั้งผู้วิจัยได้มีโอกาสร่วมงาน
ในชุมชนมาโดยตลอด จึงได้เริ่มดำเนินการเตรียมการวิจัยตั้งแต่เมษายน 2545 – พฤศจิกายน 2546
โดยมีกิจกรรมหลักทั้งหมด 3 กิจกรรมดังนี้ คือ

6.1.1 กิจกรรมที่ 1 การศึกษาพื้นที่

1) วัตถุประสงค์ ศึกษาข้อมูลพื้นฐานของชุมชน สร้างความเข้าใจ ในพื้นที่ เป้าหมาย

2) วิธีการดำเนินกิจกรรม ผู้วิจัยเข้าร่วมประชุมกับคณะกรรมการการศึกษาขององค์กรบริหารส่วนท้องถิ่น ต.บ้านแวง เนื่อรับฟังปัญหา ความต้องการของชุมชน แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการศึกษา รวมทั้งศึกษาความเป็นไปได้ของโครงการและมีการปรึกษาและวางแผนร่วมกันในด้านต่าง ๆ เช่น ทรัพยากร ความพร้อมของแต่พื้นที่

3) ระยะเวลาดำเนินการ มิถุนายน – กรกฎาคม 2545

4) ผู้เข้าร่วมกิจกรรม ได้แก่ ประธานองค์กรบริหารส่วนตำบลบ้านแวง คณะกรรมการการศึกษาขององค์กรบริหารส่วนตำบล ผู้นำชุมชนและคณะกรรมการผู้วิจัย

5) สถานที่และเวลา เป็นการประชุม เพื่อปรึกษาหารือ ณ ห้องประชุม องค์กรบริหารส่วนตำบลบ้านแวง อ.ทางดง

6) ผลที่ได้จากการทำกิจกรรม ได้รับทราบว่าศูนย์พัฒนาเด็กในอบต.บ้านแวง มีอยู่เดิม 4 ศูนย์ คือ ศูนย์พัฒนาเด็กบ้านไร่ ศูนย์พัฒนาเด็กโรงเรียนวัดจอมทอง ศูนย์พัฒนาเด็กวัดช่างคำและศูนย์พัฒนาเด็กบ้านท้าวบุญเรือง และยังได้รับทราบปัญหาการดำเนินงานของศูนย์พัฒนาเด็กที่มีอยู่เดิม เช่น งบประมาณไม่เพียงพอ คุณภาพของผู้ดูแลเด็กยังไม่มีมาตรฐาน สภาพแวดล้อมของศูนย์พัฒนาเด็กไม่มีคุณภาพ จำนวนเด็กที่มารับบริการในศูนย์ฯ ลดลงเนื่องจากผู้ปกครองไม่เชื่อถือ ความขาดแย้งของผู้บริหารในศูนย์ฯ และความยุ่งยากในการตรวจสอบการใช้งบประมาณ เป็นต้น นอกจากนี้ยังได้รับทราบความต้องการของชุมชนในภาพรวม ว่าต้องการจะดำเนินการพัฒนาศูนย์เด็กให้เป็นศูนย์ที่มีคุณภาพ ขอใหอบต.จัดสรรงบประมาณสนับสนุนและให้พยาบาลหาแนวทางพัฒนาเด็กให้มีคุณลักษณะที่สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน เช่น มีวิถีชีวิตในวัฒนธรรมอันดีงามของคนล้านนา เป็นต้น

ชั่งการประชุมครั้งสุดท้าย ณ วันที่ 19 มิถุนายน 2545 ที่ประชุมได้มีมติ ดังนี้

- ให้องค์กรบริหารส่วนตำบลบ้านแวง จัดตั้งศูนย์พัฒนาเด็ก 2 แห่ง คือ ศูนย์พัฒนาเด็กบ้านไร่และศูนย์พัฒนาเด็กท้าวบุญเรือง
- การตั้งศูนย์ในลักษณะศูนย์ของชุมชน บริหารจัดการโดยชุมชน
- การจัดทำศูนย์พัฒนาเด็ก ให้องค์กรบริหารส่วนตำบลบ้านแวง จัดงบประมาณสนับสนุน โดยให้แต่ละศูนย์ฯ จัดการบริหารเอง
- ประชาคมตำบล มีมติเห็นพ้องใหอบต.บ้านแวง ดำเนินการจัดการศึกษาระดับปฐมวัย ได้เลย โดยจัดสรรงบประมาณในแผนการจัดการศึกษาของอบต. ประจำปี 2546 เป็นเงินทั้งสิ้น 820,000 บาท

นอกจากนี้ในที่ประชุมได้มอบให้ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กทั้ง 2 ศูนย์ดังกล่าวข้างต้น ไปดำเนินการเตรียมจัดตั้งคณะกรรมการศูนย์

จากการเข้าร่วมกิจกรรมในชุมชนและการประชุมร่วมกับชุมชนและคณะกรรมการ อย่างต่อเนื่อง ทำให้คณะกรรมการได้รับทราบข้อมูลของชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านความต้องการ และ ความพร้อมของชุมชนในแต่ละด้าน ในส่วนที่เกี่ยวกับการดำเนินการของศูนย์พัฒนาเด็ก ทั้ง 4 แห่ง (ศูนย์พัฒนาเด็กที่มีอยู่เดิม 2 แห่ง คือ ศูนย์ช้างคำและศูนย์จอมทอง และที่จะพัฒนาขึ้นใหม่ คือศูนย์บ้านท้าวบุญเรือง, ศูนย์บ้านไร)

จึงร่วมกันตัดสินใจเลือก ศูนย์พัฒนาเด็กท้าวบุญเรือง หมู่บ้านท้าวบุญเรือง ต.บ้านแวง อ.ทางดง เป็นพื้นที่เป้าหมายในการดำเนินโครงการวิจัยครั้งนี้

6.1.2 กิจกรรมที่ 2 การจัดเวทีชาวบ้าน

1) วัตถุประสงค์ เพื่อสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับการถ่ายโอนการจัดการศึกษา และแลกเปลี่ยนแนวคิดร่วมกับชาวบ้านในชุมชน เพื่อหาแนวทางในการดำเนินการพัฒนาศูนย์เด็กเล็กของชุมชน

2) วิธีการดำเนินกิจกรรม หลังจากคณะกรรมการผู้วิจัยได้กำหนดพื้นที่เป้าหมายในการวิจัยไว้ที่ ศูนย์พัฒนาเด็กท้าวบุญเรืองแล้ว จึงได้ร่วมกันจัดเวทีชาวบ้าน เพื่อสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับการถ่ายโอนการจัดการศึกษามาอย่างชุมชน รวมทั้งเปิดโอกาสให้ทุกคนในชุมชนที่มาร่วมกิจกรรมดังกล่าว ได้สันทนาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันเกี่ยวกับแนวคิด แนวทาง ในการพัฒนาศูนย์เด็กเล็กของชุมชนร่วมกันวิเคราะห์หาจุดอ่อน, จุดแข็งของชุมชน โดยจัดทำ SWOT

3) ระยะเวลาดำเนินการ สิงหาคม – กันยายน 2545

4) ผู้เข้าร่วมกิจกรรม ได้แก่ ประธานองค์การบริหารส่วนท้องถิ่น ต.บ้านแวง คณะกรรมการการศึกษา คณะกรรมการประจำหมู่บ้าน เจ้าอาวาส ชาวบ้าน ผู้ที่เกี่ยวข้องและคณะกรรมการผู้วิจัย

5) สถานที่เวลา ทุกครั้งจะใช้เวลาประมาณ 19.00 – 21.00 น. สถานที่จะเป็นห้องประชุมของโรงเรียนประจำหมู่บ้าน หรือศาลาวัดในหมู่บ้าน

6) ผลที่ได้จากการทำกิจกรรม : จากการดำเนินกิจกรรมจัดเวทีชาวบ้าน ทำให้องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านแวง รวมทั้งคณะกรรมการผู้วิจัยได้รับทราบแนวคิดและข้อมูลอันเป็นประโยชน์ยิ่งในการดำเนินการวิจัยในช่วงต่อมา กล่าวคือ

(1) ชุมชนมีความเข้าใจในระดับหนึ่งเกี่ยวกับการถ่ายโอนการศึกษามาอย่างท้องถิ่น

(2) ชุมชนมีความมุ่งมั่นและมีความพร้อมในการร่วมพัฒนาศูนย์พัฒนาเด็กของชุมชน โดยชุมชนต้องการเป็นผู้บริหารจัดการเอง

(3) จากการทำ SWOT ชุมชนสามารถทราบถึงศักยภาพของชุมชนเองดังนี้

จุดแข็ง

- มีทรัพยากรบุคคลในชุมชนที่มีความเข้าใจด้านการศึกษา
- มีทรัพยากรด้านอื่น ๆ ในชุมชนที่จะสนับสนุน
- บุคคลในชุมชนมีความพร้อมที่จะให้ความร่วมมือ
- ชุมชนมีความสามารถในการระดมทุนจากองค์กรในชุมชน
- สถานที่ที่จะพัฒนาเป็นศูนย์อยู่ในทำเลที่ดี
- มีผู้ทรงคุณวุฒิเป็นผู้ให้ความช่วยเหลือในด้านวิชาการ

จุดอ่อน

- จำนวนเด็กในศูนย์เดิมลดลง
- สภาพแวดล้อมของศูนย์เดิมไม่มี
- ความเชื่อมั่น ความสร้างสรรค์ของผู้ปกครองต่อศูนย์พัฒนาเด็ก

ผลลัพธ์

- ค่านิยมของคนในชุมชนนิยมส่งลูกไปเรียนในเมือง

โอกาส

- นโยบายรัฐบาลเปิดโอกาส กระแสการปฏิรูปการศึกษา
- อบต.สนับสนุนงบประมาณบางส่วน
- ผู้บริหาร โรงเรียนบ้านท้าวบุญเรืองสนับสนุนอาคาร

ห้องประชุมเก่าโรงเรียน เพื่อให้ใช้เป็นสถานที่พัฒนาเป็นศูนย์เด็ก

จากข้อมูลดังกล่าวที่ได้จากการทำกิจกรรมที่ 2 คณะผู้วิจัยได้รวบรวมนำมาวิเคราะห์และสังเคราะห์ เพื่อดำเนินการกิจกรรมที่ 3 และกิจกรรมที่ 4 ต่อไป

6.1.3 กิจกรรมการวางแผนปัจจัยของการจัดตั้งศูนย์พัฒนาเด็กเล็กและการแต่งตั้งคณะกรรมการศูนย์

1) วัตถุประสงค์ เพื่อสร้างข้อตกลงร่วมกันและหารูปแบบศูนย์พัฒนาเด็กเล็กของชุมชน

2) วิธีการดำเนินกิจกรรม คณะผู้วิจัยได้ร่วมกับชาวบ้านและคณะกรรมการ หมู่บ้านที่เกี่ยวข้อง จัดประชุมแบบมีส่วนร่วม ซึ่งได้ดำเนินการหลายครั้ง โดยสรุปแล้ว มีประเด็นหลักสำคัญ ดังนี้

- เลือกคณะกรรมการศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก
- สร้างข้อตกลงร่วมกันในการดำเนินงาน
- หาแนวทางในการระดมทุนในการพัฒนาศูนย์เด็กเล็ก

(4) ร่างระเบียบของศูนย์พัฒนาเด็ก

(5) ประชาสัมพันธ์ศูนย์

(6) เปิดรับสมัครครูประจำชุมชน

(7) กำหนดแนวทางรูปแบบในการพัฒนาศูนย์เด็กเล็กของชุมชน

3) ระยะเวลาดำเนินการ กันยายน – ตุลาคม 2545

4) ผู้เข้าร่วมกิจกรรม ได้แก่ คณะกรรมการตำบล ผู้นำองค์กรในชุมชน เจ้าอาวาส อาจารย์ใหญ่ ชาวบ้านและคณะผู้วิจัย

5) สถานที่และเวลา การประชุมทุกครั้งจะใช้เวลาช่วงกลางคืนประมาณ 19.00 – 21.00 น. สถานที่จะใช้ห้องประชุมของโรงเรียนบ้านท่าวบุญเรืองและบ้านของคณะกรรมการตำบลตามความเหมาะสม

6) ผลที่ได้รับจากการทำกิจกรรม จากการดำเนินกิจกรรมดังกล่าว ได้มีผลลัพธ์ที่สำคัญดังนี้

(1) ได้คณะกรรมการศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก จำนวน 20 คน โดยแบ่ง 6 ฝ่าย ได้ข้อตกลงที่ชัดเจนในการดำเนินงานของศูนย์พัฒนาเด็กท่าวบุญเรือง ว่าจะเป็นศูนย์พัฒนาเด็กของชุมชนและบริหารจัดการโดยชุมชนทุกคนในชุมชน ต้องมีส่วนร่วม

(2) ได้แนวทางในการระดมทุนเบื้องต้น เพื่อนำมาใช้จ่ายในการดำเนินการพัฒนาปรับปรุงศูนย์ โดยยึดสำรองจ่ายจากองค์กรในชุมชน จัดการทอดผ้าป่า รับบริจาค ทั่วไปตามกำลังศรัทธา

(4) ได้ระเบียบของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก

(5) ประกาศรับสมัครครูพี่เลี้ยงเด็กและดำเนินการสอนเสร็จล้วน คัดเลือกได้ครูประจำศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก 2 คน วุฒิปฐมวัย วิชาเอกการศึกษาปฐมวัย อัตราเงินเดือน 4,100 บาท / คน / เดือน

(6) ได้ดำเนินการประชาสัมพันธ์ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก โดยจัดทำแผ่นพับ และป้ายผ้า

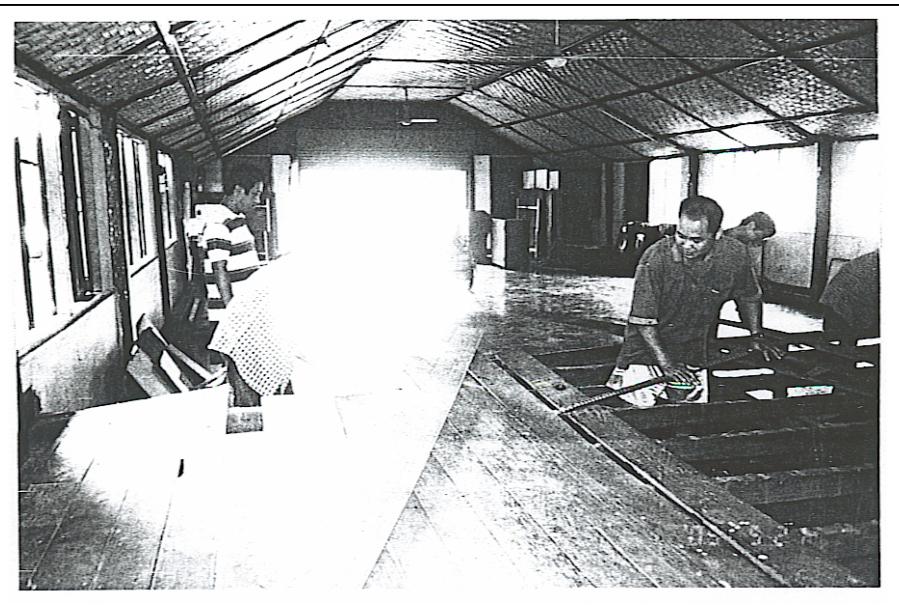
(7) ได้ข้อสรุปรูปแบบของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กที่จะพัฒนาดังนี้

(7.1) ด้านการบริหาร บริหารโดยชุมชนในรูปคณะกรรมการของศูนย์ ที่เลือกโดยบุคคลในชุมชน และงบประมาณส่วนหนึ่งได้จากการสนับสนุนของอบต. และอิกส่วนหนึ่งได้จากผู้ปกครองเด็กและผู้บริจาค

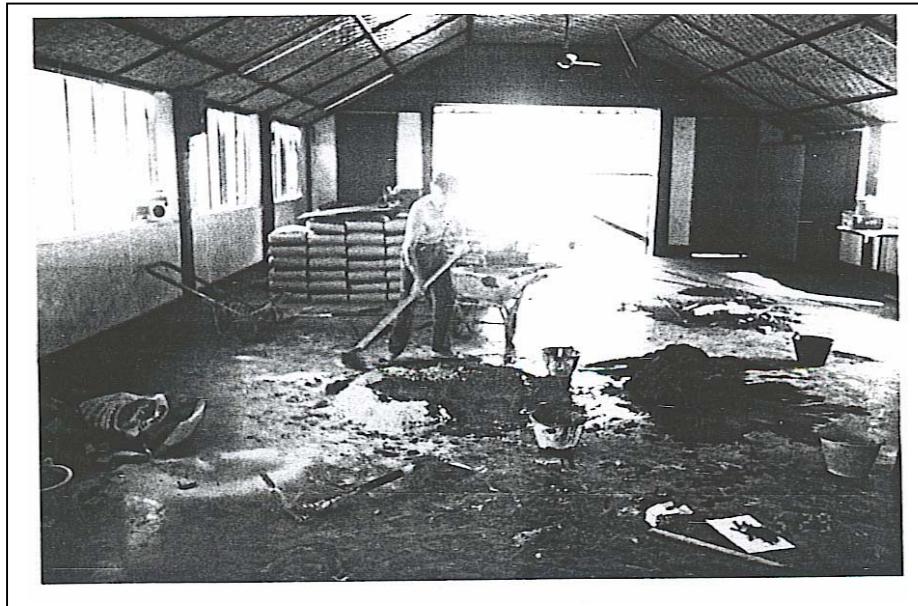
(7.2) ด้านวิชาการ หลักสูตรที่จะใช้ในการจัดกิจกรรม จะเน้น ภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนและล้านนาเป็นสำคัญ

เมื่อคำนึงถึงการกิจกรรมดังกล่าวเสร็จสิ้นแล้ว ก็ได้ทำพิธีเปิดศูนย์ในวันที่ 2 พฤศจิกายน 2546 และเปิดคำนึงการในวันที่ 4 พฤศจิกายน 2546 โดยมีเด็กในศูนย์รวมทั้งสิ้น 38 คน ครูประจำศูนย์ 2 คน

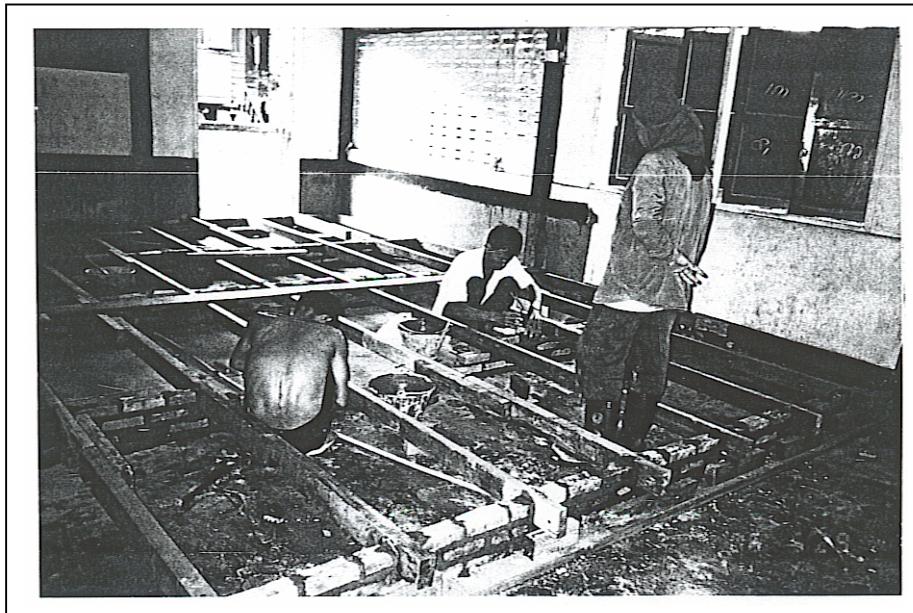
ภาพประกอบกิจกรรม
การพัฒนาศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านท้าวบุญเรืองในระยะเริ่มต้น

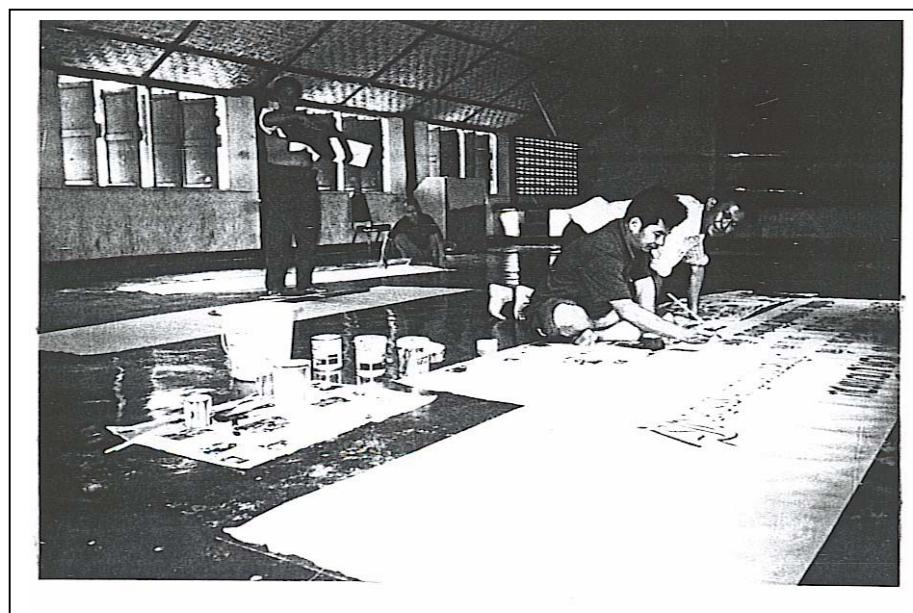
รูปภาพที่ 3.2 ชาวบ้านร่วมกันรื้อถอนอาคารหอประชุมเดิมของโรงเรียนท้าวบุญเรือง

รูปภาพที่ 3.3 ชาวบ้านร่วมกันรื้อถอนอาคารหอประชุมเดิมของโรงเรียนท้าวบุญเรือง

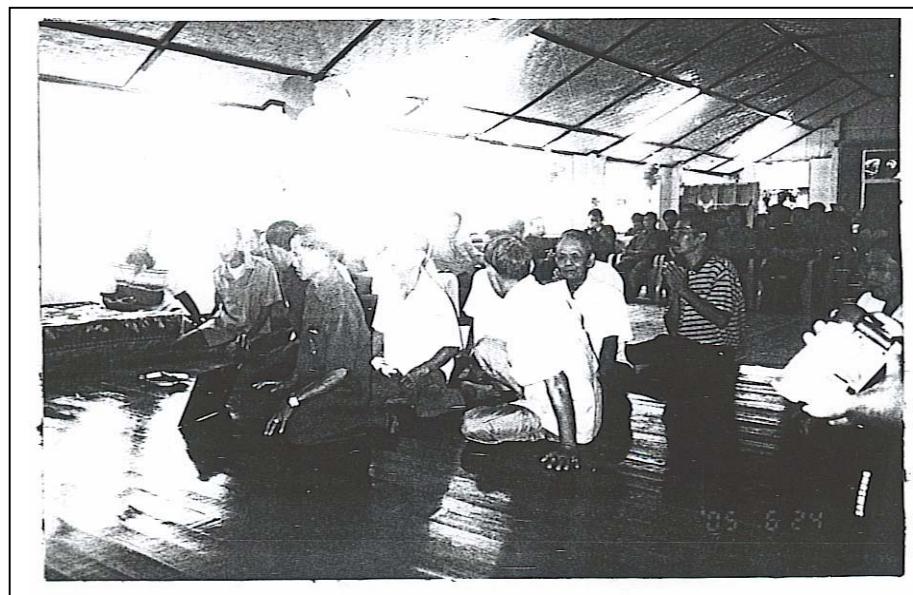
รูปภาพที่ 3.4 คณะกรรมการร่วมกันปรับปรุงยกพื้น เพื่อเป็นที่นอนสำหรับเด็ก

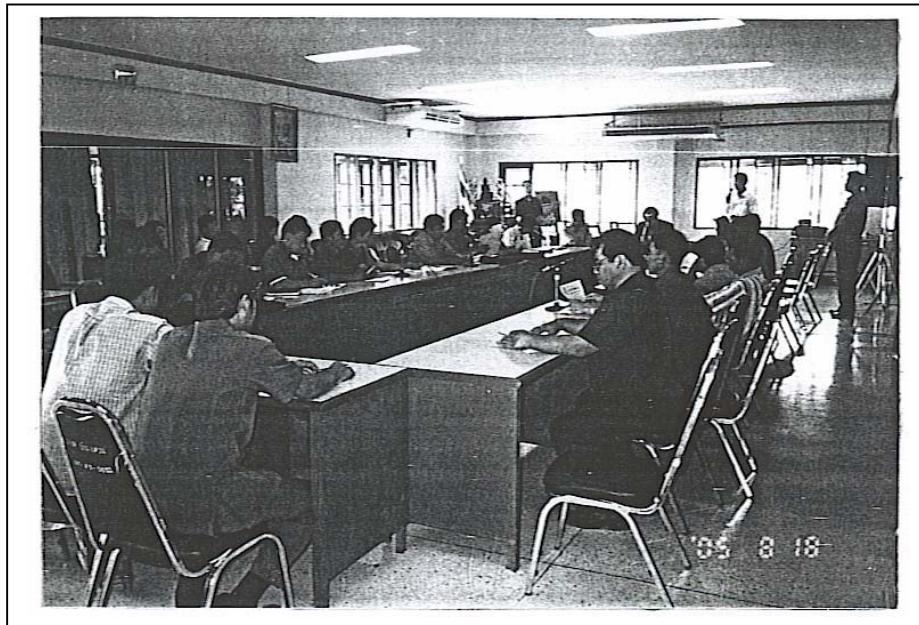
รูปภาพที่ 3.5 คณะกรรมการร่วมกันเขียนป้ายประชาสัมพันธ์ศูนย์พัฒนาเด็กทั่วบุญเรือง

รูปภาพที่ 3.6 พระสงฆ์เจิมป้ายเปิดศูนย์พัฒนาเด็กท้าวบุญเรือง วันที่ 4 พฤศจิกายน 2547

รูปภาพที่ 3.7 กลุ่มผู้สูงอายุในหมู่บ้านร่วมทำบุญวันเปิดศูนย์พัฒนาเด็กเล็กประจำหมู่บ้าน

รูปภาพที่ 3.8 คณะกรรมการศูนย์ฯ ประชุมร่วมกับอบต.บ้านแวงเพื่อวางแผนการดำเนินงานศูนย์พัฒนาเด็ก

รูปภาพที่ 3.9 ประชานคณะกรรมการศูนย์ฯ ประชุมผู้ปักธงเพื่อสร้างความเข้าใจ

6.2 ระยะที่ 2 ช่วงการบูรณาการการจัดการศึกษา กับกระบวนการวิจัยเพื่อพัฒนาห้องเรียน

ในระยะการวิจัยนี้ เป็นช่วงที่คณะผู้วิจัยได้นำกระบวนการวิจัยเข้าสู่การบูรณาการ การเรียนการสอน ในภาคเรียนที่ 2 / 2545 ของนักศึกษาโปรแกรมวิชาการศึกษาปฐมวัย ภาคขยายโอกาส ชั้นปีที่ 3 ที่ลงทะเบียนเรียนในรายวิชาจิตวิทยาพัฒนาการและการอบรมเลี้ยงดูเด็กปฐมวัย จำนวน 2 หมู่เรียน (กส.43ค.4 PS1 และ กส.43ค.4 PS2) จำนวน 67 คน ในส่วนของการจัดกิจกรรมที่เกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนของนักศึกษากลุ่มดังกล่าว คณะผู้วิจัยได้ดำเนินกิจกรรมโดยยึดแนวการสอนตามที่หลักสูตรกำหนด แต่เปิดโอกาสให้นักศึกษามีส่วนร่วม ในการวางแผนการจัดกิจกรรมร่วมกับอาจารย์ผู้สอน (ผู้วิจัย) ทุกขั้นตอน ทั้งที่เป็นกิจกรรมในห้องเรียนและนอกห้องเรียนตั้งแต่เริ่มการเรียนการสอน ซึ่งกิจกรรมสำคัญในกระบวนการวิจัย ตลอดภาคเรียน รวม 18 กิจกรรม โดยมีรายละเอียดดังนี้

6.2.1 กิจกรรมการปฐมนิเทศและการวางแผนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม (วิเคราะห์ตนเอง)

1) วัตถุประสงค์

- (1) เพื่อให้นักศึกษาได้ทบทวนประสบการณ์เดิมเกี่ยวกับการพัฒนาเด็ก
- (2) เพื่อให้นักศึกษาได้นำเสนอสิ่งที่ตนเองอยากรู้
- (3) เพื่อให้นักศึกษาได้ร่วมวางแผนการจัดการเรียนการสอน

2) วิธีการดำเนินกิจกรรม

ผู้สอนได้เริ่มกิจกรรมโดยเน้นการเปิดโอกาสให้นักศึกษาวางแผน แบบมีส่วนร่วม โดยผ่านกิจกรรมย่อย 3 กิจกรรม ดังนี้

1) ผู้สอนได้ให้นักศึกษาแบ่งกลุ่ม ๆ ละ 5 – 6 คน ร่วมกันระดมความคิด ในประเด็นที่นักศึกษา กิดว่าในรายวิชาจิตวิทยาพัฒนาการและการอบรมเลี้ยงดูเด็ก จะได้เรียนเกี่ยวกับเรื่องอะไรบ้าง ซึ่งจากให้ร่วมกันระดมความคิดแล้ว ให้ตัวแทนแต่ละกลุ่มนำเสนอหน้า ชั้นเรียน พอสรุปได้ดังนี้

- (1) จิตวิทยาพัฒนาการของเด็กแต่ละวัย
- (2) การอบรมเลี้ยงดูเด็กแต่ละวัย
- (3) การจัดกิจกรรม เพื่อพัฒนาเด็กในแต่ละวัย
- (4) การแก้ปัญหาพฤติกรรมของเด็ก
- (5) ทฤษฎีและแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาการเด็ก

2) นักศึกษาร่วมกันอภิปรายในประเด็น (ข้อมูลที่ได้ในกิจกรรมข้อที่ 1) ถ้าหากนักศึกษาไม่ได้ศึกษาสิ่งที่จะเกิดอะไรขึ้นบ้าง

- (1) ต่อตนเอง ในฐานะของนักศึกษาโปรแกรมวิชาการศึกษาปฐมวัย
- (2) ต่อเด็ก

(3) ต่อชุมชนและสังคม

ซึ่งหัวข้อที่จะให้นักศึกษา มีเป้าหมายในกลุ่มย่อย ได้เปิดโอกาสให้นักศึกษาเลือกมา 1 ประเด็น จากประเด็นที่ได้จากกิจกรรมที่ 1 ดังตัวอย่างต่อไปนี้

หัวข้อ “พัฒนาการเด็กแต่ละวัย” หากไม่ได้ศึกษาจะเกิดอะไรขึ้นบ้าง

ผลต่อนักศึกษา (ตนเอง)

- (1) ทำให้ไม่เข้าใจพัฒนาการของเด็กแต่ละวัย
- (2) ทำให้ขาดกิจกรรมในการพัฒนาเด็กไม่สอดคล้องตามวัย
- (3) เปลี่ยนแผนการสอน ได้ไม่มีประสิทธิภาพ
- (4) ไม่เข้าใจพฤติกรรมเด็ก
- (5) ประเมินพัฒนาการเด็กไม่ถูกต้อง
- (6) ฯลฯ

ผลต่อเด็ก

- (1) เด็กจะได้การพัฒนาการ ไม่เหมาะสมตามวัย
- (2) เด็กจะได้รับการปฏิบัติจากครู ไม่เหมาะสม เพราะ ไม่เข้าใจในการพัฒนาการของเด็ก
- (3) พ่อ แม่ ครู ไม่เข้าใจเด็ก
- (4) เด็กจะถูกบังคับให้ปฏิบัติกิจกรรมที่ไม่เหมาะสมกับวัย
- (5) ฯลฯ

ชุมชนและสังคม

- (1) เด็กในชุมชน / สังคม ได้รับการพัฒนา ไม่เต็มศักยภาพ
- (2) ประเทศไทย ได้เด็กที่ไม่มีคุณภาพเต็มที่

2.3 หลังจากนั้น ผู้สอนนำเสนอข้อบ่ายรายวิชา (Course description) ตามที่หลักสูตรกำหนดให้นักศึกษาพิจารณาควบคู่ไปกับหัวข้อที่นักศึกษาคิดว่าจะได้เรียนในกิจกรรมที่ 1 แล้วร่วมกันวิเคราะห์ตนเองในประเด็นดังต่อไปนี้

- 1) หัวข้อนี้อื้อหายาดีบ้างที่นักศึกษายังมีความเข้าใจไม่ชัดเจน
- 2) หัวข้อนี้อื้อหายาดีที่ควรจะจัดให้มีการเรียนรู้เพิ่มเติม
- 3) หัวข้อนี้อื้อหายาดีที่นักศึกษาต้องการเรียนรู้เป็นพิเศษ

ซึ่งจากการทำกิจกรรมในช่วงดังกล่าว พบว่า นักศึกษามีความกระตือรือร้นมาก ได้ถามผู้สอนว่า “หากบอกแล้วไม่มีในหลักสูตร จะได้เรียนหรือไม่” ผู้สอนตอบว่า “ถ้าหากเป็นส่วนที่เขื่อมโยงก็จะจัดให้เรียน” ซึ่งหลังจากทำกิจกรรมในช่วงดังกล่าว ผู้สอนได้นำเสนอแนะจากนักศึกษาทั้ง 2 ห้อง มาสรุปได้ดังนี้

หัวข้อที่ยังกลุ่มเครือไม้ชัดเจน ได้แก่

- (1) แนวคิดและทฤษฎีของนักจิตวิทยาพัฒนาการเกี่ยวกับพัฒนาการเด็ก (หน่วยที่ 2)
- (2) ลักษณะพัฒนาการทางจริยธรรมและบุคลิกภาพ (หน่วยที่ 3)
- (3) กิจกรรมต่าง ๆ ในชุมชนที่ควรจัด เพื่อส่งเสริมพัฒนาการและบุคลิกภาพของเด็กปฐมวัย (หน่วยที่ 7)
- (4) การแนะนำผู้ปกครอง เพื่อส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย (หน่วยที่ 8)

หัวข้อที่ควรจัดให้มีการเรียนรู้เพิ่มเติม

- (1) การนำทฤษฎีมาประยุกต์ใช้กับเด็กปฐมวัย
- (2) การจัดประสบการณ์ให้เหมาะสมกับเด็กปฐมวัย
- (3) วิธีการอบรมเลี้ยงดูเด็กปฐมวัย
- (4) กิจกรรมต่าง ๆ ในชุมชนที่ควรจัด เพื่อส่งเสริมพัฒนาการและบุคลิกภาพของเด็กปฐมวัย
- (5) การปฐมพยาบาลเบื้องต้นให้กับเด็กปฐมวัย
- (6) ทฤษฎีที่เหมาะสมและควรนำมาใช้กับเด็กปฐมวัยมากที่สุด
- (7) ลงมือปฏิบัติเพื่อให้เรียนรู้จากสภาพจริง (การศึกษาภาคปฏิบัติ)

หัวข้อที่นักศึกษาต้องการเรียนรู้เป็นพิเศษ

- (1) แนวคิดและทฤษฎีจิตวิทยาพัฒนาการเกี่ยวกับพัฒนาการเด็กปฐมวัย
- (2) ความต้องการ ความสนใจและการเล่นของเด็กปฐมวัย
- (3) การแนะนำผู้ปกครอง เพื่อส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย
- (4) สิทธิเด็กในสภาพสังคมปัจจุบัน

จากข้อสังเกตพบว่า หัวข้อต่าง ๆ ที่นักศึกษาร่วมกันเสนอขึ้น ส่วนหนึ่งไม่ได้ระบุไว้ในข้อมูลเนื้อหาของรายวิชา แต่พิจารณาแล้วเห็นว่าเป็นหัวข้อที่มีความสำคัญและเป็นปัจจัยที่มีผลต่องานด้านการพัฒนาเด็กเป็นอย่างยิ่ง ซึ่งผู้สอนและนักศึกษาได้ร่วมกันอภิปรายในประเด็นที่ว่า ถ้าได้เรียน / ศึกษา ในประเด็นเหล่านี้แล้ว จะได้อะไร ใครเป็นผู้ได้ เด็กได้อะไร และท้ายสุดชุมชน และสังคมจะได้อะไร สุดท้ายก็ได้อัญเชิญว่า สมควรจะได้สอดแทรกหัวข้อเหล่านี้ ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของรายวิชานี้ แต่จะจัดอย่างไร มากน้อยแค่ไหน ก็จะมาร่วมกันพิจารณา วางแผนในครั้งต่อไป ผู้สอนได้มอบให้นักศึกษาแต่ละกลุ่มช่วยกันไปวางแผนล่วงหน้าว่าเนื้อหา

สาระในแต่ละหัวข้อที่จะเรียนกันในรายวิชานี้ จะจัดกิจกรรมการเรียนการสอนอย่างไรบ้าง ให้มานำเสนอในสังคัดาห์ต่อไป โดยผู้สอนได้แจ้งให้นักศึกษาทราบว่า จากการที่นักศึกษามีความประสงค์จะเรียนรู้จากสภาพจริงนั้น ในรายวิชานี้ มีความเป็นไปสูง เพราะจะมีงบจาก สถา. มาช่วยสนับสนุนในการลงศึกษาชุมชนในระดับหนึ่ง ให้นักศึกษาไปเตรียมวางแผนมาว่า เนื้อหาสาระใด น่าจะศึกษาจากสภาพจริงได้บ้าง

3) ระยะเวลาดำเนินการ

7 พฤศจิกายน 2545 ครู.43.ค4.PS1

8 พฤศจิกายน 2545 ครู.43.ค4.PS2

4) ผู้เข้าร่วมกิจกรรม

นักศึกษาโปรแกรมวิชาการศึกษาปฐมวัย ชั้นปีที่ 3 ภาคขยายโอกาสจำนวน 67 คน อาจารย์ผู้สอน (ผู้วิจัย)

5) สถานที่และเวลา

ชั้นเรียนปกติ

6) ผลที่ได้รับจากการทำกิจกรรม

จากการดำเนินกิจกรรมนี้ ได้มีผลลัพธ์ที่สำคัญดังนี้

(1) นักศึกษาได้ทบทวนประสบการณ์เดิมของตนเอง

(2) นักศึกษาได้มีส่วนร่วมในการเสนอแนวคิดและสิ่งที่ต้องการจะเรียนรู้

ในรายวิชา

(3) นักศึกษาและผู้สอนร่วมกันวิเคราะห์ขอบข่ายเนื้อหา การจัดแผนการเรียนร่วมกัน

(4) ผู้สอนได้ข้อมูลของเนื้อหา หัวข้อที่นักศึกษามีประสบการณ์เดิม ความสนใจ ความต้องการที่จะเรียนรู้ในรายวิชา

6.2.2 วางแผนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

1) วัตถุประสงค์

เพื่อให้นักศึกษาและผู้สอน วางแผนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนร่วมกัน

2) วิธีการดำเนินกิจกรรม

สำหรับกิจกรรมที่ 2 เป็นกิจกรรมที่ต่อเนื่องจากกิจกรรมที่ 1 โดยนำข้อมูลที่ได้จากการที่ 1 มาทำการวิเคราะห์ โดยมีขั้นตอนในการจัดกิจกรรมดังนี้

(1) นักศึกษาและอาจารย์ผู้สอนได้ร่วมกันจัดทำแผนการจัดการเรียนการสอน โดยนำสาระเนื้อหาในส่วนที่นักศึกษาเสนอมาและขอบข่ายสาระที่กำหนดไว้ใน หลัก

สู่ตระกูลฯ มีส่วนร่วมพิจารณาโดยบูรณาการเนื้อหาที่สอดคล้องໄว้ด้วย ซึ่งสรุปขอบข่ายเนื้อหาที่จะจัดกิจกรรมการเรียนการสอนออกเป็นหน่วยดังนี้

(2) หลังจากได้หน่วยการเรียนในรายวิชาแล้ว ผู้สอนและผู้เรียน ได้ร่วมกันกำหนดครุปแบบของกิจกรรมที่จะเรียนรู้ร่วมกันในแต่ละหัวข้อสาระของแต่ละหน่วย และเนื่องจากนักศึกษาได้รับทราบล่วงหน้าว่าจะได้มีโอกาสศึกษาในสภาพจริงด้วย จึงร่วมกันพิจารณารูปแบบของกิจกรรมต่าง ๆ ที่จะระบุในแผนการเรียนการสอนร่วมกับผู้สอน ในประเด็นของสาระการเรียน รู้ รูปแบบกิจกรรม เวลา สถานที่และงบประมาณ จึงได้ข้อสรุปของแผนการดำเนินงาน ที่ชัดเจน ดังนี้

ส่วนของการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ให้แบ่งออกเป็น 2 ช่วง ช่วงของการเรียน ในชั้นเรียนตามปกติในเวลาปกติ และช่วงของการเรียนนอกชั้นเรียน

3) ระยะเวลาดำเนินการ

14 พฤศจิกายน 2545 กส.43.ค4.PS1

15 พฤศจิกายน 2545 กส.43.ค4.PS2

4) ผู้เข้าร่วมกิจกรรม

นักศึกษาโปรแกรมวิชาการศึกษาปฐมวัย ชั้นปีที่ 3 ภาคขยายโอกาส จำนวน 67 คน อาจารย์ผู้สอน (ผู้วิจัย)

5) สถานที่และเวลา

ชั้นเรียนปกติ

6) ผลที่ได้รับจากการทำกิจกรรม

(1) นักศึกษาและผู้สอน ได้ร่วมกันวางแผนการจัดการเรียนการสอน

(2) นักศึกษาเกิดความตระหนักในคุณค่าของตนเองในการมีส่วนร่วม

(3) ได้แผนการจัดการเรียนการสอนรายวิชาจิตวิทยาพัฒนาการและการอบรมเลี้ยงดูเด็ก

6.2.3 กิจกรรมการประเมินผู้เรียน / เรียนรู้ดีต - ปัจจุบันของการพัฒนาเด็ก

1) วัตถุประสงค์

(1) เพื่อประเมินผลงานนักศึกษา ก่อนเรียนเกี่ยวกับความรู้พื้นฐานการพัฒนาเด็ก

เด็ก

(2) เพื่อทราบแนวคิดและสภาพปัจจุบันของการพัฒนาเด็ก

2) ระยะเวลาดำเนินการ

21 พฤศจิกายน 2545 กส.43.ค4.PS1

22 พฤศจิกายน 2545 กส.43.ค4.PS2

3) ผู้เข้าร่วมกิจกรรม

นักศึกษาโปรแกรมวิชาการศึกษาปฐมวัย ชั้นปีที่ 3 ภาคขยายโอกาส
จำนวน 67 คน อาจารย์ผู้สอน (ผู้วิจัย)

4) สถานที่และเวลา

ชั้นเรียนปกติ

5) วิธีการดำเนินกิจกรรม

(1) ประเมินผลนักศึกษาก่อนเรียนเกี่ยวกับความรู้พื้นฐานการพัฒนาเด็กโดยใช้ข้อสอบแบบปรนัย จำนวน 50 ข้อ เนื้อจากนักศึกษาหมู่เรียนดังกล่าว ได้ผ่านการเรียนการสอนที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเด็กมาบ้างแล้ว ในช่วงของการศึกษาในชั้นปีที่ 1 และ 2

(2) นักศึกษาแบ่งกลุ่มอภิปรายในประเด็นที่กำหนดให้ ดังนี้

(2.1) ความสำคัญของการพัฒนาเด็ก

(2.2) สภาพปัจจุบันเกี่ยวกับการพัฒนาเด็ก

(2.2.1) นโยบายของรัฐ

(2.2.2) สภาพปัจจุบัน / ปัญหาที่พบ

(2.2.3) บทบาทของหน่วยงานต่าง ๆ

(3) ตัวแทนแต่ละกลุ่มอภิมาสรุปผลการอภิปราย

(4) นักศึกษาและผู้สอนร่วมกันสรุปและเสนอแนวคิดด้านการพัฒนาเด็ก

6) ผลที่ได้รับจากการจัดกิจกรรม

(1) นักศึกษาได้ทราบผลการประเมินตนเองก่อนเรียนเกี่ยวกับความรู้พื้นฐานการพัฒนาเด็ก

(2) นักศึกษาทราบถึงความสำคัญของการพัฒนาเด็ก

(3) นักศึกษาได้นำเสนอแนวคิดและร่วมกันสะท้อนสภาพปัจจุบัน / ปัญหาของการพัฒนาเด็กในประเทศไทย

6.2.4 กิจกรรมการศึกษาแนวคิด ทฤษฎีการพัฒนาการเด็ก

1) วัตถุประสงค์

(1) เพื่อให้นักศึกษามีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับแนวคิดหลักการทฤษฎีที่เกี่ยวกับการพัฒนาเด็ก

(2) เพื่อให้นักศึกษาได้ศึกษาความสนใจ ความต้องการ พัฒนาการเด็ก แต่ละวัย ในสถานการณ์จริง

(3) เพื่อให้นักศึกษาได้ฝึกปฏิบัติการสังเกตพฤติกรรมเด็กเป็นรายบุคคล แต่ละช่วงวัยในสถานการณ์จริง

2) ระยะเวลาดำเนินการ

28 พฤศจิกายน 2545 ถึง 43.ค4.PS1

29 พฤศจิกายน 2545 ถึง 43.ค4.PS2

3) ผู้เข้าร่วมกิจกรรม

นักศึกษาโปรแกรมวิชาการศึกษาปฐมวัย ชั้นปีที่ 3 ภาคขยายโอกาส
จำนวน 67 คน อาจารย์ผู้สอน (ผู้วิจัย)

4) สถานที่และเวลา

ชั้นเรียนปกติ

5) วิธีการดำเนินกิจกรรม

(1) นักศึกษาและผู้สอนร่วมกันทบทวนแนวคิด หลักการและทฤษฎีที่เกี่ยวกับการพัฒนาการเด็ก

(2) นักศึกษา ศึกษาวิธีทัศน์เรื่อง “การพัฒนาการเด็ก”

(3) หลังจากการศึกษาวิธีทัศน์แล้ว ผู้สอนและนักศึกษาร่วมกันอภิปราย สรุปประเด็นสำคัญที่เกี่ยวกับการพัฒนาการเด็ก เช่น

(3.1) ความหมาย ความสำคัญของการพัฒนาการ

(3.2) ปัจจัยของการพัฒนาการ

(3.3) ธรรมชาติของการพัฒนาการ

(3.4) พัฒนาการของเด็กแต่ละช่วงวัย

(4) ผู้สอนมอบหมายงานให้นักศึกษาปฏิบัติกิจกรรมเป็นรายบุคคล โดยการสังเกตพฤติกรรมเด็กรายบุคคล ณ โรงเรียนสาธิตสถาบันราชภัฏเชียงใหม่ โดยมีรายละเอียด ดังนี้

(4.1) ให้นักศึกษาฝึกปฏิบัติการสังเกตพฤติกรรมเด็กเป็นรายบุคคล ณ โรงเรียนสาธิตสถาบันราชภัฏเชียงใหม่ ระหว่างวันที่ 1 – 25 ธันวาคม 2545 ตามประเด็นดังต่อไปนี้

(4.1.1) เลือกเด็กอายุ 1 – 6 ปี จำนวน 1 คน

(4.1.2) ติดต่อประสานครุประจําชั้นของศึกษาพัฒนิกรเด็ก

(4.1.3) หัวข้อที่จะสังเกต

(4.1.3.1) พัฒนาการเด็ก 4 ด้าน

(4.1.3.2) ความสนใจ

(4.1.3.3) ความต้องการ

(4.1.3.4) ประวัติส่วนตัว

(4.1.3.5) ข้อมูลที่จำเป็น

(4.1.4) การสังเกตให้ใช้แบบการสังเกตที่เคยศึกษามาในราย
วิชาการประเมินพัฒนาการประกอบ

(4.1.5) รวบรวมข้อมูลนำเสนอเป็นรูปเล่มรายงาน
ในวันที่ 26 ธันวาคม 2545 คํา4.PS1

27 ธันวาคม 2545 คํา4.PS2
(ในชั้วโมงเรียนปกติ)

6) ผลที่ได้รับจากการจัดกิจกรรม

- (1) นักศึกษามีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับแนวคิด ทฤษฎี หลักการ
การพัฒนาเด็กได้ชัดเจนและถูกต้องขึ้น
- (2) นักศึกษาได้ลงฝึกปฏิบัติการสังเกตพฤติกรรมเด็กเป็นรายบุคคล
ในสถานการณ์จริง

6.2.5 ความตระหนักรู้นักชุมชน

1) วัตถุประสงค์

- (1) เพื่อให้นักศึกษาได้ทราบถึงความสำคัญ ศักยภาพของชุมชนและ
ความต้องการของชุมชน
- (2) เพื่อให้นักศึกษาได้ทราบถึงสภาพปัจุบันของการพัฒนาเด็กในชุมชน
- (3) เพื่อให้นักศึกษาเกิดความตระหนักรู้ในสำนึกร่วมกันของเด็ก
- (4) เพื่อเปิดโอกาสให้บุคลากรในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการ
ศึกษา

2) ระยะเวลาดำเนินการ

11 ธันวาคม 2545 เวลา 09.00 – 12.00 น.

3) ผู้เข้าร่วมกิจกรรม

นักศึกษาโปรแกรมวิชาการศึกษาปฐมวัย ชั้นปีที่ 3 ภาคขยายโอกาส
จำนวน 67 คน วิทยากรชุมชน ได้แก่ นายสมบูรณ์ รอบรู้ นายบุญศรี บัวเงิน นายอินพัน พันธุรักษ์
และอาจารย์ผู้สอน (ผู้วิจัย)

4) สถานที่และเวลา

ห้อง 8/1 ตึกวิทยบริการ สถาบันราชภัฏเชียงใหม่

5) วิธีการดำเนินกิจกรรม

- (1) เขียนวิทยากรในชุมชนมาให้ความรู้เกี่ยวกับชุมชน

เนื่องจากผู้สอนมีจุดมุ่งหมายที่จะพัฒนาจิตสำนึกรุ่น輩ให้แก่นักศึกษาที่จะร่วมโครงการ จึงพยายามที่จะใช้เวลา ก่อนการจัดกิจกรรมการศึกษาชุมชนของนักศึกษา จัดสภาพการณ์กระตุ้นให้ นักศึกษาได้ตระหนักรถึงความสัมพันธ์ของชุมชนในระดับหนึ่ง ซึ่งกิจกรรมนี้ถือว่าเป็นการเปิด โอกาสให้แก่นักศึกษาได้ทำความรู้จักชุมชน เที่นความสำคัญและตระหนักรถึงความต้องการของชุม ชน ซึ่งผู้สอนได้เชิญผู้นำชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการสะท้อนสภาพของชุมชน โดยเฉพาะอย่างจัง ด้านการพัฒนาเด็กที่เป็นอยู่ในอดีตและปัจจุบัน ให้นักศึกษาได้รับรู้และร่วมกันเรียนรู้ โดยผ่านการ อภิปราย ในกิจกรรมนี้ได้ดำเนินการในวันที่ 11 ธันวาคม 2545 ผู้สอนได้เชิญนายสมบูรณ์ รอบรู้ ประชานอบต.บ้านแวง และเป็นผู้ช่วยนักวิจัยในโครงการนี้ด้วย นานรรยายในหัวข้อ “สภาพปัจจุบันและความต้องการกับการพัฒนาเด็ก”

นายอินทัน พันธุรักษ์ ประธานศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านท้าวบุญเรือง ต.บ้านแวง อ.ทางดง จ.เชียงใหม่ และเป็นผู้ช่วยนักวิจัยในโครงการนี้ด้วย บรรยายในหัวข้อ “ชุมชนกับการพัฒนา ศูนย์เด็กเล็ก”

นายบุญศรี บัวเงิน สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านแวงและกรรมการศูนย์พัฒนา เด็กเล็กบ้านท้าวบุญเรือง นานรรยายในหัวข้อ “ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการพัฒนาเด็ก”

ซึ่งรายละเอียดของการบรรยาย พอสรุปได้ดังนี้

นายสมบูรณ์ รอบรู้ ประธานองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านแวง

ได้กล่าวถึงสภาพปัจจุบันของชุมชนและการพัฒนาเด็กปฐมวัย ได้มีการมองเห็นสภาพ ปัญหาของชาวบ้าน ว่ามีรายได้น้อย จึงทำให้เกิดปัญหาต่าง ๆ และได้จัดการแก้ปัญหา โดยการเรียก ชาวบ้านทั้งผู้มีรายได้น้อย ปานกลางและพอกิน มาพูดคุยแล้ว จึงเกิดการจัดตั้งศูนย์เด็กเล็กขึ้นมา ดูแลเด็ก โดยชุมชนเป็นตัวช่วยเพื่อที่จะช่วยลดค่าใช้จ่ายของผู้ปกครอง แต่ก็มีบางรายที่ดินรนที่จะ นำลูกหลานของตัวเองออกไปเข้าโรงเรียนเอกชน และในปีนี้เองก็ได้มีการตั้งสภาพอบต.ขึ้น เป็น การกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น จากที่มีปัญหาขาดแย้งกันมากขึ้น ทางอบต.ก็ได้จัดเวลาที่ประชุม เรื่องการดูแลจัดการศึกษาของเด็กปฐมวัยขึ้นและก็ได้มีติ่งหินด้วยกันคือ การจัดศูนย์พัฒนาเด็กขึ้น เพื่อเป็นการช่วยผู้ปกครองทั้งในเรื่องทางการเงิน การดูแลเด็ก แต่ก็มีปัญหาตามมาคือ ผู้ปกครอง ไม่สนใจ นำเด็กของตนไปฝากไว้ที่ศูนย์ โดยไม่สนใจว่าพี่เลี้ยงจะดูแลเด็กยังไงบ้าง ไม่พูดคุยกับ พี่เลี้ยง เรื่องเด็กของตนเอง ทำให้การเลี้ยงเด็กจึงไม่เกิดประสิทธิภาพที่น่าพอใจ เพราะมีปัญหาตาม มากมาย ทั้งด้านอาหาร น้ำ เป็นเหตุที่ทำให้เกิดการพัฒนาการของเด็กที่ไปได้ช้าไม่สม่ำเสมอ กัน แตกต่างกันมากเกินไป

ได้สรุปเป็นองค์ความรู้

ปัญหาที่เกิดจากสภาพปัจจุบันของชุมชนและการพัฒนาเด็กปฐมวัย คือ

1. ประชาชนในชุมชนมีรายได้น้อย แต่ค่าใช้จ่ายมาก เนื่องมาจากเศรษฐกิจของไทยตกต่ำ
2. ประชาชนนำลูกหลานไปเข้าโรงเรียนเอกชน ซึ่งมีค่าใช้จ่ายมาก
3. ประชาชนในตำบลมีความเชื่อว่าอบต. จัดศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ขาดประสิทธิภาพในการดำเนินงานการจัดการศึกษา

มีการแก้ปัญหา

คือ มีการจัดตั้งเวทีประชาชน เพื่อช่วยเหลือผู้ที่มีรายได้น้อยและเพื่อจัดโรงเรียนให้เทียบเท่ากับเอกชน

นายอินทัน พันธุรักษ์ ประธานศูนย์พัฒนาเด็กทั่วบุญเรือง

ทำไม่ชุมชนจะต้องเข้ามามีส่วนร่วม

1. การต่อสู้เกี่ยวกับค่าใช้จ่ายที่แพง เกี่ยวกับรายได้
2. ผู้ปกครองไม่ได้รับความเป็นธรรม มีการเก็บค่าเล่าเรียนแพง
3. พัฒนาการที่ไม่พึงประสงค์ของชุมชน สร้างคนเหมือนคนในกรุง ออกไปหาภินแล้วกลับมาหาที่เดิมเอง ไม่ได้
4. ทำงานอิสระไม่เป็น (งานนอกเหนืองาน)
5. ค่านิยมที่ผิด ๆ ในด้านเศรษฐกิจ
6. มีการแข่งขันทางด้านผู้ปกครอง
7. ผู้รับผิดชอบต้องเข้าใจต่อการทำงาน
8. การทำงานบางอย่างต้องทำทันที

แนวทางในการพัฒนาที่ดี

1. ค้นหาความต้องการของชุมชนในทางที่พึงประสงค์ / ชุมชนเองควรค้นหาความต้องการของตนเอง
2. มีความเชื่อมั่นในการจัดการศึกษาแก่เด็ก
3. ได้รับการสนับสนุนอย่างต่อเนื่องจากชุมชนและอบต.
4. มีการพัฒนาทางด้านบุคลากรให้มีคุณภาพ

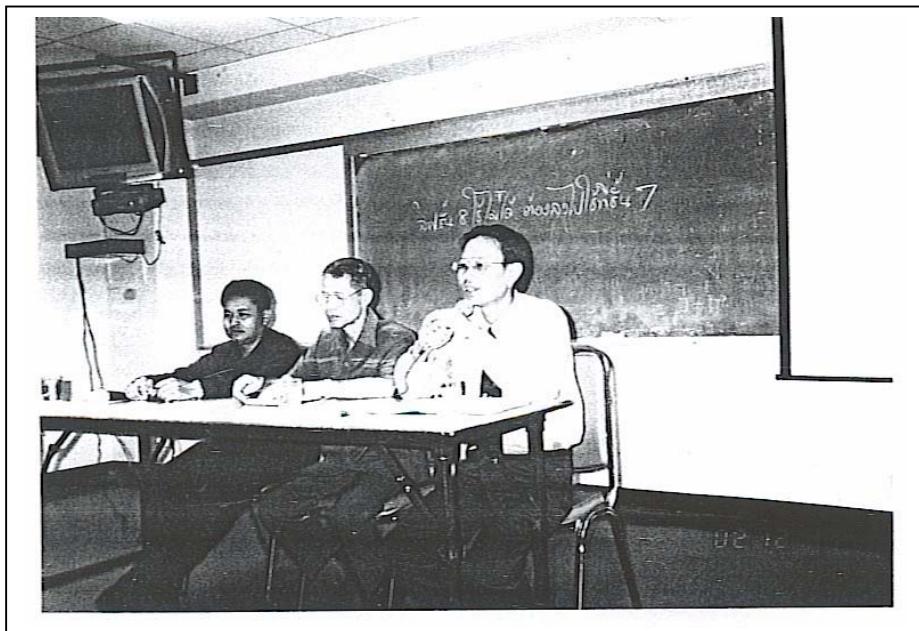
นายบุญศรี บัวเงิน สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านแพ้ว

ได้กล่าวถึง การนำภูมิปัญญาท้องถิ่น เข้ามาร่วมกับการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาเด็กปฐมวัย

ตั้งแต่โบราณมาแล้วนั้น ภูมิปัญญามีมากมายหลากหลายที่อาไว้ดูแลเด็ก เช่น อดอ้าย คือ ไม่หัดเดินในสมัยเมื่อก่อน ซึ่งถ้าจะเทียบกับสิ่งของในปัจจุบันก็คือ รถเข็นนั่นเอง และการหัดพูด คำง่าย ๆ ก่อนจะเป็นคำเดียว เช่น อ้า พ่อ แม่ ปะ เป็นคำที่เด็กจะพูดได้ก่อน เรียกได้ว่าชนิดติดปาก เลยก็ได้ ด้านจริยธรรม คือการแนะนำให้เด็กได้รู้จักปู ย่า ตา ยาย การยกมือไหว้ ถ้าหากปวดห้อง ก็จะใช้ปูเลี้ยง้ำที่ห้องของเด็ก และถ้าหากลูกยุงก็จะใช้มิน

ดังนั้นการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีอยู่ในชุมชนกลับมาใช้ในการดูแลเด็กในยุคปัจจุบัน เป็นสิ่งที่ควรกระทำเป็นอย่างยิ่ง เนื่องจากเป็นของที่มีคุณค่าอีกทั้งยังเป็นการอนุรักษ์ภูมิปัญญาไทย องไว้ ก่อนที่จะสูญหายไปหรือโ侗นต่างชาติเอาไปใช้หมด

หลังจากการบรรยายแล้ว ได้เปิดโอกาสให้ผู้บรรยายและนักศึกษาได้ซักถามในทุกประเด็น เช่น ความต้องการที่แท้จริงของชุมชน ความคิดเห็นของคนในชุมชนต่อการจัดการศึกษา การแก้ปัญหาในชุมชนและสภาพปัญหาในชุมชน เป็นต้น ปรากฏว่าในช่วงเวลาของการซักถามนั้น นักศึกษามีความกระตือรือร้นมาก จากการสอบถามพบว่า นักศึกษาส่วนใหญ่จะบอกว่า ปัญหาที่พูด คุยและซักถามนั้น เป็นปัญหาที่ตนเองไม่เคยคิดมาก่อนว่ามันคือปัญหา และก่อให้เกิดผลต่อ การพัฒนาเด็ก และบางคนก็บอกว่าไม่น่าเชื่อว่าชุมชนจะมีความต้องการอย่างนี้ เพราะส่วนมาแล้ว เราจะคิดกันเองเป็นส่วนใหญ่ ว่าชุมชนขาดเรื่องนี้ ต้องการเรื่องนี้ แต่พอมารังสรรค์ ทำให้รู้ว่า สิ่งที่เราคิดบางครั้งก็ไม่ใช่สิ่งที่ชุมชนต้องการ จึงทำให้เกิดแนวคิดว่า ถ้าหากจะต้องลงไปทำงานในชุมชน ก็ต้องหาเวลาไปศึกษาถึงความต้องการของชุมชนจริง ๆ ให้ได้เสียก่อน ก่อนจะไปทำอะไรให้อีกประการหนึ่ง ทำให้ได้รู้ว่า ชุมชนนั้นมีความรู้อะไร อีกยอดเยี่ยมมากมายที่เรายังไม่รู้ และถ้าหาก เราลงไปศึกษาแล้ว เราจะทำให้เราความรู้เหล่านั้น มาใช้ประกอบได้ไม่มากก็น้อย และสิ่งที่นักศึกษาไม่ชอบและได้รับรู้จากกิจกรรมนี้คือ ได้รับทราบข้อมูลจากตัวแทนของชุมชนว่า มี หลายหน่วยงานได้ลงไปยกจวยความรู้ของชุมชนแบบไม่ให้เกียรติชุมชน ซึ่งชุมชนหลาย ๆ ชุมชน มีความรักและห่วงเห็นในภูมิปัญญาเหล่านั้น

รูปภาพที่ 3.10 วิทยากรจากชุมชนร่วมบรรยายในชั้นเรียน
“ปัญหาและความต้องการเกี่ยวกับการพัฒนาเด็กในชุมชนท้าวบุญเรือง
ต.บ้านแวง อ.หางดง จ.เชียงใหม่”

6) ผลที่ได้รับจากการจัดกิจกรรม

- (1) นักศึกษามีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับศักยภาพและความต้องการที่แท้จริงของชุมชน
- (2) นักศึกษาได้ทราบปัญหาเกี่ยวกับการพัฒนาเด็กในชุมชน
- (3) นักศึกษาได้มองเห็นความสำเร็จของพลังชุมชน
- (4) เกิดการเรียนรู้ร่วมกันและสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างนักศึกษา กับบุคคลในชุมชน ซึ่งถือเป็นก้าวสำคัญก่อนที่นักศึกษาจะได้ลงพื้นที่ที่จะศึกษาชุมชนในกิจกรรมต่อไป

6.2.6 กิจกรรมฝึกทักษะการศึกษาชุมชนโดยเทคนิค F.S.C.

1) วัตถุประสงค์

- (1) เพื่อให้นักศึกษาได้ทราบและฝึกทักษะการศึกษาชุมชน โดยใช้เทคนิค Future Search Conference (F.S.C)
- (2) เพื่อให้นักศึกษาเรียนรู้การปฏิบัติตัวในขณะลงศึกษาชุมชน
- (3) เพื่อให้นักศึกษาได้เรียนรู้เทคนิคการตั้งประเด็นคำถาม บันทึกข้อมูล ในการศึกษาชุมชน